

KUORTANEEN POLIITTINEN KULTTUURI 1920–1930-LUVULLA

Eveliina Toppari
Maisterintutkielma
Suomen historia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Eveliina Toppari	
Työn nimi – Title Kuortaneen poliittinen kulttuuri 1920 – 1930 -luvuilla	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Kevät 2020	Sivumäärä – Number of pages 105
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Suomen itsenäistymisen alkuvuosikymmeninä suomalainen sisäpoliittinen suuntautuminen haki paikkaansa sisällissodan jälkiseurauksen keskellä. Etelä-Pohjanmaalla iloittiin sisällissodan voitosta, maakunnan ollessa hyvin pitkälle porvarillinen. Kuortaneen kunta ei ollut poikkeus, sillä Kuortane identifioitui hyvin vahvasti oikeistolaisena, mutta ennen kaikkea porvarillisena kuntana, jossa sosialismille ei juurikaan ollut tilaa.</p> <p>Tässä työssä tutkin Kuortaneen poliittista kulttuuria 1920-1930-luvuilla. Poliittinen kulttuuri liittyy hyvin pitkälti julkisen vallan käyttöön, mutta se on myös opittua sukupolvelta toiselle. Poliittiseen kulttuuriin sisältyy muun muassa äänestämiskäyttäytyminen sekä asioihin kantaa ottaminen, mutta myös kunnallispolitiikassa tehdyt päätökset. Tässä työssä tutkin, miten Kuortaneen poliittinen kulttuuri muotoutuu ja millaista se pienellä paikkakunnalla oli. Mitkä asiat kiinnostivat kuortanelaisia ja ketkä olivat vahvoja hahmoja Kuortaneen poliittisessa elämässä?</p> <p>Tutkimus koostuu kolmesta käsittelyluvusta, joista ensimmäisessä olen käsitellyt kuortanelaisten äänestyskäyttäytymistä niin eduskunta- kuin kunnallisvaaleissakin. Kuortanelaiset eivät olleet kovin ahkeria äänestämään kunnallisvaaleissa, mutta eduskuntavaaleissa äänestysprosentti oli jopa koko maan keskiarvoa suurempi tutkittavana ajanjaksona. Toisessa luvussa olen käsitellyt kunnallispolitiikkaa niin valtuuston kokoonpanon kuin kunnanvaltuuston tekemien päätösten kautta, ja viimeisessä luvussa käsittelyn kohteena ovat olleet sanomalehtikirjoitukset liittyen vaaleihin sekä poliittiseen kulttuuriin.</p> <p>Kuortaneen poliittisessa kulttuurissa oli hyvin paljon samaa, kuin Etelä-Pohjanmaan muissa pitäjissä, mutta erityispiirteinä oli, että kunnallispolitiikka kiinnosti hyvin harvoja kuortanelaisia, ja valtuuston kokoonpano oli tutkittavana ajanjaksona hyvin monoliittinen. Kuortaneella myös tehtiin päätöksiä hyvin pitkälle yksimielisesti, sillä soraääniä ei kunnanvaltuuston kokouksissa tai sanomalehtien palstoilla esiintynyt merkittävästi. Vaaleissa äänestettiin lähes yksinomaan porvarillisia puolueita, joten poliittista vasemmistoa ei Kuortaneella oikeastaan ollut. Kuortane oli hyvin porvarillinen, ulospäin yksimielinen kunta, jossa vallitseva poliittinen kulttuuri oli hyvin pitkälle muutaman vahvan johtohahmon varassa.</p>	
Asiasanat – Keywords Kuortane, poliittinen kulttuuri, 1920-luku, 1930-luku, kunnallispolitiikka, äänestyskäyttäytyminen	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusaihe	1
1.2 Aikaisempi tutkimus	4
1.3 Poliittisen kulttuurin käsite ja kysymyksenasettelu.....	7
1.4 Tutkimuksen rajaus, aineisto ja menetelmät.....	12
2 Kunnallis- ja eduskuntavaalit Kuortaneella 1920–1930-luvulla	21
2.1 Äänioikeuden käyttö eduskuntavaaleissa Kuortaneella 1922–1939.....	23
2.2 Äänimäärät puolueittain.....	28
2.3 Äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa vuosina 1920–1936	34
2.4 Äänten jakautuminen eri poliittisille ryhmittymille	38
3 Kunnallispolitiikka	41
3.1 Kuortaneen kunnanvaltuuston kokoonpanot	42
3.2 Kuortaneen kunnallispolitiikan mahtimiehet.....	44
3.3 Kunnalliskertomukset sekä valtuuston pöytäkirjat poliittisen kulttuurin peilinä.....	48
3.4 Oppivelvollisuuden täytäntöönpano sekä koulujen rakentaminen	51
3.5 Terveys ja raittius poliittisissa päätöksissä.....	55
3.6 Kunnan talouden kohdentamista poliittisissa päätöksissä.....	61
3.7 Tiehankkeet sekä ratasuunta Seinäjoki – Alapitkä	64
3.8 Poliittista kulttuuria viranomaistoiminnassa	68
4 Sanomalehdet Kuortaneen poliittisen kulttuurin kannalta	70
4.1 Vaasa-lehti ja ”Sanomat”	70
4.2 Kirjoitukset lehdissä ennen vaaleja	73
4.3 Olematonta keskustelua vaalien jälkeen	79
4.4 Terveiden puolesta – kannanottoja lehtien palstoilla nimimerkkien takaa.....	81
4.5 Halu kehittää Kuortaneen infrastruktuuria	89
Päätäntö	94
Lähteet	97
Liitteet	103

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe

Tutkielmani aihe on poliittinen kulttuuri Kuortaneen kunnassa 1920–1930-luvulla. Pää tavoitteenani on tutkia, miten Kuortaneen poliittinen kulttuuri muotoutui käsiteltävänä ajanjaksona, millainen oli poliittinen ilmapiiri sekä miten se kytkeytyi eteläpohjalaiseen poliittiseen kulttuuriin. Oletuksenani on, että Kuortaneen poliittinen kulttuuri on ollut tutkittavana ajanjaksona melko oikeistolainen sekä muutamien aktiivisten toimijoiden ylläpitämää, sillä väistämättä se on ollut lapuanliikkeen vaikutuspiirissä varsinkin maantieteellisen sijaintinsa takia liikkeen syntypitäjän, Lapuan läntisenä naapurina. Yleisesti Etelä-Pohjanmaalla puheissa ja muistoissa Kuortane esiintyy hyvin poliittisesti oikealle identifioituneena kuntana, joten tarkoitukseni on selvittää, onko poliittinen kulttuuri nojannut niin vahvasti oikealle päin, kuin siitä oletetaan.

Kuortane¹ oli melko pieni maaseutupaikkakunta vuonna 1920 vain 5 266 hengellään, ja vuoteen 1940 mennessä se oli kasvanut vajaalla 300 hengellä. Koko Vaasan läänin väkilukuun suhteutettuna se oli vain noin prosentti väestöstä, joten Kuortane ei ollut mitenkään merkittävä paikkakunta Vaasan läänin mittakaavassa eikä edes Etelä-Pohjanmaalla. Vaasan lääni oli vahvasti agraarinen Suomen mittakaavassa, sillä vielä tutkittavan ajanjakson lopussa vuonna 1940 jopa 66 prosenttia Vaasan läänin asukkaista sai toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. Teollisuuden työpaikkoja oli selkeästi vähemmän, sillä vain noin 12 prosenttia väestöstä hankki elantonsa teollisuuden alalta. Muu elinkeinon hankkiminen jakautui muun muassa rakentamisen, kaupankäynnin, liikenteen ja palvelusten varaan. Kuortane suhteutui Vaasan läänin elinkeinojakaumaan verrattuna reilusti yläkanttiin, sillä jopa 80 prosenttia kuortanelaisista sai elantonsa maa- ja metsätaloudesta vielä tutkittavan ajanjakson lopulla.²

¹ Kuortaneen kunnan alueella on ollut asutusta jo esihistoriallisella ajalla¹, mutta varsinaiseksi pitäjäksi se on muotoutunut 1500-luvun puolivälissä, kun vuonna 1557 Kyrön manttaaliluetteloissa mainitaan ensimmäisen kerran ”Kurtana by”¹. Kunnan asutus on keskittynyt hyvin pitkälle Kuortaneenjärven ympäristöön, sillä varsinkin aiemmin elinkeinoelämä keskittyi hyvin pitkälle Kuortaneenjärven hyödyntämiseen. Lisää Kuortaneen pitäjän alkuvaiheista ks. esim. Klemetti 1932.

² Suomen virallinen tilasto, Tilastollisia tiedonantoja; 63. Väestö elinkeinon mukaan kunnittain vuosina 1880–1975; Myllymäki 2006, 27.

Aiemmin tervanpoltto oli ollut kuortanelaiden pääelinkeinona, ja tervakulttuuri oli ollut niin vahvaa Kuortaneen alueella, että ”se on vaikuttanut nimistöön, maisemiin, rakennuskantaan, ihmisten varallisuuteen ja identiteettiin”.³ Myöhemmin tervan hinnan ja kysynnän rajun vaihtelun vuoksi kuortanelaiset isännät joutuivat kehittämään toisenlaista toimeentuloa, ja suurin osa päätti jatkojalostaa karjataloutta.⁴ Vahvasti tätä tukevat myös Klemetin laatimat luettelot, joiden mukaan Kuortaneella oli 25 puimaosuuskuntaa 1930-luvulla, ja pelto- sekä metsäpinta-alaa Kuortaneella oli noin 78 prosenttia kunnan pinta-alasta. Lisäksi Kuortaneen alueella toimi useita maamiesseuroja, karjantarkastusyhdistyksiä, Ylijoen kylässä turvepehkuosuuskunta ja kaksi osuusmeijeriä kirkonkylällä ja Ruonassa.⁵

Suurin osa väestä on todennäköisesti ollut maanviljelijöitä ja saanut elantonsa maataloudesta, mutta Kuortaneella on ollut myös tehtaita ja sahoja kahdeksan kappaletta, meijereitä kaksi ja leipomoita yksi. Muita liikkeitä on ollut kymmenen.⁶ Maa- ja metsätaloudesta leipänsä saavien ihmisten lukumäärä oli 1930-luvulle saakka kasvussa, ja osa ihmisistä tienasi elantonsa pienviljelijänä osittain omasta viljelmästä, osittain tilan ulkopuolelta. Vuonna 1940 maa- ja metsätaloudessa oli edelleen enemmän väestöä kuin teollisuuden piirissä, mikä näkyy myös Kuortaneella, sillä suurin osa Kuortaneen väestöstä sai elantonsa maanviljelystä.⁷ Tämä näkyy myös Klemetin keräämästä vuoden 1929 tilastosta, joka tutkittavan ajanjakson puolella välissä kertoo hyvin Kuortaneen maataloudellisesta tilasta. Yhteensä tilusalaa oli noin 37 400 hehtaaria, joka koko kunnan alasta oli noin 78 prosenttia. Tähän on laskettu pellot, puu- ja kasvitarhat, niityt, laitumet, kaskiviljelmät, metsämaat ja joutomaat. Viljelmiä oli yhteensä 756, joista itsenäisiä oli 747 tilaa. Tilat olivat suurimmaksi osaksi 1–25 hehtaarin kokoisia viljelmiä, yli 25 hehtaarin viljelmiä oli 37.⁸ Kun Kuortaneella oli paljon maataviljelevää väestöä, jotka luultavasti ovat perineet tilansa isiltään, on elinkeinonjakauma mielenkiintoinen seikka poliittisen kulttuurin kannalta. Maat oli yleensä peritty, joten jatkuvuutta ja perintöä on vaalittu jatkamalla isien työtä. Tämä heijastuneekin myös politiikkaan, jossa varsinkin kokoomuslaiset perinteiset konservatiiviset, isänmaalliset arvot ovat vedonneet kuortanelaisiin. Kun poliittiseen

³ Riukulehto & Rinne-Koski 2013, 131. Haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa eräs haastateltava on todennut, että ”Se [tervanpoltto] on meidän teollisuuden alkuja.”

⁴ Ala-Honkola 2008, 84.

⁵ Klemetti 1932, 386–387.

⁶ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1939 kunnalliskertomus.

⁷ Suomen virallinen tilasto. Väestön elinkeino: Väestön elinkeinon mukaan kunnittain 1880–1975; Nousiainen 1998, 13–15.

⁸ Klemetti 1932, 387. Kyseisestä lähteestä löytyy myös maataloustoiminnasta yksityiskohtaisempaa tietoa Kuortaneen osalta.

kulttuuriin vaikuttavat elämässä opitut ja sukupolvelta toiselle siirtyvät tiedot ja uskomukset, on elinkeinon ja politiikan välillä nähtävissä yhteys.

1930-luvulla maatalouden kehitys lakkasi, kun talouspula koetteli raskaimmin maatalousväestöä. Kuortaneen kihlakunnan alueella maatilat joutuivat vaikeuksiin, kun 1920-luvun lopun peräkkäiset katovuodet ja viljelijöiden velkaantuminen kävivät liian raskaiksi taakoiksi. Vuosina 1928-1935 kihlakunnassa toimitettiin pakkohuutokauppoja yhteensä 464.9 Pula, pakkohuutokaupat ja yleinen työttömyys aiheuttivat mielialojen radikalisoitumista ja talonpoikien liikehdintää koko maakunnassa.¹⁰ Kuortaneella tiloja ei kuitenkaan luultavasti kovinkaan paljon pakkohuutokaupattu, sillä maa- ja metsätalouden elinkeinon harjoittaminen putosi tutkittavana ajanjaksona vain noin kaksi prosenttia. Tiloja katovuodet eivät kaataneet niin helposti, kun tiloilla useimmiten oli myös metsäomistuksia, luultavasti jopa enemmän kuin viljeltävää peltoa. Väestöä, jonka elinkeino ei ollut maa- ja metsätalous, Kuortaneella tutkittavana ajanjaksona oli siis todella vähän, ja heistäkin suurin osa toimi teollisuuden alalla.¹¹

Heikki Ylikankaan mukaan Etelä-Pohjanmaalla kulttuuriseen perinteeseen kuuluu pyrkiä riippumattomuuteen, tasa-arvoon ja yritteliäisyyteen positiivisina piirteinä. Toisaalta taas kerskailu, uhoaminen, naapurikateus sekä tietynlainen laumasieluisuus ovat piirteitä, jotka voi käsittää negatiivisestikin. Tällaiset kulttuuriset erityispiirteet nojaavat erityisesti historiaan, mutta myös maantieteelliseen sijaintiin sekä luonnonoloihin. Edellä mainituista piirteistä johtuen Etelä-Pohjanmaalla ei ollut niin vahvaa sosiaalista vastakkainasettelua kuin esimerkiksi eteläisessä Suomessa, mikä on taas syy sille, miksi eteläpohjalainen kansa on sosiaalisesti kovin homogeenista. Kuortane oli hyvin samankaltainen kunta kuin ympärillään olevat muut eteläpohjalaiset kunnat, ja seudun sosiaalinen homogeenisuus loi ilmapiirin, jossa vanhoilliset elämänarvot sekä henkisen ilmaston suvaitsemattomuus saivat poliittisestikin aikaan joukkoliikkeitä, mutta myös pakottivat kaikki mukaan samanlaisiin arvoihin. Koska kateus ja kilpailu ovat olleet ominaisia piirteitä eteläpohjalaisille, toisinajattelu ei ole kovinkaan menestynyt seudulla. Sosiaalinen ilmasto on muovautunut niin, että mieluummin ihmiset pitäytyvät vanhoissa, hyväksi havaituissa tavoissa ja arvoissa, jottei asioista tule keneltäkään

⁹ Turunen 1984, 75–76. Kihlakuntaan kuuluivat Kuortaneen lisäksi Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Korttesjärvi, Lappajärvi, Lehtimäki, Soini, Töysä, Vimpeli, Virrat ja Ähtäri.

¹⁰ Myllymäki 2006, 30.

¹¹ Suomen virallinen tilasto. Tilastollisia tiedonantoja; 63. Väestö elinkeinon mukaan kunnittain vuosina 1880–1975.

sanomista.¹² Myös Juha Siltala on määritellyt eteläpohjalaisen talonpoikaiskulttuurin konservatiiviseksi ja uskonnolliseksi, jossa talonpojat taistelivat ulkomaailmaa ja teollistumista vastaan. Vapaa, omalla työllään pärjäävä, yleensä maataomistava isänmaallinen talonpoika oli mallikansalainen, jonka pyrkimykset tasa-arvoisuuteen tukahduttivat ristiriitoja, ja joka piti vihollisinaan kaikkia niitä, jotka eivät kannattaneet edellä mainittuja arvoja.¹³

Ylläolevista kuortanelaisista ja eteläpohjalaisista näkökohdista käsin olen aineiston avulla tutkinut Kuortaneen poliittista kulttuuria kahdella vuosikymmenellä itsenäisen Suomen alkuaikoina, kun sisäpolitiikka sisällissodan jälkeen haki paikkaansa.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Poliittisen kulttuurin tutkimus historian tutkijan näkökulmasta on ollut melko vähäistä suomalaisessa tutkimuskentässä, ainakin käsitteellisessä kontekstissa. Poliittinen historian tutkimus on keskittynyt hyvin pitkälti erilaisiin tapahtumiin sekä suuriin poliittisiin linjoihin. Poliittinen historia on tutkittavalta ajanjaksoltani keskittynyt hyvin pitkälle lapuanliikkeen ja oikeistoradikaalisen politiikan tutkimiseen. Poliittisista suunnista tutkituinta on työväenliike, mutta oikeistoradikalismia on tutkittu verraten runsaasti, esimerkiksi Lauri Hyvämäki sekä Toivo Nygård ovat tutkineet aihetta. Poliitiikan sekä sen kulttuurin tutkimusta ei ole tehty myöskään kovin paljon paikallishistoriallisesta näkökulmasta, sillä paikallishistorian tutkimus on viime vuosisadan aikana perustunut hyvin pitkälle paikkakuntien ominaispiirteiden selvittämiseen sekä historiallisten vaiheiden läpikäymiseen.¹⁴ Paikallishistorian tutkimuksessa poliittinen kulttuuri on hyvin vähän tutkittu näkökulma, ja koska Kuortaneesta ei tällä hetkellä ole tuoretta paikallistutkimusta ollenkaan, on poliittisen kulttuurin tutkiminen Kuortaneen kunnassa perusteltua sekä mielenkiintoista tutkia. Se on kuitenkin suuri osa varsinkin pienten paikkakuntien identiteettiä, kulttuuria ja toimintatapoja ylipäätään.

¹² Ylikangas 1983, 16–21.

¹³ Siltala 1985B, 72.

¹⁴ Tommila 1989, 245–247; Tommila 1996, 9–24.

Suomessa on tehty valtava määrä paikallishistoriallista tutkimusta, jolloin paikallinen menneisyys ei ole jäänyt valtiollisen kehityksen varjoon. Paikallishistorian tarkoituksena on ollut lisätä tietämystä kotiseuduista tavallisille ihmisille, mutta myös auttaa ymmärtämään paikallista identiteettiä ja sen erityislaatua.¹⁵ Pitäjänkertomuksissa kuvattiin erityisesti vanhojen maantieteellisten piirteiden ja tutkittavan ajan kuvauksen lisäksi paljon muutakin erityisesti tilastojen muodossa. Tieteiden eriytyminen aiheutti historiatieteenkin syventävän otteen paikallistutkimuksessa. Vuosisadan vaihteessa kotiseutuharrastuksen suosion myötä paikallishistoriatkin alkoivat vauhdilla yleistyä. 1930-luvulle tultaessa paikallishistoriasta oli tulossa oma tutkimusalueensa, mutta paikallishistorian kirjoittamista on leimannut hyvin pitkään amatöörien kirjoittajien mukanaolo.¹⁶

Pitkin 1900-lukua paikallishistorian tutkimus on ammattimaistunut. Kaupunkien historia on ollut kansainvälisestikin arvostettua tutkimusta, mutta pitäjänhistoriat eivät ole olleet samanlaisen arvostuksen kohteena. Pitäjänhistorioissa keskitytään paikkakunnan ominaispiirteisiin tutkien samalla tietyn alueen laajaa kokonaisuutta ottaen huomioon niin taloudelliset, sosiaaliset kuin ympäristöllisetkin seikat.¹⁷ Kuntien liittyminen paikallishistoriaan merkitsee yleensä sitä, että alue, jota tutkitaan, on usein joku kunta, ja kunnan puitteissa hoidetaan itsehallintoa, joka on paikallishistoriassa yksi osa-alue. Kuntien historiaa tutkiessa paikallishistoriat eivät usein ole olleet ennen 1990-lukua kuntakeskeisiä, mutta mitä lähemmäs nykyhetkeä tullaan, paikallishistoriat ovat muuttuneet kuntakeskeisimmiksi ja erityisesti sen hallinnon piirteisiin, sillä kunnille on vuosien saatossa tullut yhä enemmän tehtäviä hoidettavaksi.¹⁸

Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin Kuortaneen poliittiseen kulttuuriin. Poliittista historiaa paikallishistorian tutkimuksessa on pidetty poliittisten ilmastoiden tutkimuksena sekä poliittisten ja poliittisluontoisten paikallisilmiöiden tutkimuksena. Tähän kenttään myös oma tutkimukseni pohjautuu, sillä poliittisen kulttuurin voi ajatella liittyvän hyvin paljon poliittisen ilmaston tutkimukseen, erityisesti puolueiden toiminnan ja vaaleissa äänestämisen kautta. Paikallishistorian poliittista luonnetta tarkastellessa on huomioitava verkostoissa esiintyvien

¹⁵ Ahtiainen, Tervonen & Teräs 2010, 7.

¹⁶ Tommila 1989, 160–163.

¹⁷ Tommila 1996, 9–24. Paikallishistorian tutkimuksessa eri kaupunkien, kuntien ja pitäjien historiat ovat ajan saatossa paisuneet moniosaisiksi niiden yleiskattavan luonteen vuoksi.

¹⁸ Soikkanen 1996, 71–72.

muuta sosiaalista elämää, tässä tapauksessa esimerkiksi kunnanvaltuutettujen sosiaalisen elämän muita kytköksiä, sillä ne ovat olennaisia muodostaessa kuvaa siitä, millaisia poliittisia arvoja kunnallispoliitikoilla on. Poliittista historiaa on varhaisimmillaan tutkittu yhdistyselämän puitteissa, mutta paikallinen poliittinen kuva on myöhemmin tarkentunut jossain määrin vaaleihin ja erityisesti kunnallisvaaleihin.¹⁹

Kuortaneesta on tehty ajantasaista tutkimusta ylipäätään todella vähän, minkä takia tartuinkin tähän aiheeseen. Seinäjoella sijaitsevassa Ruralia-instituutissa²⁰ toimiva tutkimusryhmä tekee tällä hetkellä kattavaa Kuortaneen historiankirjoitusta 1860-luvulta 1960-luvulle. Tämän takia tutkimukseeni ei ole käytettävissä yleisteosta Kuortaneen historiasta käsiteltävältä ajanjaksolta. Eri kylien kirjoja ja historiakokoelmia on tehty muutamia. Niiden tekijöinä ja toimittajina on usein historiasta ja erityisesti juuristaan kiinnostunut kylätoimija.

Aikalaiskirjallisuudesta olen käyttänyt Heikki Klemetin teosta *Kuortaneen vaiheita sanoin ja kuvin* vuodelta 1932, jossa on hyvin vähän asiaa tutkittavana olevasta aikakaudesta. Klemetin teosta käytän apuna selvittämään, millaista elämä on Kuortaneella ollut 1920- ja 1930-luvulla. Kontekstin ymmärtäminen ja kuortanelaista juurien sekä perinteiden ymmärtäminen on tärkeää tutkimuksen kannalta, sillä kontekstin avulla lienee helpompaa ymmärtää, miksi poliittinen kulttuuri on ollut juuri tietynlaista Kuortaneella. Itse Kuortaneen historiasta kertovia tutkimuksia ei edellä mainitun Klemetin teoksen jälkeen ole muita, paitsi Pohjalaisen osakunnan kotiseutujulkaisuja –sarjassa on ilmestynyt Kuortaneen kirja vuonna 1968, joka on oikeastaan artikkelikokoelma Kuortaneen historiasta eri näkökulmista, eikä oikeastaan tarjoa kattavaa yleisesitystä kunnan eri vaiheista. Se kuitenkin auttaa myös ymmärtämään Kuortaneen kunnan ominaispiirteitä, jotta pystyn ymmärtämään ja muodostamaan kuvan kunnan poliittisesta kulttuurista. Myös Raimo Salokankaan toimittama *Etelä-Pohjanmaan historian* seitsemäs osa auttaa ymmärtämään eteläpohjalaista kulttuuria sekä sen elinoloja tutkittavana ajanjaksona ja liittämään myös Kuortaneen sekä sen poliittisen kulttuurin eteläpohjalaiseen kulttuuriin.

¹⁹ Rantatupa 1996, 81–83.

²⁰ Helsingin yliopiston alainen tutkimuslaitos, tarkastelee erityisesti kestävästä kehitystä sekä globaalin ja paikallisen muuttuvaa suhdetta maaseudun näkökulmasta. Ks. lisää <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti>.

Etelä-Pohjanmaan poliittishistoriallista rakennetta on tutkittu myös jonkun verran. Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston julkaisusarjassa ilmestyi vuonna 1985 Antero Aurasen toimittamana teos *Etelä-Pohjanmaan poliittishistoriallinen rakenne*, joka sisälsi kesäyliopiston kesällä 1984 järjestämässä seminaarissa pidetyt puheenvuorot. Seminaarin tarkoituksena oli antaa kronologinen kuva Etelä-Pohjanmaan poliittishistoriallisesta rakenteesta, jossa puhujina olivat eteläpohjalaisen poliittisen rakenteen erikoisasiantuntijat, kuten professorit Heikki Ylikangas sekä Aulis J. Alanen. Ylikankaan tavoitteena oli läpikäydä radikalismia ja konservatismia Etelä-Pohjanmaan historiassa, mikä sivuaa hyvin läheltä tutkimukseni aihepiiriä.

Poliittisen kulttuurin käsitettä ovat tutkineet Suomessa esimerkiksi Juhani Mylly 1980-luvulla. Myllyn tutkimuksessa *Traditio, järjestelmä, symbolit. Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta* hän määrittelee poliittisen kulttuurin käsitteen omasta näkökulmastaan sekä hyödyntää sitä omassa tutkimuksessaan poliittisista kulttuureista. Jaakko Nousiainen on myös tutkinut jonkin verran poliittisen kulttuurin käsitettä 1990-luvun loppupuolella *Suomen poliittinen järjestelmä*-teoksessaan sekä tuoreempaa tutkimusta ovat tehneet Petri Karonen, Matti Roitto ja Jari Ojala vuonna 2018. Heidän tutkimuksessaan vertaillaan Suomen ja Ruotsin poliittisten kulttuurien kehittymistä 1430-luvulta aina 1930-luvulle saakka. Poliittisen kulttuurin määrittelystä ja tutkimuksesta selvitän tarkemmin seuraavassa luvussa.

1.3 Poliittisen kulttuurin käsite ja kysymyksenasettelu

Juhani Mylly käsittelee teoksessaan *Traditio, järjestelmä, symbolit. Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta* laajasti niin kulttuurin kuin poliittisen kulttuurinkin käsitteitä. Hänen mukaansa kulttuuri on jotain, joka on syntynyt ympäristön vaikutuksesta ja on siirtynyt perintönä sukupolvelta toiselle, sekä sisältää niin henkistä kuin aineellistakin materiaa. Kulttuuri uusiutuu ympäristön vaatimuksien mukaisesti ja toimii limittäin muiden kulttuurin osa-alueiden kanssa. Täten on haastavaa erotella pelkästään esimerkiksi poliittista kulttuuria pienessä yhteisössä ottamatta huomioon myös muita kulttuurin osa-alueita, sillä usein pienien yhteisöjen poliittisesti aktiiviset toimijat ovat aktiivisia myös

muilla aloilla, kuten kulttuurissa, urheilussa tai yhdistystoiminnassa. ²¹ Näin on ollut myös Kuortaneella, sillä useat kunnallispolitiikassa olleet henkilöt olivat aktiivisia ainakin erilaisissa yhdistyksissä sekä kulttuurin saralla.²² Kunnallispolitiikassa mukana olleista henkilöistä sekä heidän kiinnostuksestaan muuhun toimintaan paikkakunnalla paneudutaan tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa.

Poliittinen kulttuuri on kuitenkin yksi kulttuurin osa-alueista, ja liittyy suureksi osaksi julkisen vallan käyttöön. Sen funktionaalisia ilmenemismuotoja on kolme erilaista: ulkoiset muodot, traditiot sekä yhteisön jäsenten suhde politiikkaan. Varsinkin viimeinen ilmenemismuoto on tutkimukseni kannalta olennaista, sillä tutkin erityisesti yksilöiden toimintaa kunnallispolitiikassa, mutta myös vaalien äänestyskäyttäytymisessä. Poliittinen kulttuuri on jotain opittua, ja se siirtyy pääasiassa kielen ja sen välittämien symbolien välityksellä sukupolvelta toiselle.²³ Tässä tutkimuksessa poliittisen kulttuurin välittyminen sukupolvien yli on vaikeaa tulkita, sillä kyseessä on kuitenkin vain noin 20-vuotinen ajanjakso, jossa sukupolvien välisiä hyppäyksiä varsinkaan politiikassa ei juurikaan tapahdu.²⁴

Petri Karonen, Matti Roitto sekä Jari Ojala ovat määritelleet myös poliittisen kulttuurin käsitettä. Heidänkin määritelmässään poliittisessa kulttuurissa esiintyvät normit, arvot ja symbolit, jotka välittävät sukupolvilta seuraaville. Aktiivisilla toimijoilla (Kuortaneen tapauksessa kuntalaisilla) kuitenkin on kokemusta ja osaamista käyttää poliittisen kulttuurin areenoina toimivia instituutioita ja organisaatioita omien päämääriensä saavuttamiseen, koska ne ovat vakiintuneita ja siten melko ennustettavia järjestelmiä.²⁵ Poliittinen kulttuuri on siis esimerkiksi Kuortaneen tasolla valtiollisten tai kunnallisten instituutioiden hyväksikäyttämistä, jossa äänestetään vaaleissa tai tehdään ehdotuksia kunnanvaltuustolle. Paikallistasolla

²¹ Mylly 1989, 11, 18. Kulttuuri yläkäsitteenä on vaikea määritellä, sillä se sisältää paljon eri käsitteitä sekä vaikuttaa ihmisen elämään koko elämänkaaren ajan. Tästä syystä se ei voi olla kovin tarkka eikä täsmällinen käsite.

²² Rasinperä 1968, 245–268. Merkittäviä hahmoja Kuortaneen kunnallispolitiikassa tutkittavana ajanjaksona olivat muiden muassa Vilho Ala-Kulju, Juho Kokkila, Jussi Mikkilä sekä Heikki Kuha.

²³ Mylly 1989, 23–24. Esimerkiksi oppikirjat, varsinkin historian oppikirjat sisältävät usein aikalaiselle tyypillistä väritynyttä symboliikkaa, jolla on perustansa vallalla olevassa poliittisessa kulttuurissa.

²⁴ Tommila 1988, 230.

²⁵ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 75–76. Myös heidän mukaansa poliittinen kulttuuri rakentuu aina ”pitkän historiallisen kehityksen tuloksena”, joka toisaalta vakauttaa kulttuuria ja järjestelmää, mutta myös hankaloittaa muutoksia ja kehitystä.

poliittista kulttuuria voi esimerkiksi olla yritysten saaminen paikkakunnalle erilaisilla poliittisilla päätöksillä ja yksilötasolla poliittisiin asioihin osallistumista.

Jaakko Nousiainen on korostanut, että yleisimmin on käytetty poliittisten järjestelmien tutkimuksessa yksilön asemaa poliittisessa yhteisössä sekä yksilön aktiivista panosta yhteiskunnan sitovassa päätöksenteossa.²⁶ Yksilöillä on omat arvomaailmansa, tapansa sekä ajatuksensa, jotka vaikuttavat omaan poliittiseen käyttäytymiseen ja sitä kautta poliittiseen kulttuuriin sinänsä. Myös tietoinen politiikasta kiinnostumattomuus on osa poliittista kulttuuria. Jotta politiikan tutkimuksessa ei keskitytä pelkästään kunnallispoliitikkojen toimintaan, saadakseen laajemman kuvan poliittisesta elämästä Kuortaneella, on otettava myös yksilötason toimijat, eli valtaväestö, mukaan vaaliaineiston kautta. Kuinka paljon kunnassa on äänestetty sekä miten äänet ovat jakautuneet? Mahdollisimman laajan kuvan saamiseksi sekä kunnallisesti eduskuntavaalit ovat tutkimuksen aineistossa mukana. Lisäksi sanomalehdet sekä kunnalliskertomukset ovat myös hyvä tutkimuksen kohde, sillä niiden sisällöstä pystyy tulkitsemaan, onko paikkakunnalla ollut julkista keskustelua asioista ja millaisista asioista ylipäätään paikkakunnalla on oltu kiinnostuneita.

Myös Pauliina Latvala on tutkinut poliittista kulttuuria muistitietotutkimuksen avulla. Hän kartoitti tutkimuksessaan, miten tutkittavien henkilöiden lapsuudenkodeissa puhuttiin politiikasta ja mihin sävyyn, sekä miten ne ovat siirtyneet arjen poliittisena kulttuurina sukupolvelta toiselle. Lisäksi tutkimukseen sisältyi, miten kokemukset prosessista ovat vaikuttaneet yksilön politiikan hahmottamiseen. Latvalan mukaan arjen poliittinen kulttuuri ei elä tyhjiössä, vaan vastaparina on valtakunnallinen politiikka, jossa kansan ja poliittisten päättäjien välinen dialogi on tärkeää. Poliittisten päättäjien käyttäytymistä arvostellaan poliittisen kulttuurin raameissa. Hänen mukaansa erilaiset kertomukset tulkitsevat paikallista poliittista ilmapiiriä sekä profiloivat paikkakunnan poliittisia merkkihenkilöitä. Poliittiseen kulttuuriin sisältyy myös oppi, miten poliittisuutta on oikein ja merkityksellistä toteuttaa, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle politiikkakerronnan avulla.²⁷

²⁶ Nousiainen 1975, 20.

²⁷ Latvala 2013, 26–28; 204–212.

Yksittäisen valtion rajojen sisäpuolelle muodostuneet poliittiset järjestelmät antavat poliittisille kulttuureille kasvualustan ja elinympäristön.²⁸ Myllyn mukaan poliittinen kulttuuri ilmentää kaikkea sitä, mitä ihmisyhteisöt ovat saaneet aikaan yhteiskunnallisesti ja julkisen vallankäytön alalla²⁹, joten tutkimuksessani keskityn tutkimaan kuortanelaisten yhteiskunnallisia ja julkisen vallankäytön toimia. Se ei pidä sisällään vain poliittisia käyttäytymismuotoja, kuten äänestämistä vaaleissa tai osallistumista kunnallispolitiikkaan, eikä käsityksiä politiikasta ja sen tekemisestä, vaan se on myös enemmän. Poliittista kulttuuria tulisi tutkia kokonaisvaltaisemmin sekä asenteina että toimintana³⁰, joten pyrin sisällyttämään tutkimukseeni myös kuortanelaisten asenteita politiikkaan, sen toimintaan ja instituutioihin sekä järjestelmään ylipäätään. Tämä on tutkittavan aikavälin huomioon ottaen melko hankalaa, koska aikalaisia on mahdotonta saada haastateltaviksi, mutta sanomalehdet ja erilaiset aikalaisjulkaisut sekä äänestyskäyttäytyminen valaissevat asenteita sekä ajatuksia jonkin verran. Tutkimukseni kannalta yksi tärkeimmistä kysymyksistä on, miten poliittisen kulttuurin erilaiset traditiot ovat Kuortaneella syntyneet, sekä mikä on ollut yhteisön jäsenten suhde poliittiseen kulttuuriin. Tätä voidaan tutkia ja arvioida toisaalta kiinnittämällä huomio jäsenten mielipiteisiin ja asenteisiin, mutta myös heidän asemaansa poliittisessa järjestelmässä, Kuortaneen tapauksessa erityisesti kunnallisessa politiikassa, mutta myös valtakunnallisessa politiikassa.

Poliittinen kulttuuri siten on hyvin voimakkaasti yhteisöllinen, mutta myös historiallinen ilmiö, mikä tarjoaa historiantutkijalle mielenkiintoisen tutkimusalustan. Tarkasteluun voidaan ottaa tekoja ohjaavat yleiset poliittisessa kulttuurissa vallitsevat periaatteet, arvomaailma ja perusoletukset, jotka muodostavat rakenteet ja järjestelmät.³¹ Suomen kokoisessa valtiossa ja yhteiskunnassa alueelliset vaihtelut politiikan tekemiseen ja poliittisissa järjestelmissä ovat melko pienet, mutta tapa tehdä politiikkaa ja yleiset mielipiteet vaihtelevat suurestikin riippuen siitä, missä päin Suomea toimitaan.

Suomessa ylipäätään poliittinen kulttuuri on muotoutunut nykypäivään pitkälti sekä Ruotsin että Venäjän vaikutuksesta, sillä suomalaiset ovat olleet suurimman osan historiastaan ensin

²⁸ Mylly 1989, 26–27. Poliittista kulttuuria voi tarkastella kolmella tasolla, jotka voidaan jaotella alueiden mukaan: kansainvälisellä, kansakunnallisella ja osakulttuurisella tasolla.

²⁹ Mylly 1989, 28.

³⁰ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 75.

³¹ Mylly 1989, 28–31.

osa Ruotsin valtakuntaa ja sittemmin Venäjän suuriruhtinaskuntana reilut sata vuotta. Enemmän on kuitenkin ollut vaikutusta Ruotsilla ja sen vallan aikaisilla laeilla ja säädöksillä, sillä Suomen autonomian ajan lainsäädäntö ja poliittinen kulttuuri perustui hyvin pitkälle ruotsalaiseen malliin. Kuitenkin, vaikka Suomessa kovasti haluttiin olla osa länsimaita ja identifioitua länteen, Venäjän keisarikunnan alle joutuminen vaikutti myös Suomen poliittiseen elämään, talouteen ja koulutukseen.³²

1800-luvun vaihtuessa seuraavalle vuosisadalle Suomen poliittiseen kulttuuriin vaikuttivat venäläistäminen ja siihen suhtautuminen, kielikysymys sekä lakot ja mielenilmaukset, joita erityisesti työväestön järjestäytyminen aiheutti. Vuosisadan päättyessä väestö alkoi organisoitua kansanliikkeiksi ja puolueiksi. Valtiopäivät oli poliittisen kulttuurin ylätaso, jossa voitiin toimia käytännössä. Samalla yhteiskunta alkoi modernisoitua, joten enää ei ollutkaan niin yksinkertaista järjestelmää, jossa pieni valtaapitävien eliitti hallitsija päänään piti valtaa.³³ Poliittisen kulttuurin käytännöt kuitenkin muuttuivat yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden myötä selkeästi, sillä se johti politiikan laajenemisen kaikkien ulottuville sekä politiikan ammattimaistumisen, jolloin eliitin osuus kansanedustajista laski merkittävästi. Lisäksi yleinen äänioikeus vaikutti myös siten, että ensimmäisissä, vuoden 1907 vaaleissa valittiin 19 naiskansanedustajaa, mikä oli varsin erikoista poliittisissa järjestelmissä varsinkin Euroopassa.³⁴ Kuortaneelta eduskuntaan valittiin emäntä Eveliina Ala-Kulju huomattavalla äänimäärällä.³⁵

Kunnallisen päätöksenteon foorumit kehittyivät jo 1800-luvun puolivälissä, ja viimeistään vuonna 1919 tasavaltalainen hallitusmuoto ja yleisen sekä yhtäläisen äänioikeuden laajentuminen myös kunnallisvaaleihin toi paikallisasioiden päätäntävällän ja vaikutusmahdollisuudet yhä lähemmäksi tavallista kansalaista. Äänestäminen ei ollut enää sidottu varallisuuteen, joten alemmatkin sosiaaliset ryhmät pääsivät vaikuttamaan

³² Karonen, Roitto & Ojala 2018, 91. Poliittinen kulttuuri oli oikeastaan vuorovaikutuksesta ja neuvotteluista koostuva järjestelmä, jossa osapuolet (hallitsija ja ryhmät) halusivat mielipiteensä ja vaatimuksensa kuuluviin käyttäen keskusteluita ja vakiintuneita käytäntöjä, verkostoja sekä instituutioita, joskus myös vastarintaan niin passiivisesti kuin myös jopa aktiivisesti.³² Institutionalisoitujen vaikutusmahdollisuudet olivat 1800-luvun suomalaisille tärkeitä. Esityksiä ja adresseja toimitettiin hallitsijalle, mutta edes vuoden 1899 Suuri addressi ei saanut keisaria kiinnostumaan niin paljon, että hän olisi ottanut vastaan suomalaisten valtuuskunnan, joka toi yli 520 000 suomalaisen allekirjoittaman adressin.

³³ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 74–82.

³⁴ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 85–87.

³⁵ Sulamaa, Kaarle: Ala-Kulju, Eveliina. Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Viitattu 31.5.2020.

kunnallispolitiikkaan. Poliittinen kulttuuri oli varsin jäykkää, kunnes kaikki saivat oikeuden äänestää kunnallisvaaleissakin.³⁶

Suomalaiset valtiolliset instituutiot ja organisaatiot ovat olleet erityisen vakaita, koska niistä ei ole haluttu tehdä yksittäisten henkilöiden johtamia, jolloin niitä olisi ollut helpompi horjuttaa. Vakaudella on ollut suuri merkitys varsinkin, kun politiikkaa ja kansakuntaa koettelivat erilaiset kriisit vuosina 1917–1919. Myös hallitut, hitaat sekä ennakoitavat muutosprosessit ovat olleet poliittisen kulttuurin muotoutumisessa tärkeitä, sillä ne ovat tuoneet kulttuuriin vakautta ja tuttua, vaikka varsinkin eduskuntalaitoksen ensimmäiset vuodet olivat täynnä vähemmistöhallituksia.³⁷ Tämä tekee tutkimuksen teosta hieman helpompaa tutkijallekin, kun järjestelmä on pysynyt samana pitkään. Kuortaneen näkökulmasta katsottuna esimerkiksi kunnanvaltuusto instituutiona on ollut melko vakaa, varsinkin vuoden 1925 jälkeen, kun valtuustoa alettiin valita kokonaan kolmivuotiskaudeksi kerralla. Myös vaihtuvuus varsinkin kunnanvaltuustossa on ollut hyvin hidasta, mikä auttaa ymmärtämään poliittisen kulttuurin muotoutumista, kun julkisia tekijöitä on ollut hyvin vähän.

Useimmiten poliittista kulttuuria ei tutkita monoliittisena, vaan pitkällä aikavälillä tietyn alueella poliittisia kulttuureita on useita. Kuortaneen tapauksessa kuitenkin olen päätenyt tässä tutkielmassa käyttämään poliittista kulttuuria monoliittisena käsitteenä, sillä Kuortaneen poliittinen kulttuuri oli hyvin samanlaista, yksimielistä sekä yksiselitteistä tutkittavana ajanjaksona. Kahtena vuosikymmenenä poliittinen kulttuuri ei juurikaan muuttunut.

1.4 Tutkimuksen rajaus, aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan sitä, mitä poliittinen kulttuuri Kuortaneella 1920–1930-luvuilla oikeastaan tarkoittaa. Ketkä olivat tekemässä poliittisia päätöksiä, miten päätöksiä tehtiin ja millaista julkista keskustelua politiikka Kuortaneella aiheutti. Puoluepoliittisesti tarkastelen, mitä puoluetta kuortanelaiset ovat äänestäneet niin kunnallis- kuin eduskuntavaaleissa, ja keitä on otettu mukaan päätöksentekoon. Poliittisen kulttuurin valitsin

³⁶ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 79–88.

³⁷ Karonen, Roitto & Ojala 2018, 94–96.

näkökulmaksi siksi, että mielestäni suuri osa paikkakunnan identiteetistä muodostuu siitä, miten asioita kunnassa hoidetaan, minkälaiset asiat ovat kunnassa asuville ihmisille tärkeitä sekä minkälaisia päätöksiä ja millä perusteella niitä on tehty kunnassa. Muun muassa näihin kysymyksiin pyrin tutkielmassani keskittymään.

Kuortaneen poliittista kulttuuria tutkiessani käytän aineistonani tilastoaineistoa, sanomalehtiä sekä kunnanvaltuuston pöytäkirjoja ja kunnalliskertomuksia. Kuortaneella järjestetyistä eduskuntavaalien sekä kunnallisvaalien tilastoaineiston olen kerännyt osittain itse vaalilautakuntien pöytäkirjoista sekä osittain poiminut Suomen virallisesta tilastosta (SVT), digitaalisesta muodosta Doriasta.³⁸ Lisäksi tutkimuksen tekoa varten olen läpikäynyt *Vaasa*-sanomalehden numeroita vuosilta 1920–1939, sekä Kuortaneen pitäjänlehden *Alavuden*, *Kuortaneen ja Töysän Sanomen* numerot vuosilta 1925–1926 ja *Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien* numerot vuosilta 1927–1928 digitaalisen Historiallisen sanomalehtikirjaston³⁹ avulla. Poliittista kulttuuria tutkiessani olen lukenut myös kunnan viralliset kunnalliskertomukset vuosilta 1921–1923 sekä 1938–1939. Kunnalliskertomuksien puuttuessa pitkältä ajanjaksolta tutkittavana aikakautena olen sen sijaan läpikäynyt kunnanvaltuuston kokouksien pöytäkirjat vuosilta 1920 sekä 1924–1937, jotka olen saanut luettavakseni Kuortaneen kunnanarkistosta.

Valittu aineisto luo monipuolisen kuvan Kuortaneen poliittisesta kulttuurista, koska vaaliaineisto, sanomalehdet sekä kunnanvaltuuston pöytäkirjat ovat niin erilaisia lähdeaineistoja keskenään. Vaikeuksia kuitenkin on aiheuttanut aineiston osittainen puuttuminen, arkiston epäjärjestelmällisyys sekä sanomalehtiin kirjoittamisen vähäisyys. Vaikka tutkimuksessani käytän monia erilaisia lähdeaineistoja, aineistojen käyttäminen yhdessä ei ole ongelmallista, sillä niiden on tarkoituskin keskustella keskenään ja luoda siten kuvaa poliittisesta kulttuurista Kuortaneella 1920–1930-luvuilla. Tässä työssä olen päätenyt kuitenkin selkeyden vuoksi käsittelemään aineistoja erikseen pääluvuissa, mutta koska jotkin käsiteltävät asiat tarvitsevat tukea myös muusta aineistosta, on niitä käytetty myös siinä yhteydessä. Varsinaisesti aineistot yhdistän vasta aineistojen käsittelyn jälkeen, jotta voin vastata kysymykseen poliittisen kulttuurin muodostumisesta Kuortaneella.

³⁸ Doria, Kansalliskirjaston ylläpitämä julkaisuarkisto, jossa on eri organisaatioiden tuottamaa sisältöä.

³⁹ Historiallinen sanomalehtikirjasto, Kansalliskirjaston ylläpitämä sivusto.

Edellä mainittuja lähteitä käyttämällä pystyn tutkimaan kohtuullisen hyvin, mitä poliittinen kulttuuri Kuortaneella on ollut 1920–1930-luvulla. Monien erilaisten lähteiden käyttö tutkimuksessani on perusteltua, sillä varsinkin kattavan Kuortaneen pitäjänhistorian puuttuessa poliittista kulttuuria hahmottaessa on selvitettävä poliittista toimintaa monesta eri lähteestä, jotta kulttuuria on käsitelty tarpeeksi monesta näkökulmasta. Metodisia perusteita historian tutkimukselle ovat lähdekriittisyys ja konkreettisuus. Tutkittavat ilmiöt on sijoitettava aikaan, paikkaan sekä laajempiin kokonaisuuksiin, ja samalla punnittava tutkittavien lähteiden aitoutta sekä tarkoituksellisuutta.⁴⁰ Tutkimuksessani tulen käytän edellä mainittujen lähiluvun menetelmien lisäksi myös muita menetelmiä. Vaaliaineistoa tutkittaessa on paikallaan kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät, sillä olen itse tehnyt äänestystuloksista taulukkoja sekä kuvioita poliittisen suuntauksen hahmottamiseksi. Sanomalehtien tutkimisessa käytän sisällönanalyysitekniikkaa, sillä tärkeää on tunnistaa erilaiset tekstilajit sekä ymmärtää tekstien sisältämää ajattelua sekä mielipidekirjoituksissa varsinkin ajatus tekstin takana sekä se, mitä tekstillä mahdollisesti haetaan. Ajallisessa kontekstissa on hankalaa kiinnittää huomiota tekstin kirjoittajaan, sillä useimmissa ajan sanomalehdissä julkaistuissa teksteissä ei ole kirjoittajan nimeä, ja jos on, niin useimmiten nimimerkin takana. Poliittisessa aatehistoriassa on vallitsevana menetelmänä ollut historiallis-kvalitatiivinen lähdekritiikki, sillä tutkittavana aineistona on lähinnä olleet kirjalliset dokumentit.⁴¹ Omassa tutkimuksessani, kun lähdeaineistonani on vaaliaineisto, sanomalehdistö sekä kunnalliskertomukset ja kunnanvaltuuston pöytäkirjat, tulen käyttämään tätä menetelmää lähinnä sanomalehtien sisällön ja kirjoitusten analyysissä.

Tutkimuksessani analysoin eduskuntavaalien sekä kunnallisvaalien äänestystuloksia vuosilta 1920–1939. Äänestystulokset olen kerännyt Dorian kautta SVT:n vaalitulastoista sekä Kuortaneen kunnanarkistosta kunnallisvaalilautakunnan pöytäkirjoista. Tutkittavana aikana Suomessa pidettiin kymmenet eduskuntavaalit. Perustuslain mukaan vaalit järjestettiin joka kolmas vuosi, mutta eduskunnan hajottamisten seurauksena vaaleja järjestettiin myös lyhyemmällä aikavälillä.⁴² Olen poiminut SVT:stä Kuortaneen kunnan alueen äänestystuloksia kultakin vuodelta. Tilastoista näkyy, miten Kuortaneella annetut äänet eduskuntavaaleissa ovat

⁴⁰ Nevakivi, Hentilä & Haataja 1983, 157.

⁴¹ Nevakivi, Hentilä & Haataja 1983, 168.

⁴² Laki, joka käsittää Suomen Suurruhtinaanmaan uuden valtiopäiväjärjestyksen sekä Vaalilain toimeenpanemisesta aiheutuvia välittäviä säännöksiä. 26/1906. Viitattu Finlex-sivustoon 10.6.2020.

jakautuneet eri puolueiden kesken. Lisäksi tutkin tilastoaineiston avulla, miten aktiivisia äänestäjiä kuortanelaiset ovat olleet eduskuntavaaleissa. Analysoin myös, miten eri puolueille äännet ovat jakautuneet äänestysalueittain ja oliko äänestyskäyttäytymisessä alueellisia eroja Kuortaneen sisällä. Kunnallisvaaleja tutkittavana ajanjaksoja järjestettiin 11 kertaa, sillä aluksi vaaleja järjestettiin joka vuosi, koska kerralla valittiin vain kolmasosa valtuutetuista, kunnes vuodesta 1925 lähtien kunnallisvaaleja alettiin järjestää vain joka kolmas vuosi. Lisäksi kahtena kertana, vuosina 1930 ja 1933 kunnallisvaaleja ei järjestetty lainkaan Kuortaneella.

Vaaliaineistoa käsitellessäni olen pyrkinyt selvittämään aineiston avulla äänestyskäyttäytymisen muutoksia sekä eri puolueiden äänestämisen kehityspiirteitä eduskunta- ja kunnallisvaaleissa tutkittavana ajanjaksona. Rasilan mukaan kvantitatiivisessa historian tutkimuksessa on kyse loogisesta tai tilastollisesta analyysistä, joista käytän omassa tutkimuksessani tilastollista menetelmää, sillä vaaliaineistot on kerätty useasta eri lähteestä.⁴³ Eduskuntavaalien osalta tiedot ovat saatavissa vaalitulostoina, kun taas kunnallisvaalien osalta tiedot olen koonnut itse Kuortaneen kunnanarkistosta saaduilla vaalilautakuntien aineistoista.⁴⁴ Äänestysalueittaiselle tutkimukselle sen sijaan en ole nähnyt tarpeeksi perusteltua syytä, osittain siksi, että tietoja puuttuu vaalivuosilta, ja toisaalta siksi, että Kuortaneen poliittinen jakauma on ollut niin selkeä.

Sanomalehden tehtävä voidaan määritellä neljään eri teemaan: lehdessä on oltava uutisia, sen on muokattava mielipiteitä, tarjottava viihdettä ja edistettävä talouselämää. Lehteä luetaan siksi, että siitä saisi tyydytyksen päivittäiseen tiedonnälkäänsä, mutta myös viihteellinen arvo sekä siitä saatava yhteisöllinen kokemus muun lukijakunnan kanssa on tärkeä osa sanomalehden lukemista.⁴⁵ Poliittista kulttuuria tutkittaessa on mielekästä keskittyä uutisiin ja mielipidekirjoituksiin, ja näistä varsinkin jälkimmäiseen, sillä poliittista keskustelua on usein käyty sanomalehtien palstoilla. Myös poliittisen historian ja tässä tapauksessa poliittisen kulttuurin kannalta tiedotusvälineiden, tässä tapauksessa poliittisen sanomalehdistön, leviämisen tutkiminen on hyödyllistä. Tässä tutkimuksessa olen poiminut lehtien sivuilta mielipidekirjoituksia liittyen Kuortaneeseen ja poliittiseen kulttuuriin

⁴³ Rasila 1977, 13–14.

⁴⁴ Rasila 1977, 16–17.

⁴⁵ Vehmas 1970, 10–11.

Tutkimusaineistonani vaalilastoaineiston lisäksi käytän kuortanelaisille tulleita sanomalehtiä, Vaasaa, sekä pitäjänlehteä Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomia sekä Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomia. Viestintäprosessin analysoiminen on tapa tutkia poliittisia ilmiöitä. Joukkoviestimet voi käsitteellistää suhteellisen eriytyneeksi sekä autonomiseksi poliittiseksi toiminnoksi, mutta täysin poliittisesti riippumattomia ne eivät ole. Joukkoviestimillä on erilaisia sidoksia julkisiin sekä yksityisiin toimijoihin, mikä vaikeuttaa niiden pohjalta tehtäviä tulkintoja. Kuortaneen osalta sidoksia ei liene sen enempää kuin lehden asiamiesten tai toimittajien sidokset, mutta näilläkin henkilöillä on omat poliittiset sitoumuksensa sekä arvonsa, joista käsin he lehden toimituksessa toimivat. Joukkoviestimien – erityisesti sanomalehdistön – tehtävä on perinteisesti ollut tuottaa kansalaisten käytettäväksi tietoja omasta ympäristöstään sekä niin alueellisista, valtakunnallisista kuin maailmanlaajuisista tapahtumista.⁴⁶ Sanomalehdet ovat olleet 1900-luvun alkupuolella lähestulkoon ainoa tiedonlähde maaseudulla, joten ne ovat olleet tavallisen kansan mielipiteitten muokkaajina siinä määrin, miten paljon kuntalaisten keskuudessa on osattu lukea. Jopa 90 prosenttia Suomen väestöstä kuitenkin osasi lukea jo 1930-luvulla, joten Kuortaneeseen ei liene ollut periferia lukutaitoa mitattaessa tutkittavana ajanjaksona. Valtaosa maailmansotien välisenä aikana ilmestyneistä sanomalehdistä oli jonkin poliittisen puolueen äänenkannattajia, ja loputkin ottivat jollain lailla kantaa erilaisiin poliittisiin kysymyksiin.⁴⁷ Vuonna 1930 sanomalehtiverkosto oli laajimmillaan, sillä silloin Suomessa oli jopa 123 vähintään kolmesti viikossa ilmestyviä lehtiä. Levikki on tietenkin kasvanut sittemmin räjähdysmäisesti, mutta lehtiä itsessään on nykyisin vähemmän. Suomalaiset lehdet ovat tyypillisesti olleet poliittisiin puolueisiin sitoutuneita, sillä köyhässä, harvaan asutussa maassa lehdet eivät yrittäjämuotoisina menestyneet.⁴⁸

Käsiteltävänäni ovat olleet Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien, Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien kaikki ilmestyneet numerot neljän vuoden ajalta, vuosilta 1925–1928 sekä Vaasa-lehden numeroita vuosilta 1920–1939 vaalien ympäriltä. Kaikissa kolmessa lehdessä käsitellään huomattavan vähän⁴⁹ kuortanelaisia asioita ja vielä

⁴⁶ Nousiainen 1998, 115–116.

⁴⁷ Salokangas 1987, 210; Salokangas 1998, 105.

⁴⁸ Nousiainen 1998, 122–123.

⁴⁹ Esimerkiksi huhti-toukokuussa 1927 Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomissa kahdessa numerossa kahdeksasta oli yhteensä kolme tekstiä Kuortaneelta, kun loput palstat kuuluivat muille kunnille.

vähemmän kuortanelaista politiikkaa tai poliittiseen kulttuuriin viittaavaa aineistoa. Kuortanetta ei mainita missään näistä lehdistä läheskään joka numerossa, vaan Kuortaneesta on harvakseltaan joitain uutisia, yleensä raportteja kunnanvaltuuston kokouksista. Huomionarvoista on, että pitäjänlehden yhdistyessä viiden kunnan lehdeksi esimerkiksi elokuukuussa 1927 ei lehdissä ollut oikeastaan mitään mainitsemisen arvoista Kuortaneelta. Ei siltikään, vaikka lehdellä oli oma toimittajansa kussakin levikkikunnassa. Viimeisenä vuotena, kun Kuortaneella ilmestyi omaa pitäjänlehteä, vuonna 1928, touko-elokuussa sekä loka-joulukuussa pitäjänlehdessä ei ollut kirjoitettu mitään Kuortaneesta. Toki lehden toimitus oli siirtynyt helmikuussa 1926 Virroille, kun lehti oli koottu siihen saakka Alavuden kunnantalolla F. Alajoen tekemänä. Tuolloin Alajoki valittiin Alavuden kunnankirjuriksi, ja koska lehden taloudenhoito oli jo aiemmin siirretty Virroille, luonnollinen jatkumo oli, että toimituskin siirtyi sinne.⁵⁰ Toimituksen siirtyminen kauemmaksi Kuortaneesta ei lisännyt kuortanelaisten haluja kirjoittaa lehteen, sillä tekstejä oli vuosina 1927–1928 yhä vähenevin määrin. Kuortanelaisten haluttomuus kirjoitella oman kunnan asioista lehtiin heijastuu myös poliittiseen kulttuuriin. Omia asioita ei haluttu puida lehtien palstoilla, vaan mieluummin asioista keskusteltiin muualla, omassa piirissä.

Rajasin tutkimukseni koskemaan vain pitäjänlehteä sekä toista maakunnassa ilmestynyttä lehteä, sillä muiden lehtien mukaan ottaminen olisi paisuttanut tutkimusta kohtuuttomasti. Syksyllä 1933 *Helsingin Sanomat* arvioi suomalaisen oikeiston tilanteen sekavaksi ja omituiseksi. Kokoomuksen johto ja suuri osa sanomalehdistöä oli lapualaisten käsissä, sillä lähes koko oikeisto ja osa keskustaa hyväksyi lapualaisten päämäärät aluksi, mutta kun liikkeen menettelytavat karkeutuivat, se menetti kannatustaan. Esimerkiksi *Uusi Suomi* oli IKL-mielinen lehti, vaikka se oli aluksi vahvasti kokoomuslainen lehti.⁵¹ Isänmaallisen kansanliikkeen lehdistö oli kuitenkin heikompi mitä luulisi, sillä lehdet levisivät lähinnä vain omille IKL:n kannattajille.⁵² Uskon, että varsinkin aikakauslehtien ja poliittisten puolueiden propagandalehtien, kuten esimerkiksi *Ajan Sanan*, mukaan ottaminen ei olisi tuonut tutkimukselle lisäarvoa niiden poliittisen värityneisyyden vuoksi, ja koska uskon, ettei niistä olisi ollut hyötyä varsinaiselle tutkimuskohteelleni, Kuortaneen kunnan poliittiselle kulttuurille. Myöskään oikeistoradikaalisen lehtiryhmän poliittinen merkitys oli varsin vähäinen tutkittavana ajanjaksona, vaikka oletettavasti vaalitulosten perusteella kyseisiä lehtiä on

⁵⁰ Aalto 1988, 27.

⁵¹ Salokangas 1987, 287.

⁵² Salokangas 1987, 299.

Kuortaneella luettu.⁵³ Vaasa myös oli pitkään äärioikeistolaista Isänmaallista kansanliikettä kohtaan hyvin ymmärtäväinen, vaikka se identifioituikin kokoomuspuolueen äänenkannattajaksi.

Vaasa oli levikkiluvuissa hieman Ilkkaa edellä varsinkin 1920-luvulla, mutta myös ajoittain 1930-luvulla. Vaasan levikki oli esimerkiksi vuonna 1925 10 650 sekä vuonna 1935 15 000, kun Ilkan vastaavat luvut olivat 9 400 ja 16 000.⁵⁴ Lisäksi sanomalehtien lehtien sisällön määrässä ei juurikaan ollut eroja, vaan tärkeintä oli, että lehti oli ”oikean värinen”, eli kannatti tilaajalle mieluista puoluekantaa.⁵⁵ Puoluepoliittisista syistä olen valinnut kokoomuksen äänenkannattajan Etelä-Pohjanmaalla, koska kuten eri vaalienkin tuloksista selviää, Kuortane oli vahvasti kokoomuslainen kunta, joten sinne on tilattu kokoomuslaisten lehteä enemmän kuin maalaisliittolaisten. Lapuanliikkeen ja isänmaallisen kansanliikkeen vastareaktiona Kuortaneellakin maalaisliitto sai kannatusta, ja sitä myöden Ilkkakin puolueen äänenkannattajana, mutta vasta 1930-luvun loppupuolella. Tästä syystä olen valinnut kahdesta maakuntalehdestä tutkittavakseni Vaasan.⁵⁶

Olen läpikäynyt kaikki pitäjänlehden⁵⁷ numerot, 187 numeroa, poimiakseni sieltä poliittiseen kulttuuriin liittyviä tekstejä. Kuortanetta koskevia tekstejä on verrattain muihin kuntiin hyvin vähän, mutta olen analysoinut löytämieni uutisten ja mielipidekirjoitusten sisältöä. Myös se, mitä lehdessä ei ole, on mielenkiintoista analysoida poliittisen kulttuurin näkökulmasta, sillä on hyvin pitkiäkin aikoja, kun mitään Kuortanetta koskevaa ei julkaistu pitäjänlehdessä. *Vaasan* numeroita tutkiessani en kokenut aineiston laajuuden vuoksi mielekkääksi käydä kaikkia vuosikertoja läpi tutkittavalta ajanjaksolta, vaan valitsin numerot vaalien ympäriltä, jotka otin lähempään tarkasteluun. Vaasaa on kuitenkin julkaistu vuodesta 1920 lähtien kuusi kertaa viikossa, ja 1939 lähtien jo seitsemän kertaa viikossa, lehtiä tulisi tutkimukseen nähden liian paljon selattavaksi, jos kaikki kävisi järjestelmällisesti läpi. Siksi olen valinnut tutkittavakseni niin kunnallis- kuin eduskuntavaalien ympärillä olleet lehdet, kutakin vaalia ympäröineet kaksi

⁵³ Teikari 1973, 1. Oikeistoradikaalisesta lehdistöstä lisää kyseisessä teoksessa.

⁵⁴ Salokangas 1987, 288, Salokangas 1988A, 175, Salokangas 1988B, 232.

⁵⁵ Salokangas 1998, 101–102.

⁵⁶ Sippola 1968, 122.

⁵⁷ Vaikka lehdellä on kaksi eri nimeä, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, sekä Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, käytännössä on Kuortaneen näkökulmasta kyse yhdestä ja samasta lehdestä, joka vuosien 1926 ja 1927 vaihteessa sai pari kuntaa lisää nimeensä ja sisältönsä. Käytän lehdestä Sanomat-nimitystä nimihirviöiden kirjoittamisen välttämiseksi ja tekstin sujuvoittamiseksi.

viikkoa. Rajasin numerot viikkoon ennen vaalien pitoa sekä viikon vaalien jälkeen, sillä halusin tarkastella, onko vaaleja ennen esiintynyt millaista poliittista kirjoittelua ja onko vaalien jälkeen mahdollisesti sanomalehdessä esiintynyt jälkipyykkiä vaalien tuloksista. Vuosikerran rajaaminen noin yhteentoista numeroon tekee 143 Vaasa-lehden numeroa, mikä sekin on paljon, mutta tämän suuruudessa työssä kohtuullinen määrä. Olen ottanut *Vaasasta* huomioon kaikki Kuortanetta koskevat tekstit, jotka ovat jollain lailla koskeneet politiikkaa sekä päätöksentekoa, mutta myös tekstit, jotka ovat jollain lailla liittyneet poliittiseen kulttuuriin sinänsä.

Tavoitteenani on ollut löytää lehdistä jotain Kuortaneen poliittiseen kulttuuriin viittaavaa, sekä Vaasan osalta painopiste on ollut siinä, miten vaaleista on puhuttu ja miten niitä on mahdollisesti propagoitu juuri ennen vaaleja, joten siksi olen valinnut lukea viikon ajalta ennen vaaleja olevat numerot. Lisäksi olen lukenut numerot viikon ajalta vaalien jälkeen nähdäkseni, onko numeroihin kirjoitettu jotain, mikä oli aiheuttanut keskustelua vaalien tuloksista tai muusta poliittisesta. Kirjoitukset ovat osa Kuortaneen poliittista kulttuuria, sillä se, mitä ja miten asioista on keskusteltu, on tärkeä osa poliittista kulttuuria, kuten myös se, mistä ei ole keskusteltu. Koska Vaasa oli poliittisesti sitoutunut lehti, lehdessä on paljon yleisiä puoluepropagandistisia kirjoituksia kokoomuksen puolesta. Sanomissa sen sijaan vaaleista ei juurikaan kirjoitettu paria poikkeusta lukuun ottamatta.

Vaalitilastoaineiston ja sanomalehtien lisäksi olen tutkinut Kuortaneen kunnalliskertomuksia vuosilta 1921–1923 sekä 1938–1939, sillä muita kunnalliskertomuksia joko ei ole tehty, tai niistä ei ole säilynyt kopioita tähän päivään saakka. Puuttuvia kunnalliskertomuksia varten olen läpikäynyt kunnanvaltuuston pöytäkirjat vuosilta 1920 sekä 1924–1937, sillä kunnalliskertomukset ovat pääasiassa kunnanvaltuuston toiminnasta kertovia tiivistelmiä. Tästä aineistosta olen tutkinut, millaisia poliittisia päätöksiä Kuortaneella on tehty tutkittavana aikana sekä miten päätöksiä on tehty. Enimmäkseen kunnanvaltuuston pöytäkirjat kyseiseltä ajanjaksolta ovat päätöspöytäkirjoja, joten niihin ei ole sen kummemmin kirjattu keskustelua eikä puheenvuoroja asioista. Myös ihmiset päätöksien takana ovat mielenkiintoisia poliittisen kulttuurin kannalta, sillä pienellä paikkakunnalla poliittiset hahmot ovat olleet tutkittavana ajanjaksona hyvin pitkälle samoja henkilöitä. Lisäksi aion käyttää aineistoa selvittämään, mitkä asiat ovat olleet politiikassa Kuortaneella tärkeitä, ja ketkä asioita ovat esittäneet ja tuoneet julki sekä mihin esimerkiksi rahaa on käytetty kunnan varoista eniten. Käytän kunnalliskertomuksia

tutkimuksessani ennen kaikkea valottamaan sitä, mitä ”päivän politiikka” Kuortaneella tutkittavana ajanjaksona oli. Minkälaisia päätöksiä tehtiin, mistä asioista kannettiin huolta, ja mitkä olivat mahdollisesti asioita, jotka jätettiin vähemmälle huomiolle. Kunnalliskertomusten määräästä jo näkee, että erityisesti kertomuksien ja selonteiden tekemiseen on kiinnitetty selkeästi vähiten huomiota, koska niitä ei ole tehty tai sitten niitä ei ole vain säilynyt nykypäivään saakka. Kuitenkin näiden muutamien kunnalliskertomuksien avulla tutkittavan ajanjakson molemmista päistä pystyn tulkitsemaan, miten kunnallispolitiikan tekeminen on muuttunut tutkittavana ajanjaksona ja mihin painopisteet ovat mahdollisesti siirtyneet.

2 Kunnallis- ja eduskuntavaalit Kuortaneella 1920–1930-luvulla

Edustuksellisen demokratian yksi kulmakivistä on säännöllisin väliajoin järjestettävät vaalit, joissa valitaan edustajat luottamustehtäviin. Poliittisesti tärkeimpiä vaaleja ovat olleet eduskuntavaalit, joissa valitaan jäseniä eduskuntaan päättämään suomalaisten asioista. Vuoteen 1954 asti eduskuntaan valittiin jäseniä joka kolmas vuosi välittömällä ja suhteellisilla vaaleilla, jotka toimitettiin vaalipiireittäin. Suhteutettuna vaalipiirin kokoon, vaalipiiristä valittiin tietty määrä edustajia, jotta koko Suomi tulisi edustetuksi eduskunnassa. Äänestämisen ikäraja eduskuntavaaleissa oli tutkittavana ajanjaksona 24 vuotta.⁵⁸

Vuonna 1907 järjestettiin Suomen suurruhtinaskunnan ensimmäiset eduskuntavaalit, joiden jälkeen vastavalitut edustajat kävivät innokkaasti työhön. Ennen Suomen itsenäistymistä eduskunta hajotettiin jatkuvasti venäläistämispolitiikan takia, joten vaaleja järjestettiin lähes joka vuosi.⁵⁹ Ensimmäiset itsenäisen Suomen eduskuntavaalit järjestettiin vuonna 1919 sisällissodan jälkeen. Sittemmin eduskuntavaaleja on järjestetty perustuslain mukaan kolmen vuoden välein vuoteen 1939 asti, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Vuoden 1922 vaalien jälkeen seuraavat vaalit järjestettiin jo vuonna 1924, sillä eduskunnan kommunistiset jäsenet, jotka kuuluivat Suomen sosialistiseen puolueeseen sekä Suomen sosialistiseen työväenpuolueeseen, oli vangittu tai määrätty vangittavaksi valtiopetoksen valmistelusta, joten usean kansanedustajan poissaolo vaikeutti eduskuntatyötä monilta osin. Tähän sosialidemokraatit tarttuivat kiinni, koska heidän mielestään työväen edustajia ei eduskunnassa ollut tarpeeksi. Sosialidemokraattien harjoittama eduskuntatyön jarruttaminen sekä välikysymyksen esittäminen aiheesta lopulta johtivat siihen, että 1.5.1924 järjestettiin uudet eduskuntavaalit.⁶⁰ Lisäksi vuoden 1927 vaaleilla valittu eduskunta istui vain vuoteen 1929, mutta näissä vaaleissa valittu eduskunta ehti toimia vain noin vuoden, kunnes eduskunta jälleen hajotettiin ja järjestettiin uudet vaalit. Tasavallan suojelulaki sekä vaalilain ja valtiopäiväjärjestyksen muutokset äänestettiin lepäämään vaalien yli, minkä johdosta hallitus hajotti eduskunnan ja määräsi uudet vaalit syksyille 1930 vain vuosi edellisten vaalien jälkeen, mikä tarkoitti, että neljän vuoden sisällä vaalit olivat jo kolmannet.⁶¹ Vuoden 1939 vaalien

⁵⁸ Nousiainen 1998, 156–157.

⁵⁹ Jussila 2009, 92.

⁶⁰ Suomen virallinen tilasto. 29, Vaalitulasto; 11, Jääskeläinen 1973, 47–48.

⁶¹ Jääskeläinen 1973, 101.

jälkeen seuraavat vaalit pidettiin vasta vuonna 1945 Moskovan välirauhan aikaan, sillä sotatilan vuoksi vaaleja jouduttiin lykkäämään.

Ennen kuin puolueet virallistettiin 1960-luvulla, erilaiset valitsijayhdistykset ja ryhmittymät valitsivat henkilöt, jotka asettivat ehdolle vaaleihin. Ryhmittymät saattoivat muodostaa vaaliliiton toisen tällaisen yhdistyksen kanssa, jonka jälkeen vaaliliiton ehdokkaat laitettiin numerojärjestykseen yhteisen nimikkeen alle.⁶² Käytännössä kuitenkin ehdokkaat edustivat jotain tiettyä poliittista ryhmittymää, yleensä puoluetta. Kuortaneelta on ollut kaksi puhtaasti kuortanelaista ehdokasta eduskuntavaaleissa, jotka edustivat kokoomusta, opettaja Esa Harju sekä pankinjohtaja Aukusti Luoma, molemmat myös merkittäviä henkilöitä kunnallisissa luottamustehtävissä. Myös 1930-luvun loppupuolella kuortanelaiset juuret omaava Reino Ala-Kulju oli ehdokkaana eduskuntavaaleissa Vaasan itäisessä vaalipiirissä Isänmaallisen kansanliikkeen riveissä.⁶³

Toinen kansanvaltaisen valtion kulmakivistä on kuntien itsehallinto. Suomen itsenäistymispyrkimysten myötä myös uudenlaisen paikallisten asioiden päätäntöelimen aikakausi alkoi vuonna 1917, kun marraskuussa säädettiin kunnallinen vaalilaki sekä maalaiskuntain ja kaupunkien kunnallislait. Niiden mukaan kaupungin asioista päätti valtuusto, joka valittiin välittömällä ja suhteellisilla vaaleilla. Valtuutetuista kolmasosa erosi vuosittain, mikä tarkoitti sitä, että vapautuneet paikat oli täytettävä, joten kunnallisvaaleja järjestettiin vuosittain joulukuussa.⁶⁴ Nopeasti kuitenkin havaittiin, että järjestelmä kävi raskaaksi niin vaalitoimitsijoille kuin äänestäjillekin, ja vuonna 1925 siirryttiin käytäntöön, jossa koko valtuusto valittiin kolmivuotiskaudeksi kerrallaan yksissä vaaleissa. Samalla äänestysikärajaa korotettiin 21 ikävuoteen, kun se aikaisemmin oli ollut 20 vuotta. Eduskunnassa laki- ja talousvaliokunta katsoi, että suuri osa jo istuvista valtuutetuista valitaan uudelleen, joten erovuoroisuusjärjestelmä oli sinänsä turha.⁶⁵ Tämän jälkeen kunnallisvaaleja järjestettiin joka kolmas vuosi, paitsi vuoden 1928 jälkeen vaalit järjestettiin jo kahden vuoden päästä vuonna 1930, kunnes sodan vuoksi vuoden 1939 kunnallisvaalit siirrettiin aina vuoteen 1945 saakka. Kunnallisvaaleissa vaalit käytiin porvarillisten puolueiden ja sosialistien välillä, koska puolueet alkoivat käyttää tunnuksia vasta 1960-luvun lopulla. Kunnallisvaalilistoja on vaikea purkaa

⁶² Nousiainen 1998, 158.

⁶³ Kansanedustajamatrikkeli verkossa. Reino Ala-Kulju. Luettu 30.5.2020.

⁶⁴ Maalaiskuntien kunnallislaki 108/1917. Viitattu Finlex-sivustoon 13.1.2020.

⁶⁵ Hakalehto 1984, 131.

puolueittain, sillä ilman paikallisten tuntemista henkilöiden puoluenäkökantoja on vaikea arvailla. Heikki Rantatuvan mukaan vaaleja tulisi käsitellä äänestysalueittain kunnan sisällä, jotta kunnan poliittinen ilmasto tulisi selville, sillä eroavaisuuksia saattoi esiintyä kylien kesken.⁶⁶ Kuortaneen tapauksessa kuitenkin ainakin porvarillisten ja sosialistien jako on suurin piirtein selkeä ja pääteltävissä ehdokaslistoista.

2.1 Äänioikeuden käyttö eduskuntavaaleissa Kuortaneella 1922–1939

Tutkittavana ajanjaksona Suomessa järjestettiin yhteensä kahdeksat eduskuntavaalit.⁶⁷ Vaalivuosina 1922–1939 maa oli jaettu 16 vaalipiiriin, joista Vaasan läänissä oli kolme: itäinen, eteläinen ja pohjoinen vaalipiiri. Kuortane kuului Vaasan läänin itäiseen vaalipiiriin⁶⁸, joka maantieteellisesti sijoittui nimensä mukaisesti Vaasan läänin itäosaan. Esimerkiksi vuonna 1924 Vaasan läänin itäisessä vaalipiirissä oli yhteensä 75 770 äänioikeutettua, joten Kuortane 2346 äänioikeutetullaan oli siis melko pieni osa eduskuntavaalien vaalipiiriä, ollen vain noin kolme prosenttia koko vaalipiiristä.⁶⁹ Vaasan läänin itäisen vaalipiirin äänet jakautuivat suurimmaksi osaksi muille puolueille kuin oikeistolaisille, sillä esimerkiksi 1930-luvun eduskuntavaaleissa vaalipiirin oikeistopuolueiden äänet olivat vain noin 14–17 prosenttia kaikista annetuista äänistä, kun Kuortaneella samat luvut olivat 60–77 prosenttia.⁷⁰ Kuortane kuitenkin oli eteläpohjalaiseen kulttuurialueeseen kuulunut pitäjä, sekä porvarillinen ja erityisen vahvasti oikeistolainen kunta tutkittavana ajanjaksona. Pienuutensa vuoksi ja vaalipiirin vahvan sosialidemokraattien äänestämisen vuoksi kuortanelaisten oli vaikeaa saada omaa puoluettaan esille vaalipiirissä. Kuitenkin kuortanelaiset ovat saaneet tutkittavana ajanjaksona yhden kansanedustajankin eduskuntaan, kokoomuksen Aukusti Luoman (eduskunnassa 1927–1930)⁷¹, mikä toisaalta on Kuortaneella poliittisen kulttuurin piirre, sillä yhteisen ehdokkaan taakse on kerääntynyt yksissä tuumin, ja luultavasti kokoomukselle annetut äänet ovat olleet Kuortaneen omalle ehdokkaalle annettuja. Taulukkoon 1 olen kerännyt

⁶⁶ Rantatupa 1996, 86–87.

⁶⁷ Eduskuntavaalit järjestettiin vuosina 1922, 1924, 1927, 1929, 1930, 1933, 1936 ja 1939.

⁶⁸ Vaalipiiriin kuuluivat esimerkiksi vuonna 1924 Kuortaneen lisäksi Jyväskylän kaupunki, Soini, Lehtimäki, Alajärvi, Vimpeli, Evijärvi, Korteesjärvi, Lappajärvi, Töysä, Alavus, Virrat, Ähtäri, Pihlajavesi, Jyväskylän maalaiskunta, Toivakka, Urainen, Saarijärvi, Pylkönmäki, Karstula, Kivijärvi, Kinnula, Pihtipudas, Konginkangas, Sumiainen, Laukaa sekä Äänekoski. Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulasto 11.

⁶⁹ Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulasto 11.

⁷⁰ Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulastot 15A, 17A & 18A.

⁷¹ Kansanedustajamatrikkeli, Aukusti Luoma, Viitattu 30.5.2020.

eduskuntavaalien äänioikeutettujen sekä äänestäneiden lukumäärät sekä äänestysprosentit Kuortaneella tutkittavana ajanjaksona.

Taulukko 1. Eduskuntavaalien äänioikeutettujen ja äänestäneiden määrä Kuortaneella vuosina 1922–1939. Lähde: Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulokset 10–20A.

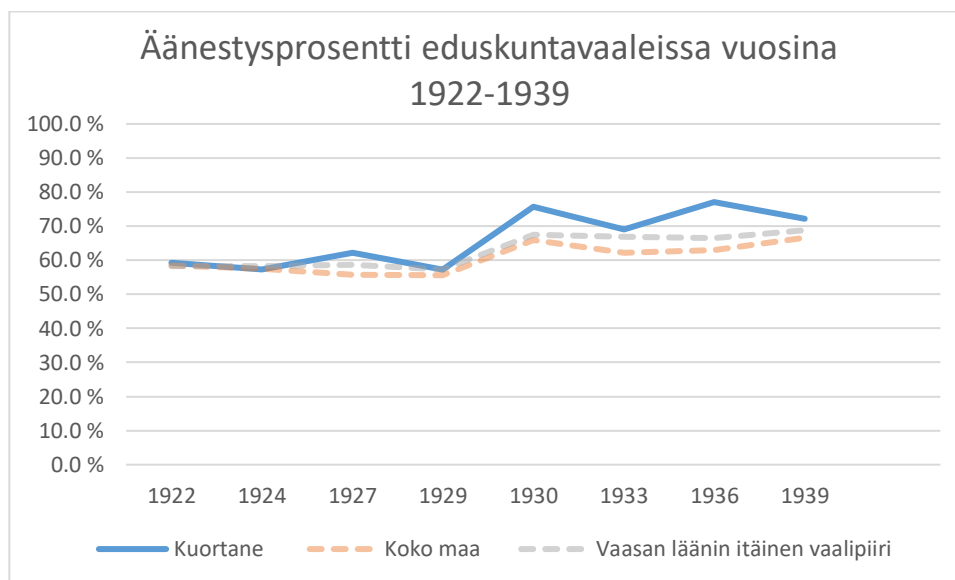
Vaali- vuosi	Äänestys- alueita	Ääni- oikeutettuja	Äänestäneitä	Äänestysprosentti
1922	5	2242	1330	59,3
1924	5	2346	1345	57,3
1927	5	2506	1560	62,3
1929	5	2657	1521	57,2
1930	5	2595	1964	75,7
1933	6	2618	1809	69,1
1936	6	2751	2120	77,1
1939	6	2787	2014	72,3

Taulukosta 1 voidaan nähdä, että äänioikeutettujen (ja siten aikuisväestön) lukumäärä Kuortaneella on kasvanut melko tasaisesti ensimmäisistä tarkasteltavista eduskuntavaaleista lähtien. Äänestäneiden määrä on myös kasvanut melko tasaisesti muutamia notkahduksia lukuun ottamatta. Kuitenkin vertailemalla taulukkoa 1 sekä kuvioita 1 ja 2 keskenään on nähtävissä, että kuortanelaisten äänestysaktiivisuus on ollut reilusti vilkkaampaa eduskuntavaaleissa kuin kunnallisvaaleissa. Eduskuntavaaleissa huippuvuotena 1936 jopa 77,1 prosenttia äänioikeutetuista kävi äänestämässä, kun taas kunnallisvaaleissa eniten ääniä on annettu suhteessa väkilukuun vuonna 1920 (noin 50 prosenttia). Se, miksi eduskuntavaalit ovat saaneet enemmän ihmisiä liikkeelle kuin kunnallisvaalit, ei ole yksiselitteistä. Kuortaneen näkökulmasta katsottuna luultavasti äänestysaktiivisuutta on syönyt valtuuston jäsenten stabiilius ja siihen liittyvä ajattelutapa, että joko valtuustossa työskenteleviin henkilöihin on oltu tyytyväisiä tai ei ole nähty järkeväksi mennä äänestämään, kun kuitenkin samat henkilöt istuvat valtuustossa vuodesta toiseen. Eduskuntavaaleissa kuortanelaisen ehdokkaan ympärille

kerääntyminen on saattanut nostaa äänestysaktiivisuutta, kun on ollut selkeämpi päämäärä sekä henkilö, ketä äänestää. Toisaalta taas aktiivisuuden mittaaminen kunnallis- ja eduskuntavaaleissa osoittaa, että usealle tavalliselle kuortanelaiselle eduskuntavaaleissa äänestäminen oli ainut poliittinen teko, toiset kävivät äänestämässä molemmissa vaaleissa ja jotkut saattoivat äänestää vain kunnallisvaaleissa. Suurin osa kuortanelaisista kuitenkin näki eduskuntavaalit ainoana poliittisen vaikuttamisen keinona, muuten politiikasta ei niin jaksettu innostua.

Kuvio 1 selkeyttää äänestysaktiivisuuden kehittymistä Kuortaneella niin Vaasan läänin itäiseen vaalipiiriin kuin koko maahan nähden. Kuortanelaiset ovat olleet innokkaampia äänestäjiä eduskuntavaaleissa suhteutettuna väkilukuun, verrattuna vaalipiiriinsä sekä koko maahan tutkittavana ajanjaksona, mikä kertoo siitä, että politiikka kuitenkin jollain tasolla on kiinnostanut kuortanelaisia enemmän verrattuna vaalipiirinsä muihin kuntiin sekä koko maahan.

Kuvio 1. Eduskuntavaalien 1922–1939 äänestysprosentti Kuortaneella. Lähde: Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulokset 10–20A.



Vuoden 1922 vaaleissa valtakunnallisestikin osanotto oli laimeahko, vaikka vaaleja ennen taisteltiin vilkkaasti muun muassa kommunistien mukaantulon vaaleihin sosialistisen

työväenpuolueen nimissä sekä yleisesti luokkataistelun takia.⁷² Tämä on nähtävissä myös Kuortaneella, sillä vaaleissa äänestysprosentti on ollut matalimpien joukossa tutkittavana ajanjaksona. Lisäksi äänestysprosentissa on tapahtunut notkahduksia vuosina 1924, 1929 ja 1933, kuten kuvio 1 osoittaa. Vuoden 1924 vaalien äänestysprosentin notkahdus ei ole ollut kuitenkaan kovin merkittävä, joten siitä on hankala päätellä, vaikuttiko esimerkiksi sisällissodan hävinneen osapuolen armahduskysymys asiaan, vaikka se valtiollisella tasolla olikin puheenaihe ennen vaaleja.⁷³ Kuortaneelta osallistuttiin innokkaasti sisällissotaan, sillä noin 250–300 kuortanelaista otti osaa sisällissodan taisteluihin lähinnä suojeluskunnan liikkeellepanemana valkoisten puolella. Klemetin mukaan myös työväenyhdistyksen puheenjohtaja olisi ollut valkoisten puolella, sillä suutari Juho Vuokselan sanottiin olleen vahdissa Seinäjoen asemalla sisällissodan aikana. Hän oli tarttunut aseeseen, ”kun sieltä oli ryssiäkin tulossa”.⁷⁴ Jos Klemetin kertomaa tarinaa (jonka silminnäkijä Jalmari Lahdensuo oli Klemetille kertonut) uskoo, niin jopa kuortanelainen työväestö oli valkoista, koska pelättiin niin kovasti Venäjän uhkaa.

Vuoden 1929 vaalien alla kommunistien vaikutusvalta lisääntyi, kun ammattijärjestöjen johto oli toukokuussa joutunut kommunistien hallintaan. Edellinen eduskunta oli hajonnut virkamiesten palkkakysymyksen vuoksi.⁷⁵ Tässä valossa on kummallista, että muuten niin oikealle päin kallellaan oleva kunta ei reagoinut äänestämällä enenevin joukoin vaaleissa Kuortaneella, vaan äänestysaktiivisuudessa tapahtui notkahdus. Tästä syystä kuva siitä, että valtiollinen politiikka ei siis suuremmin tavallista äänestäjää Kuortaneella kosketanut, vahvistuu edelleen. Vuoden 1933 vaalien alla äänestysaktiivisuuteen on saattanut vaikuttaa esimerkiksi lapuanliike ja sen toiminta, sillä äänestysprosentin laskiessa myös kokoomus menetti ääniä maalaisliitolle. Näistä vaaleista lähtien maalaisliitto alkoi saada enemmän jalansijaa kuortanelaisten puoluepoliittisessa jakautumisessa ainakin eduskuntavaalien yhteydessä.

Sen sijaan äänestysaktiivisuuden huippuvuosia ovat olleet vuodet 1930 ja 1936, jolloin kuortanelaiset ovat käyneet vaaliuurnilla ahkerammin kuin muina vuosina. Molemmissa vaaleissa on ollut kuortanelaisille tuttu ehdokas. Toisaalta, muinakin vaalivuosina on ollut

⁷² Jääskeläinen 1973, 43–44.

⁷³ Jääskeläinen 1973, 49.

⁷⁴ Klemetti 1932, 394–397.

⁷⁵ Jääskeläinen 1973, 89–90.

kuortanelaisia tai kuortanelaisille tuttuja ehdokkaita, joten se ei yksinään selitä äänestysaktiivisuuden nousua. Näissä vaaleissa on havaittavissa kuvion 2 perusteella, että kokoomus oli vielä ylivoimaisesti äänestetyin puolue Kuortaneella 1930 vaaleissa, mutta 1936 vaaleissa maalaisliittoa on äänestetty enemmän, joka on vienyt kokoomuksenkin ääniä. Lisäksi kokoomuksen äänet ovat vähentyneet radikaalisti edellisistä vaaleista, sillä IKL vei suuren osan kokoomuksen äänistä. Vuosina 1933–1939 Vaasan itäisessä vaalipiirissä oli IKL:n ehdokkaana Eveliina Ala-Kuljun poika Reino, joka entisenä kuortanelaisena sai kuntalaisten ääniä taakseen, vaikka olikin asunut Seinäjoella.⁷⁶ Äänestysaktiivisuuden nousua voi selittää valtakunnallisella politiikalla, jota lapuanliike vahvasti ohjaili, sekä liikkeen synnyttämällä yleisellä mielialalla Etelä-Pohjanmaalla. Oikeisto oli nousemassa ja ”Valkoisen Suomen” liikkeellepanema muutos politiikan pelisäännöissä vaikutti sisäpolitiikkaan. Kokoomus nousi myös valtakunnallisesti, kun se taiteili lapuanliikkeen ja Helsingin parlamenttipiirien välillä.⁷⁷ Kun oikeisto otti jalansijaa valtakunnallisesti, heijastui se myös kuortanelaisien innokkuuteen äänestää. Lapuanliikkeen tekojen ja synnyttämän keskustelun johdosta politiikka tuli lähemmäs tavallista ihmistä ja jokainen muodosti oman mielipiteensä valtakunnallisista tapahtumista. Oikeistohenkisellä Kuortaneella kansanliike kasvatti halua osallistua politiikkaan.

Yleisesti ottaen eduskuntavaaleissa on äänestetty Kuortaneella vuosien saatossa kohtuullisen hyvällä prosentilla. Alhaisimmillaan äänestysprosentti on ollut Vaasan läänin itäisessä vaalipiirissä vuoden 1929 vaaleissa, jolloin se oli noin 57 prosenttia, mutta korkeimmillaan vaalipiirissä on äänestänyt lähes 70 prosenttia äänioikeutetuista. Kuortaneella on pysytty aina yli 50 prosentin äänestysmäärissä, mutta äänestämisen aktiivisuus on ollut ailahtelevaista eri vaalien välillä, vaikka käyrä on kuitenkin ollut pääosin nouseva. 1930-luvulla tapahtunut suuri nousu eduskuntavaalien äänestysaktiivisuudessa johtunee ainakin osittain Kuortaneen kohdalla lapuanliikkeen ja isänmaallisen kansanliikkeen suosioista paikkakunnalla.⁷⁸ Kuitenkin joka eduskuntavaaleissa äänestysprosentti on ollut yli 55 %, joten yli puolet kuortanelaisista äänioikeutetuista on käynyt käyttämässä äänioikeuttaan. Kuvion 1 avulla pystyy myös vertailemaan, millainen äänestysprosentti aikavälillä olleissa vaaleissa on ollut Vaasan läänin itäisessä vaalipiirissä sekä koko maassa. Kuortanelaiset ovat olleet tutkittavana ajanjaksona joko yhtä ahkeria tai ahkerampia äänestämään kuin muualla vaalipiirissä ja muualla maassa.

⁷⁶ Kansanedustajamatrikkeli verkossa, Reino Ala-Kulju. Lisäksi Kansallisbiografia verkossa, Eveliina Ala-Kulju. Viitattu 21.5.2020.

⁷⁷ Siltala 1985A, 110–112; 372–375.

⁷⁸ Katso kuvio 2.

Taulukosta 1 voidaan nähdä, että äänioikeutettujen määrä Kuortaneella on kasvanut melko tasaisesti ensimmäisistä, vuoden 1917 eduskuntavaaleista lähtien, lukuun ottamatta vuoden 1919 vaaleja, jolloin äänioikeutettujen määrä oli selvästi alhaisempi kuin vuonna 1917. Äänestäneiden määrä on myös kasvanut vuoden 1919 vaalien jälkeen, mutta äänestysprosentti on ailahdellut vuosien saatossa. Kuitenkin joka vaaleissa ainakin noin 60 prosenttia äänioikeutetuista on käynyt vaaliurnilla, yleensä jopa 70 prosentin verran.

2.2 Äänimäärät puolueittain

Eduskuntavaaleissa tutkittavana ajanjaksona Kuortaneella on äänestetty kahdeksaa eri puoluetta, muttei kaikkia vaaleissa olevia puolueita. Neljä suurta, kokoomus, maalaisliitto, sosialidemokraatit sekä edistyspuolue ovat pysyneet mukana koko tutkittavan ajanjakson, kun taas pienemmät puolueet, kuten oikeistolainen Isänmaallinen kansanliike sekä kommunistiset ja sosialistiset puolueet Suomen sosialistinen työväenpuolue, Sosialistinen työväen ja pienviljelijäin puolue sekä Pienviljelijäin ja maalaiskansan puolue eivät olleet koko tutkittavaa jaksoa mukana. Ruotsalainen kansanpuolue ei ole saanut tutkittavana ajanjaksona yhtäkään ääntä.

Sisällissodan jälkeen eduskuntapuolueiden kenttä uusiutui. Vanhat puolueet lakkasivat olemasta, ja tilalle oli syntynyt uusia luokkapuolueita, kuten Sosialidemokraattinen puolue ja Maalaisliitto. Vuoden 1918 loppupuolella syntyi myös kaksi porvarillista puoluetta, joita erotti mielipide Suomen hallitusmuodosta. Monarkiaa kannattava Kansallinen kokoomus ja tasavaltalaisten perustama Kansallinen edistyspuolue perustettiin peräkkäisinä päivinä, ja ne pohjautuivat lähes kokonaan vanhoille vanhasuomalaisen ja nuorsuomalaisen puolueille.⁷⁹ Näistä puolueista kokoomus erityisesti sai jalansijaa Kuortaneella, joka keräsi lähes kaikki aikaisempien, vuoden 1917 vaalien Suomalaisen puolueen äänet. Edistyspuolueen saamat äänimäärät jäivät suhteellisen pieniksi kaikissa vaaleissa. Murto-osan äänistä vei myös maalaisliitto, joka yleisesti ottaen kasvatti suosiotaan Kuortaneella 1900-luvulla. Eero Kojonen väittää artikkelissaan ”Etelä-Pohjanmaa itsenäisyyden aamunkoitossa”, että Etelä-Pohjanmaan kaikissa maalaiskunnissa keskustaryhmä sai eniten jalansijaa 1920-luvulla, mutta Kuortaneen

⁷⁹ Mickelsson 2007, 86–87.

äänestystulokset eduskuntavaaleista osoittavat, että keskustapuolueiden äänimäärä jäi reilusti alle kokoomuksen keräämistä äänistä. Väittämä on ainakin Kuortaneen osalta virheellinen, sillä kokoomus on ollut johtava puolue aina 1933 vaaleihin saakka. Kuitenkin Kojonen on oikeassa siinä, että maakunnan sosialidemokraattinen puolue jäi poliittiseksi peräpitäjäksi koko maakunnassa, niin myös Kuortaneella.⁸⁰ Tässä suhteessa Kuortane erosi osittain Etelä-Pohjanmaan osasta muista pitäjistä, joissa maalaisliitto oli johtava puolue.

Kokoomuspuolueen perustivat monarkian kannattajat joulukuussa 1918, ja kuninkaan valitseminen Suomelle olikin puolueen tärkein agenda sen alkumetreillä hallitusmuotoa valittaessa. Konservatiiviset arvot, liike-elämän ja yksilön vapaus sekä isänmaalliset periaatteet olivat kokoomukselle tärkeitä. Myös ekspansio politiikka sekä heimoaate saivat joidenkin kokoomuslaisten piirissä kannatusta, lähinnä nuorten, sillä he olivat usein jäseninä Akateemisessa Karjala-Seurassa (AKS) ja myöhemmin IKL:ssä ja sen nuorisjärjestössä Sinimustissa. Kokoomus suhtautui aluksi äärioikeistolaiseen IKL:ään suopeasti, mistä johtuneen osittain myös kuortanelaisten siirtyminen IKL:n leiriin. IKL:n äänestäminen merkitsi myös valintaa lapualaisuuden ja muun porvarillisen suuntauksen välillä.⁸¹ Myöhemmin kokoomus tuomitsi liikkeen harjoittaman fasismin. Toukokuussa 1932 puoluekokouksessa todettiin tilanteen olevan vaikea, koska puolueella oli selkeästi kaksi suuntaa, joista toinen oli lapuanliikkeen puolella, toinen vastaan. Isänmaallinen kansanliike perustettiin kesällä 1932, ja sen tarkoituksena oli vaalia parlamentaarisesti lapuanliikkeen agenda. AKS ja IKL olivat lähellä toisiaan, ja niiden arvot olivat hyvin pitkälle samalla pohjalla: kommunismia tuli vastustaa kovin keinoin ja suomalaisuutta, isänmaallisuutta edistävä työ oli tärkeintä.⁸²

Maalaisliitto syntyi äänioikeusuudistuksen jälkeen, kun maalaisväestö alkoi puuhata omaa puoluettaan. Maalaispuolueessa jalansijaa saivat tietenkin eniten maaseutua koskevat asiat, mutta sen arvoihin kuului myös voimakas uskonnollisuus. Toinen keskustalainen puolue oli Edistyspuolue perustettiin sen sijaan hallintomuotokysymyksen ympärille, niin kuin kokoomuskin. Edistyspuolueen kannattajat olivat tasavaltalaisen hallintomuodon kannalla, kielikysymyksen ja maakysymyksen järjestely olivat myös tärkeitä puolueelle. Virkamiesten tuli osata suomea, mutta ruotsinkielisten tuli saada palvelua omalla kielellään. Lisäksi

⁸⁰ Kojonen 1985, 53.

⁸¹ Siltala 1985B, 72.

⁸² Mickelsson 2007, 110, 122; Uola 1982, 27–45, 292–304.

tilattomille oli saatava maata, sekä vastustettiin maaomistuksen keskittymistä muutamille henkilöille.⁸³

Sosialidemokraattinen puolue (SDP) perustettiin jo 1800–1900-luvun vaihteessa. Se vaati muun muassa yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, kahdeksan tunnin työpäivää ja maksutonta oikeudenkäyntiä ja lääkärinapua sekä köyhemmän väestön olojen parantamista. Suomen sosialistinen työväenpuolue (SSTP) perustettiin 1920, kun kommunistit erosivat Työväenpuolueesta ja perustivat Moskovassa oman puolueen. SSTP oli kommunistien Moskovassa perustaman puolueen parlamentaarinen siipi Suomessa. Se ei ollut niin radikaali puolue kuin Suomen kommunistinen puolue (SKP), mutta kommunistisella puolueella oli paljon valtaa SSTP:ssä, ja molemmat puolueet hyväksyivät ulkoparlamentaarisesta toiminnasta.⁸⁴ SSTP kiellettiin vuonna 1923, ja sen toimintaa jatkoivat valitsijayhdistykset, muun muassa Työväen ja pienviljelijäin vaalijärjestö vuonna 1924. Myös valitsijayhdistysten toiminta loppui vuonna 1930, kun eduskunnassa säädettiin kommunisminvastaiset lait.⁸⁵ Suomen pienviljelijäin puolue taas oli pulaliike, joka syntyi kansalaissodan jälkeen. Se ei varsinaisesti ollut kommunistinen puolue, mutta siinä näkyi kommunistinen vaikutus ja varsinkin Suomen kansan demokraattiseen liittoon myönteinen suhtautuminen.⁸⁶

Kuvioon 2 olen koonnut eri puolueiden saamat äänimäärät eduskuntavaaleissa vuosina 1922–1939 Kuortaneella. Kansallinen kokoomuspuolue, Maalaisliitto, Kansallinen edistyspuolue, Sosialidemokraattinen puolue sekä Isänmaallinen kansanliike ovat omina väreinään kuviossa. Kuvion selkiyttämiseksi ja pienten puolueiden vähäisen äänimäärän takia olen sisällyttänyt joidenkin puolueiden äänimäärät samaan sarjaan, kuten esimerkiksi pienemmät sosialistiset ja kommunistiset puolueet, jotka ovat vaaleissa keränneet murto-osan äänistä. Kuvion suuret linjat ja sen tulkitseminen eivät kuitenkaan kärsi tästä ratkaisusta, sillä pienten puolueiden äänimäärät ovat olleet todellakin vähäiset. Huomioitavaa on myös, että kokoomus oli vaaliliitossa Isänmaallisen kansanliikkeen vaaliliiton kanssa vuoden 1933 vaaleissa. Muihin kommunistisiin puolueisiin on ynnätty yhteen 1922 vaaleissa Suomen sosialistinen työväenpuolue, 1924–1929 vaaleissa Työväen ja pienviljelijäin vaaliliitto, sekä 1929–1939 Suomen pienviljelijäin puolue.

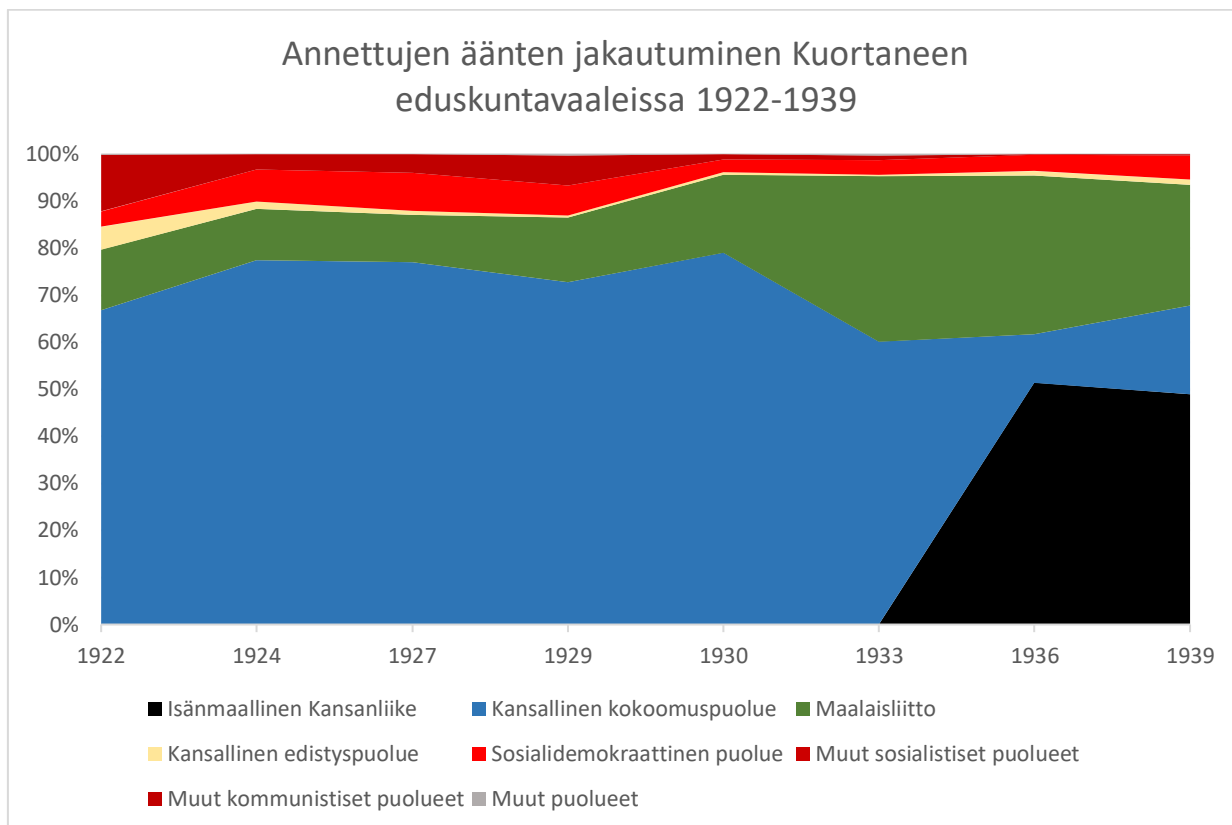
⁸³ Mickelsson 2007, 80–82, 86–87.

⁸⁴ Mickelsson 2007, 72, 85.

⁸⁵ Mickelsson 2007, 104, 135.

⁸⁶ Mickelsson 2007, 74, 109.

Kuvio 2. Annettujen änten jakautuminen puolueittain eduskuntavaaleissa Kuortaneella vuosina 1922–1939. Lähde: Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulokset 10 – 20A. Eduskuntavaalit 1922–1939.



Kuvion 2 perusteella pystyy helposti päättämään, että Kuortane profiloitui vahvasti oikeistolaiseksi pitäjäksi ja kunnaksi koko Suomenkin mittakaavassa, sillä oikeistolla oli niin selkeä kannatus eduskuntavaaleissa. Kokoomuksen ylivoimainen voittokulku eteni vaaleista toiseen aina vuoden 1933 vaaleihin asti, jolloin ML valtasi jo kokoomuksenkin ääniä. Toki edelleen kokoomus keräsi eniten ääniä, noin 60 prosenttia, mutta on muistettava, että IKL oli kokoomuksen kanssa vaaliliitossa, joten kuvio voi vääristää todellisia tuloksia. Asiaa ei kuitenkaan huomioitu ollenkaan kunnanvaltuuston kokouksissa tai tutkittavana olleissa sanomalehdissäkään, mikä on erikoista ottaen huomioon, että kokoomuksen romahdus oli melko suuri. IKL:n valitut kansanedustajat julistautuivat erilliseksi ryhmäkseen eduskunnan kokoonnuttua, joten oikeiston riveissä tapahtui hajaannusta.⁸⁷ IKL esiintyi itsenäisenä, ja alkoi kehittää omaa puolueohjelmaansa, joka muistutti fasismin ja kansallissosialismin piirteitä.

⁸⁷ Jääskeläinen 1973, 251–252.

Maalaisliitto valtasi myös alaa kokoomukselta, sillä luultavasti lapuanliikkeen rajut toimet ajoivat jotkut äänestäjät vaihtamaan maalaisliittoon, sillä se oli hieman neutraalimmin keskellä. Se saatettiin nähdä tasoittavana puolueena, toisin kuin äärimmäissuunnat, jotka taistelivat kiivaasti toisiaan vastaan molempien yrittäessä kumota toisensa.⁸⁸

Kuitenkin porvaripuolueet ovat keränneet kaikissa käsiteltävinä olevissa eduskuntavaaleissa noin 75–80 % äänistä, sosialististen ja kommunististen puolueiden jäädessä selkeästi jälkeen äänimäärissä. Maalaisliitto on pyrkinyt vahvistamaan omia äänimääriään jääden kuitenkin oikeistolaisten puolueiden jalkoihin. Vuoden 1936 vaaleissa tapahtuikin muutos äänten jakautumisessa eri puolueiden kesken. Kuvio 2 osoittaa, että äänet jakautuivat selkeästi Isänmaallisen kansanliikkeen ja Maalaisliiton kesken, muiden puolueiden saadessa hajaääniä. Kuortaneella kokoomuksen osuus äänistä romahti, ja suuntaus näkyi myös valtakunnallisestikin, sillä edellisissä vaaleissa vuonna 1930, kun kokoomus oli ollut omana puolueenaan, se keräsi noin 18 prosenttia äänistä, kun 1936 vaaleissa ääniä oli enää noin 10 prosenttia annetuista. Kuitenkin oikeistopuolueiden saama äänimäärä Kuortaneella oli reilusti suurempi kuin Maalaisliiton saama äänimäärä, sillä Kansallinen kokoomus keräsi 215 ääntä, IKL:n saadessa 1 075 ääntä, yhteensä siis 1 290 ääntä ML:n 707 ääntä vastaan.

Porvaripuolueiden ehdokkaat ovat keränneet Kuortaneella jatkuvasti selkeästi eniten ääniä tutkittavalla jaksolla. Vuoden 1917 eduskuntavaaleissa Sosialidemokraattinen puolue, joka on vahvasti ollut aina työväenpuolue, sai 358 ääntä, ML:n jäädessä 95 ääneen, Yhdistyneiden suomalaisten puolueiden⁸⁹ kerätessä suurimman äänisaaliin, 1 199 ääntä. Seuraavissa vaaleissa vuonna 1919 SDP oli jo menettänyt äänistään osan, kunnes vuoden 1922 vaaleissa puolueen äänimäärä oli selvästi romahtanut. Selkeästi ääniharavana Kuortaneella ovat olleet oikeistopuolueet, kuten liitteessä olevat taulukot eduskuntavaalien tuloksista antavat ymmärtää. Lisäksi olen laskenut taulukkoon 2 porvaripuolueiksi laskettavien puolueiden saamat äänet prosentteina kaikista hyväksytyistä äänistä.

⁸⁸ Juva 1964, 180–181.

⁸⁹ Puolueeseen kuuluivat Nuorsuomalainen puolue ja Suomalainen puolue. Tämä käy ilmi Suomen virallisen tilaston teettämästä vaalitulostosta.

Taulukko 2. Porvaripuolueiden saamat äänimäärät eduskuntavaaleissa vuosina 1922–1939 Kuortaneella. Lähde: Suomen virallinen tilasto, 29, Vaalitulasto 10–20A. Eduskuntavaalit 1922–1939.

Eduskuntavaalit	Hyväksytyjä ääniä	Porvaripuolueiden saamat äänet prosentteina
1922	1320	84,6 %
1924	1320	89,9 %
1927	1547	87,9 %
1929	1506	86,9 %
1930	1917	96,1 %
1933	1798	95,6 %
1936	2090	96,4 %
1939	1970	94,6 %

Taulukko 2 osoittaa, että porvaripuolueiksi laskettavien puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa on ollut todella korkealla tasolla Kuortaneella kaikissa eduskuntavaaleissa, sillä ne ovat keränneet kaikista äänistä yli 80 prosenttia.⁹⁰ Huipussaan porvaripuolueiden suosio on ollut vuoden 1936 vaaleissa, jolloin ne keräsivät yhteensä 96,4 prosentin kannatuksen eduskuntavaaleissa Kuortaneella. Äänet jakautuivat selkeästi niin, että IKL:n saavutti äänistä 1075 ja kokoomus sai äänistä 215. Vasemmistoa ei siis ole nimeksikään äänestetty Kuortaneella, ja suuntaus on nähtävissä myös kunnallisvaalien yhteydessä. Vaikka Kuortaneella oli myös työväenyhdistyksiä kolmekin kappaletta ennen vuotta 1917, niiden toiminta ei ole näkynyt tutkittavana ajanjaksona vaalitulastoissa.⁹¹

Omalta osaltaan elinkeinonjakauma on varmasti vaikuttanut äänen jakautumiseen, sillä Kuortane oli melko varakasta talonpoikaisseutua, jossa maataomistavat talonpojat olivat eliitin asemassa. Varallisuus periytyi tervakulttuurista, jota Kuortaneella harrastettiin vielä verrattain myöhäänkin.⁹² Kuortaneen sijaitessa Suomenselällä maakunnan itäisessä osassa, peltoa oli vähemmän verrattuna metsiin, mutta metsärikkaana seutuna tervanpolto ja myöhemmin metsätalous menestyi hyvin. Vuonna 1930 peltopinta-alaa kuitenkin oli lähes 7 000 hehtaaria, mikä oli noin 15 prosenttia koko kunnan alueesta. Talolliset omistivat metsämaata puolet kunnan tilusalasta, joten leipä tuli ennemminkin metsästä kuin maata viljelemällä. Etelä-

⁹⁰ Porvaripuolueisiin olen luokitellut kaikki puolueet lukuunottamatta kommunistisia tai sosialistisia puolueita.

⁹¹ Vattula 1976, 253.

⁹² Alanen 1968, 13–62. Tervakulttuurin ansiosta Kuortaneella talolliset ovat hyötäneet taloudellisesti, mistä osoituksena ovat muun muassa lukuiset kaksifooninkiset talonpoikaistalot. Tervaa vietiin Kuortaneelta vielä 1900-luvun alussa, kun suurin tervantuotanto oli loppunut jo viimeistään Amerikan sisällissodan jälkeen 1870-luvulla.

Pohjanmaa laakeiden peltojen maakuntana oli Suomen maatalouden ydinalue Varsinais-Suomen lisäksi.⁹³

Kuten jo sanottua, Kuortane oli pitkään suomettelaisuuden vankimpia tukialueita, joten ei ollut ihme, että suomalaisen puolueen äänet periytyivät kokoomukselle sen perustamisen jälkeen. Muut poliittiset aatteet kohtasivat siellä vankan suomettelaisuuden, joten se ei ollut otollista maaperää niille levitä. Kokoomuksen keräämät äänimäärät olivat suuria tutkittavalla ajanjaksolla, mutta 1930-luvulla Isänmaallisen kansanliikkeen tultua mukaan valtiolliseen politiikkaan myös kokoomuksen voittokulku tyrehtyi Kuortaneella. IKL selitettiin Kuortaneella yhdeksi sisällissodan jälkiseuraukseksi, ja vanhat antisosialistiset ja kansallismieliset aatteet heräilivät, sillä vasemmistoradikalismi oli nostamassa päätään. Kuortaneella ei kehitystä suvaittu, vaan oikeus ja velvollisuus oli nousta vastustamaan tällaista kehitystä. Kunnassa oli kyläkuntia, jotka lähes kokonaisuudessaan kannattivat IKL:ää.⁹⁴ Lisäksi IKL:n kannatus oli ylivoimaisesti suurinta Kuortaneella, sekä muissa sen kaltaisissa pikkukaupungeissa.⁹⁵ Kyse oli luultavimmin kuitenkin myös siitä, että Kuortaneen oma poika Reino Ala-Kulju oli IKL:n ehdokkaana Vaasan itäisessä vaalipiirissä, vaikka ei varsinaisesti Kuortaneella asunutkaan. Hän oli kuitenkin pidetyn luottamushenkilön Eveliina Ala-Kuljun poika sekä tunnettu Kuortaneella taustansa takia.

2.3 Äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa vuosina 1920–1936

Ensimmäiset kunnallisvaalit järjestettiin Kuortaneella yksivuotiaan Suomen itsenäisyyspäivänä, 6.12.1918. Määräaikaan mennessä keskuslautakunnalle oli jätetty kolme ehdokaslistaa, joista kuortanelaiset saivat valita mieleisensä vaalipäivänä. Maanviljelijä Aleksanteri Koivisto valittiin selkeällä äänten enemmistöllä. Muita valittuja olivat porvarilliset maanviljelijät (myöhemmin pankinjohtaja) Aukusti Luoma, J. K. Kontteli, Juho Honkola, J. Heikkilä, J. Ala-Mäyry, E. Siirilä sekä Juho Honkasalo, kauppias K. Hannula, kansakoulun opettaja Esa Harju, kauppias A. Koivisto ja sosialistit palstatilalliset Juho Wuoksela sekä August Tervola ja suutari Evert Lindén.⁹⁶ Kolmen sosialistin valitseminen kunnanvaltuustoon

⁹³ Klemetti 1932, 257–272, 347, 387; Myllymäki 2006, 48.

⁹⁴ Sippola 1968, 125.

⁹⁵ Uola 1982, 146.

⁹⁶ KKa, Keskuslautakunnan pöytäkirjat v. 1918–47. III 3 Ca:1.

oli vahvasti suomettarelaiselle kunnalle erikoista, mutta osoittaa kuitenkin sen, että Kuortaneen poliittisessa kulttuurissa suvaittiin kuitenkin muitakin aatteellisia suuntauksia siinä määrin, että niille oli muutamia äänestäjiäkin, eivätkä kaikki olleet porvarillisia.

Vuonna 1917 kunnallislakien säätämisen aikaan eduskunnassa uskottiin, että kiinnostus kunnallispolitiikkaa ja kunnallisia vaaleja kohtaan olisi merkittävää. Kuitenkaan kunnan asioita ei koettu suuren yleisön piirissä kovinkaan tärkeinä, sillä osallistuminen vaaleihin oli heikkoa valtakunnallisestikin katsottuna 1920-luvun alkupuolella. Vuonna 1922 keväällä oli jo järjestetty eduskuntavaalit, joten kunnallisvaalit joulukuussa eivät jaksaneet kiinnostaa kansaa. Myös jokavuotinen kunnallisvaalijärjestelmä toi mukanaan vaaliväsymyksen.⁹⁷ Kuortane ei ole ollut tässä suhteessa poikkeus, sillä osallistuminen kunnallisvaaleihin oli melko laimeaa, varsinkin, jos vertaa eduskuntavaalien äänestysaktiivisuuteen samoihin aikoihin. Vuoteen 1929 mennessä yksikamarisen eduskunnan edustajavaalien keskimääräinen äänestysprosentti oli Kuortaneella 62,8 prosenttia, kun taas kunnallisvaaleissa vastaava oli vain 33,56 prosenttia. Paikallisten päättäjien valitseminen ei ole ilmeisesti ollut kuortanelaisille kovinkaan tärkeää, jos äänestysprosentteja laittaa vieretysten, tai sitten sitä ei ole koettu kovinkaan tarpeelliseksi tai itseä hyödyttäväksi. Myös vaaliväsymystä on havaittavissa kuortanelaiden keskuudessa, sillä äänestysaktiivisuus laski jatkuvasti aina vuoden 1924 vaaleihin saakka. Kuortane noudatti tässä suhteessa hyvin pitkälti valtakunnallista linjaa.

Varsinkin 1920-luvulla äänestysaktiivisuus laski jatkuvasti. Vuoden 1920 vaaleissa puolet kuortanelaisista kävi äänestämässä ehdokkaita kunnanvaltuustoon, mutta seuraavissa vaaleissa 1920-luvulla äänestäminen ei kovinkaan paljoa kansalaisia kiinnostanut, kuten kuvio 3 osoittaa. Äänestysaktiivisuus laski jatkuvasti 1920-luvun alkupuolella, saavuttaen pohjamudan vuoden 1924 vaaleissa, jolloin vain joka viides kuortanelaisista äänioikeutetuista kävi antamassa oman äänensä. Osittain aktiivisuuden lasku voinee johtua siitä, että vaaleja järjestettiin joka vuosi, eikä valtuustoon valittu kerralla kuin kolmasosa jäsenistä, joten jonkinlaista vaaliväsymystä on voinut olla kuortanelaiden keskuudessa. Myös se, että oma ehdokas on istunutkin jo omaa kolmivuotiskauttaan valtuustossa, on voitu nähdä syynä sille, ettei äänestämälle ollut tarvetta. Tätä väitettä tukee myös äänimäärien jakautuminen ehdokkaitten kesken. Toisissa vaaleissa tietyt henkilöt ovat keränneet suuria äänimääriä, kun taas joissain vaaleissa äänet ovat

⁹⁷ Soikkanen 1966, 598–599.

jakautuneet tasaisemmin. Esimerkiksi alhaisimman äänestysprosentin vaaleissa vuonna 1924 äänet jakautuivat melko tasaisesti ehdokkaiden kesken. Kunnallisvaaleissa harvoin oli puoluenäkökohdilla merkitystä, sillä vaaleissa useimmiten äänestettiin luottamustoimissa ansioituneita ja muutenkin paikallisten keskuudessa jollain lailla meritoituneita henkilöitä. Lisäksi kunnanvaltuustossa toimiminen ei ole saanut aikaan yhtä näkyviä ja suuria muutoksia kuin valtiopäivillä edustaminen, joten useimmiten eduskuntavaalit olivat ne, joissa tavallinen ihminen luultavasti koki pääsevänsä vaikuttamaan. Luultavasti myöskään poliittinen vaikuttaminen ei ole ensimmäisenä ollut tavallisten kansalaisten asialistalla, sillä päivittäiset arjen askareet ovat vieneet suuren osan ajasta, ja äänestyspaikalle vaivautuminen vei aikaa ja resursseja, sekä oli pois elannon saamisesta.⁹⁸

Vuoden 1924 pohjanoteerauksen jälkeen äänestysaktiivisuus nousi noin 30 prosenttiin vuosien 1925 ja 1928 vaaleissa. Mielenkiintoista on, ettei äänestysaktiivisuus kuitenkaan noussut vuoden 1928 vaaleissa, vaikka edellisistä kunnallisvaaleista oli kulunut jo kolme vuotta. Vuonna 1925 vaalilakia muutettiin niin, että koko valtuusto valittiin kerralla, mutta se ei ainakaan heti vaikuttanut seuraavien vaalien äänestysaktiivisuuteen Kuortaneella. Valtakunnallisesti katsottuna kuitenkin vuoden 1928 vaaleissa osallistuminen vaaleihin kasvoi, mikä osoitti, että uusi järjestelmä koko valtuuston valitsemiseen kerralla sai ihmiset kiinnostumaan enemmän äänestämisestä.⁹⁹ Lisäksi kunnalliselämän politisoituminen lisäsi kiinnostusta kunnallisvaaleja kohtaan.

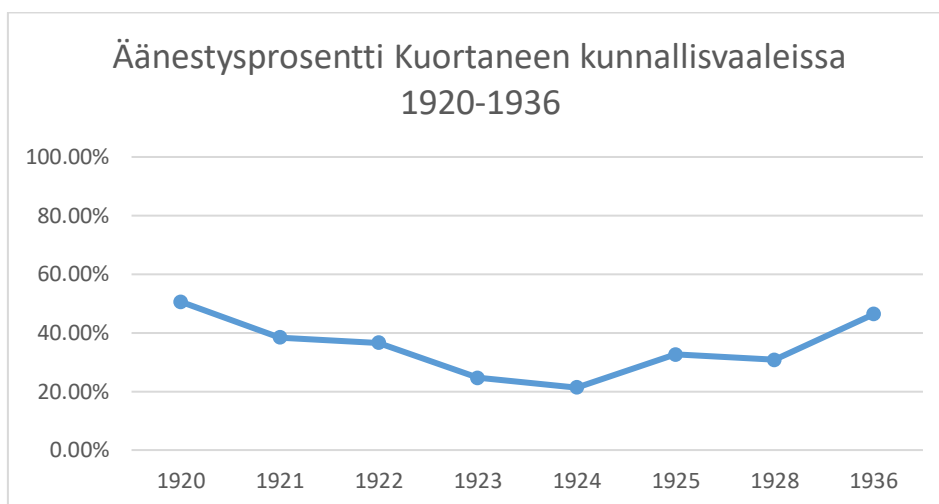
Vuosien 1930 ja 1933 kunnallisvaalit olivat Kuortaneella hieman poikkeuksellisia, sillä vaaleja ei tarvinnut käydä ollenkaan kilpailevien listojen puutteessa. Molemmissa vaaleissa oli vain yksi lista, jota olisi äänestetty, joten kulujen ja muiden resurssien säästämiseksi Kuortaneella sovittiin valtuuston kokoonpano ilman vaaleja ainoan listan mukaisesti. Näinä vuosina valtuustossa oli vain porvaripuolueiden poliitikkoja, ja niistäkin vain maalaisliitto ja kokoomus jakoivat valtuustopaikat keskenään. Tästä syystä myös ne vaalit on jätetty pois kuviosta 3, sillä luonnollisestikaan silloin äänestysaktiivisuutta ei ole voitu mitata, kun ei ole ollut vaalejakaan. Ajallisessa kontekstissa tämä ratkaisu ei kuitenkaan ole kovinkaan kummallinen, sillä eduskunta oli hyväksynyt lokakuussa 1930 kommunistien vastaiset lait, jotka oli ajettu läpi lapuanliikkeen vaikutuksesta. Lapuanliikkeen sekä sen puoluepoliittisen seuraajan

⁹⁸ Suomen virallinen tilasto. 29 B, Vaalitulasto 1; Kunnallisvaalit vuosina 1918–1922.

⁹⁹ Soikkanen 1966, 600.

Isänmaallisen kansanliikkeen kannatus Pohjanmaalla oli muutenkin hyvin suuri, myös Kuortaneella, mikä on nähtävissä muun muassa vaalitulastoista.¹⁰⁰ Kuortaneella ei muutenkaan ollut sanottavasti poliittista vasemmistoa, mutta kun kommunistilakien perusteella osa toimijoista ei voinut toimia, eikä edelliseen valtuustoon valittu kommunisti Latvamäkikään voinut osallistua oman puolueensa väreissä vaaleihin, ei kilpailevia listoja asetettu. Sopuvaaleja on pidetty muuallakin aiemmin, sillä esimerkiksi Somerolla ja Kaarinassa oli sopuvaalit kilpailevien listojen puuttuessa itsenäisen Suomen alkuvuosina.¹⁰¹

Kuvio 3. Äänestysprosentti Kuortaneen kunnallisvaaleissa vuosina 1920–1936. Lähde: KKa, III Cc:1, Kunnallisvaalilautakuntien pöytäkirjat v. 1918–53; Suomen virallinen tilasto, 29B, Vaalitulasto 1, Kunnallisvaalit vuosina 1921–1928.



Vuoden 1936 vaaleissa tapahtui kuitenkin pientä piristystä äänestysaktiivisuuden suhteen Kuortaneella, osittain ehkä myös senkin takia, että Isänmaallinen kansanliike oli mukana omana puolueenaan näissä vaaleissa, tai osittain sen takia, että edellisistä kunnallisvaaleista, joissa sai äänestää, oli kulunut jo kahdeksan vuotta. Vuonna 1939 oli tarkoitus järjestää seuraavat vaalit, mutta sotien takia ne lykkääntyivät aina vuoteen 1945 saakka.

¹⁰⁰ Hentilä 2009, 152–160. Ks. Kommunismin vastaisista laeista ja niiden synnystä myös Hyvämäki 1964, 145–168.

¹⁰¹ Soikkanen 1966, 596. Kaarinassa tosin paikat oli jaettu tasan porvarillisten ja sosialistien kesken.

2.4 Äänten jakautuminen eri poliittisille ryhmittymille

Poliittiset puolueet tulivat mukaan kunnalliselämään 1920-luvulla, mutta ne esiintyivät eri kunnissa hieman eri tavoin. Poliittiset voimasuhteet vaihtelivat eri kunnissa suuresti, ja niiden vaikutusta kunnalliseen politiikkaan on vaikea selvittää. Puolueiden kunnalliset ohjelmat sekä toimintalinjat eivät eronneet toisistaan niin suuresti kuin valtiolliset puolueohjelmat, ja monet ratkaisut on tehty yksimielisesti.¹⁰² Tilastokeskuksen julkaisuissa kunnallisvaaleista tutkittavana ajanjaksona annetuista äänistä ei ole eritelty puolueita, vaan äännet on jaoteltu porvarien ja sosialistien kesken. Myös Kuortaneella puolueet jaettiin äänestystuloksissa karkeasti porvarillisiin puolueisiin sekä sosialistisiin puolueisiin. Porvarillisiin puolueisiin kuuluivat suurimpina puolueina kokoomus ja maalaisliitto, sosialistisia puolueita ei sen suuremmin eritelty. Näiden kolmen puoluesuunnan mukaan kunnanvaltuustossa jakautui paikat, joista kokoomus vei suurimman osan. Porvarillinen suuntaus oli siis hyvin vahva Kuortaneella, ja tuskinpa kokoomuksen ja maalaisliiton edustajien ajamat asiat erosivat kovinkaan paljon toisistaan, jos lainkaan.

Kuten jo edellisessä luvussa totesin, kunnallisvaalit eivät ole tutkittavana ajanjaksona olleet tärkeimmät vaalit kuortanelaisille äänestäjille. Kuortaneella äänestäneet ovat jakautuneet melko selkein linjoin. Alla oleva kuvio 4 on hämmästyttävänkin selkeästi jakautunut, sillä sosialistisia tai yleensäkin vasemmistoon kallellaan olevia ehdokkaita ei ole juurikaan äänestetty, mikä on näkynyt vuosien saatossa muun muassa siinä, että porvaripoliitikkoja on ollut Kuortaneen kunnanvaltuustossa selkeästi enemmän kuin sosialisteja. Muutenkaan Kuortane ei vankan suomettarelaispohjansa takia ollut hyvä kasvualusta sosialismin aatteelle. Suomettarelaisuus näkyi varsinkin eduskuntavaalien tuloksissa, sillä Suomalainen puolue keräsi Kuortaneella vuoden 1907 eduskuntavaaleissa noin 84 prosenttia äänistä.¹⁰³ Kuitenkin, kuten edellä mainittua, kunnallispolitiikassa usein ehdolle on asetettu luottamustoimissa ansioitumista, ei niinkään puoluenäkökohtia, silmälläpitäen. Tästä kertovat myös vaaliliitot, joita on ollut Kuortaneellakin vuosien saatossa useita. Useimmiten kokoomuspuolue ja maalaisliitto ovat olleet vaaliliitossa¹⁰⁴ keskenään, jolloin niiden alla olevat ehdokkaat ja ehdokaslistat ovat useimmiten keränneet suuren osan kuortanelaisien äänistä. Molemmilla puolueilla on ollut

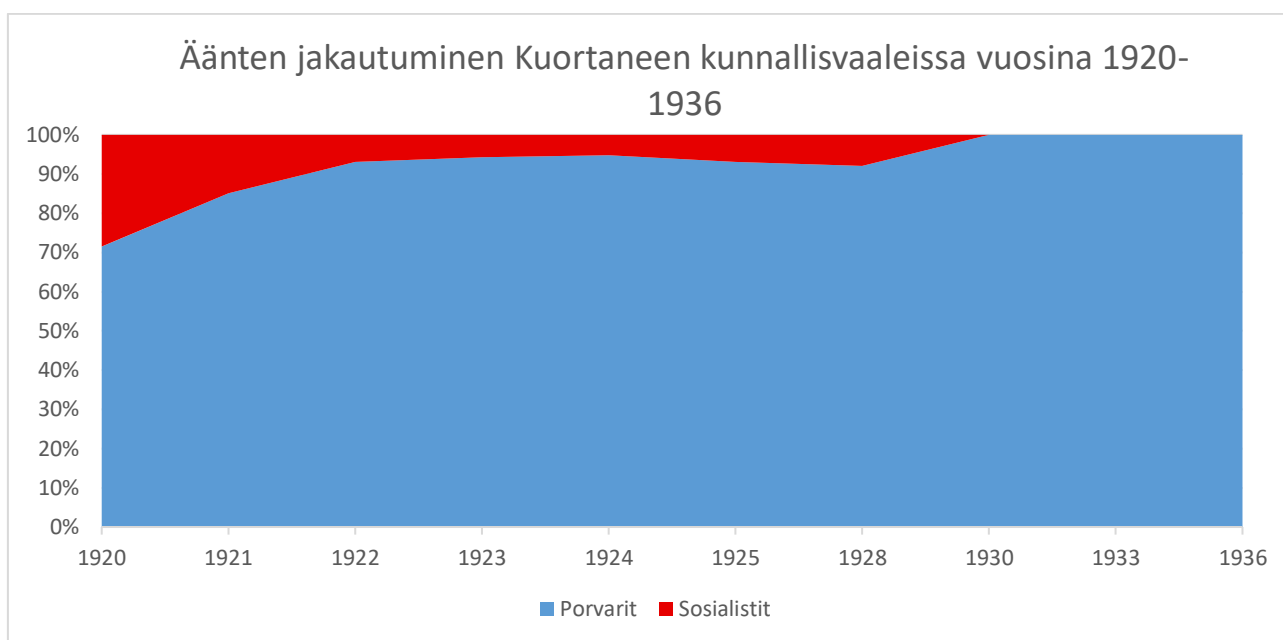
¹⁰² Soikkanen 1966, 596–610.

¹⁰³ Suomen virallinen tilasto 29, Vaalilasto 3, Eduskuntavaalit vuonna 1909.

¹⁰⁴ KKa, III 3 Db:1, Keskuslautakunnan kirjoitusteet v. 1920–53. Kokoomus ja maalaisliitto ovat olleet vaaliliitossa muun muassa vuosina 1928 ja 1936, joskaan ääniä ei ole eri puolueille eritelty. 1928 vaaliliitto kilpaili kommunistien listaa vastaan, 1936 oli mukaan tullut IKL.

omat yleisehdokkaansa, joiden avulla on yritetty saada tietyiltä listoilta mahdollisimman paljon ehdokkaita valtuustoon. Kuitenkin, kuten on aiemmin osoitettu, muutamat aktiiviset toimijat ovat olleet jatkuvasti ehdolla vaaleissa sekä tulleet valituiksi, joten listoja muokattiin sillä lailla, että halutut ehdokkaat ovat päässeet läpi.

Kuvio 4. Äänten jakautuminen Kuortaneen kunnallisvaaleissa vuosina 1920–1936. Lähde: KKa, III Db:1, Keskuslautakunnan kirjetoisteet v. 1920–53; Suomen virallinen tilasto, 29B, Vaalitilasto 1, Kunnallisvaalit vuosina 1921–1928.



Kuten kuviosta 4 voi nähdä, porvarillisia puolueita edustavia henkilöitä tai listoja äänestettiin reilusti enemmän kuin sosialistisia tutkittavana ajanjaksona. Ääniä sosialistipuolueiden ehdokkaat saivat erittäin vähäisissä määrin suhteessa porvarillisiin puolueisiin, mikä ei ollut tarpeeksi horjuttamaan porvarillisten puolueiden vaaliliittojen johtavaa asemaa kunnallispolitiikassa. Porvarivaltuutettuja on ollut selkeästi yli 2/3 valtuutetuista kautta aikojen, mikä kertoo omalta osaltaan siitä, miten porvarillinen ja toisaalta taas myös oikeistolainen kunta Kuortane on ollut vuosien saatossa.

Sosialisteilla on ollut maksimissaan viisi edustajaa valtuustossa, välillä jopa vähemmänkin tai ei ollenkaan. Valtakunnallisellakin tasolla vasemmiston osuus äänistä väheni 1920-luvulla merkittävästi, ja vaaliväsymystä esiintyi. Vuonna 1923 maaseudulla oli 89 kuntaa, joissa

sosialisteja ei ollut nimeksikään, Kuortane hyvänä esimerkkinä. Vasemmiston heikkous tutkittavana ajanjaksona johtui osittain lapuanliikkeen painostuksesta, sillä 1930-luvun alussa valtuustoille esitettiin vaatimuksia kommunististen valtuutettujen erottamiseksi perustuen maanpetokseen. Valtuustoissa, joissa sosialisteja tai vasemmistolaisia oli vähän, kommunistit yleensä itse vetäytyivät valtuustosta. Sittemmin kommunistien toiminnalla ei ollut suurtakaan vaikutusta kunnalliselämään, sillä se oli maan alle painettua.¹⁰⁵ Kuortaneella luultavasti tapahtui näin myös, sillä 1930 kunnallisvaalit olivat sopuvaalit, joissa ei ollut kilpailevia listoja, joten kommunistien tai sosialistien listaa ei ollut. Kun jokaisissa edellisissä vaaleissa kuitenkin oli sosialistien lista, jota pystyi äänestämään, on oletettavaa, että Kuortaneella toimittiin samalla tavalla valtakunnallisen linjan kanssa. Ainut kommunisti pakotettiin luopumaan valtuustosta tai hän luopui itse eikä kunnassa enää annettu vasemmiston asettaa ehdokkaita vaaleihin.

¹⁰⁵ Soikkanen 1966, 602–605.

3 Kunnallispolitiikka

Kunnallinen itsehallinto on Suomessa tärkein yksittäinen valtion ja hallinnon hajauttamisen muoto. Kunnan hallinnon tulee perustua kansalaisten itsehallintoon, toisin sanoen kuntalaisten oman kuntansa alueella tapahtuvien asioiden hoitamiseen ja niistä päättämiseen. On ajateltu, että paikallisen hallinnon tulee olla kuntalaisten valitsemien luottamushenkilöiden johtamaa, sillä paikalliset virkamiehet eivät välttämättä tunne kunnan paikallisia oloja. Lisäksi, kun kuntalaiset ovat itse vastuussa omista asioistaan, on asioiden hoitokin vastuuntuntoisempaa sekä tehokkaampaa, kun huonojen toimien seuraukset, kuten esimerkiksi taloudellisten taakkojen myötä korkeat verot, ovat jatkuvana pelotteena. Kunnallislainsäädäntö uudistui Venäjän vallankumouksen jälkeen, ja vuonna 1917 säädettiin maalaiskuntien ja kaupunkien kunnallislait, sekä myös kunnallisvaaleihin yleinen että yhtäläinen äänioikeus, joka ei perustunut enää varallisuuteen. Lisäksi valtuustojen valitseminen kunnan hallinnolliseksi elimeksi tuli pakolliseksi. Itsehallintojärjestelmä jakautui kolmeen erilaiseen kuntamuotoon, kaupunkeihin, kauppaloihin sekä maalaiskuntiin, joka Kuortanekin oli. Kunnanvaltuusto käytti (ja käyttää edelleen) ylintä päätösvaltaa kunnan toiminnassa sekä taloudessa. Kunnanvaltuustoon kuuluivat vaaleilla määrääjäksi valitut luottamushenkilöt, joille kunnanvaltuutettuna toimiminen oli eräänlainen kunniatehtävä.¹⁰⁶

Kunnallislain 1919 perustan päälle alettiin rakentaa kunnallishallintoa.¹⁰⁷ Maailmansotien välisenä aikana kunnallishallinnossa tapahtui käänne, sillä aiemmin kunnallispolitiikassa vanhaliberalismi oli vahvasti vallalla oleva ideologia, mutta nyt kunnallishallinto nähtiin jo enemmän käytännöllisten asioiden toteuttajana. Sosialistit painottivat hyvinvointiin liittyviä teemoja sekä julkisen vallan puuttumista kunnalliseen päätöksentekoon, kun taas porvarilliset eivät nähin aatoksiin lämmenneet, koska pelkäsivät korkeaa verotusta. Valtakunnallisesti vallitseva poliittinen kulttuuri sekä aatevirtaukset ovat totta kai vaikuttaneet kuntien asemaan valtioon nähden sekä siihen, millaisia tavoitteita ja arvoja niillä tulisi olla. Perinteisesti kunnallispolitiikka pohjautui tavoitteeseen, että kunta pystyisi säästämään mahdollisimman paljon, sillä tuloksellisen kunnallispolitiikan merkki oli erityisesti veroäyrin alhainen taso. 1920- ja 1930-luvulla säästäväisyys sekä sisällissodan aiheuttamat seuraukset vaikuttivat myös

¹⁰⁶ Nousiainen 1998, 291–295.

¹⁰⁷ Hoikka & Borg 1990, 80.

kuntien tuottamien palveluiden tasoon koostuen lähinnä oppivelvollisuuden täytäntöönpanosta sekä köyhäinhoidosta, kuten Kuortaneellakin on nähtävissä.¹⁰⁸

3.1 Kuortaneen kunnanvaltuuston kokoonpanot

Kunnanvaltuuston kokoonpano ei suuremmin vaihdellut 1920- ja 1930-luvulla, sillä yhteensä 59 henkilöä istui kunnanvaltuustossa tuona ajanjaksona.¹⁰⁹ Kunnanvaltuustossa oli kerralla vuoteen 1925 saakka 21 henkilöä, kunnes se muuttui 1928 vaalien jälkeen 17 henkilöön. Valtuuston jäsenistä hyvin merkittävä osa oli maanviljelijöitä, jopa noin 90 prosenttia, mikä kertoo omalta osaltaan Kuortaneen elinkeinojakaumasta¹¹⁰ sekä myös poliittisesta kulttuurista siinä mielessä, että maataomistava väestössä oli paljon politiikasta kiinnostuneita, että ryhtyivät ehdolle kunnallisvaaleihin, osaltaan siksi, että paljon muuta väestöä ei Kuortaneella ollut. Toki esimerkiksi verotukseen vaikuttaminen oli yksi syy, miksi maanviljelijät halusivat kunnanvaltuustoon. Jo aiemmin kunnallisten luottamusmiesten ja kuntakokousten aikaan kunnallinen vaikutusvalta perustui varallisuuteen sekä veronmaksukykyyn, joten talollinen, maataviljelevä väestö oli etulinjassa kuntaa johdettaessa, ja niin oli ollut jo ennen äänioikeuden uudistamista.¹¹¹ Vaikka yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden sekä kunnallislain säätämisen jälkeen olisikin voinut asettua ehdolle kuka tahansa, oli kunnallispolitiikka silti ainakin Kuortaneella edelleen 1920–1930-luvulla varakkaamman maanviljelijäkerroksen käsissä. Vaihtuvuus kunnanvaltuustossa ei ole ollut eri vaalien välissä merkittävän suurta, vaalien välissä vaihtui yhdestä viiteen henkilöä seuraavan valtuuston kokoonpanossa. Tämä merkitsee sitä, että tutkittavana ajanjaksona Kuortaneen kunnallispolitiikka oli hyvin pitkälle samojen henkilöiden varassa, joten valtuuston ja sen tekemien päätösten jatkuvuuden kannalta oli hyvä asia, että poliittiset voimasuhteet eivät vaihtuneet joka vaaleissa. Tutkittavana ajanjaksona Aleksanteri Koivisto toimi alkuvuosina kunnanvaltuuston puheenjohtajana, kunnes kuoli vuonna 1921. Hänen jälkeensä pitkäaikainen puheenjohtaja oli Vilho Ala-Kulju. Taulukkoon 3 olen kerännyt Kuortaneen kunnanvaltuuston jäsenten poliittisen jakauman tutkittavalta ajanjaksolta. Taulukosta on nähtävissä, että vuonna 1920 valtuustossa on ollut viisi sosialistia

¹⁰⁸ Soikkanen 1966, 608; Nousiainen 1998, 302–303. Vanhaliberaalin näkemyksen mukaan kuntien itsehallinto tuli olla kansanvaltaista sekä riippumatonta valtiovallasta tai kirkosta.

¹⁰⁹ Liitteessä 2. on kaikki tutkittavana ajanjaksona kunnanvaltuustossa olleet henkilöt sekä heidän valtuustovuotensa vuosina 1920–1939.

¹¹⁰ Määrä perustuu kunnallisvaaleissa valittujen henkilöiden lukumäärään, kts. tarkemmin Liite 2.

¹¹¹ Soikkanen 1966, 631; Alapuro 1994, 55.

(käytännössä siis vasemmiston edustajia, jotka saattoivat ideologialtaan edustaa myös kommunisteja) jonka jälkeen porvarit ovat vieneet paikkoja yksi kerrallaan sosialisteilta pois.

Taulukko 3. Kuortaneen kunnanvaltuuston poliittinen jakauma vuosina 1920–1939. Lähde: KKa: III Db:1, Keskuslautakunnan kirjeistoiteet v. 1920–53; Suomen virallinen tilasto, 29B, Vaalitulasto 1, Kunnallisvaalit vuosina 1921–1928.

Vuosi	Porvarit	Sosialistit
1920	16	5
1921	17	4
1922	18	3
1923	19	2
1924	20	1
1925	21	0
1928	16	1
1930	17	0
1933	17	0
1936	17	0

Vuoden 1928 vaaleissa kunnanvaltuustoon valittiin yksi kommunisti, suutari Juho Latvamäki. Latvamäen jälkeen 1930-luvulla ei sosialisteja eikä sen pahemmin kommunistejakaan valittu kunnanvaltuustoon, sillä valtuustot koostuivat kokoomuksen ja maalaisliiton edustajista. Lisäksi vuonna 1936 valittiin Isänmaallisen kansanliikkeen listalta 10 henkilöä valtuustoon: heistä suurin osa oli aiemmin istunut valtuustossa kokoomuksen edustajina. IKL:n saadessa Pohjanmaalla kannatusta osa kokoomuslaisista kunnallispoliitikoista, nimekkäimpänä Aukusti Luoma, loikkasivat IKL:n äänestyslistoille.¹¹² IKL vetosi ennen kaikkea keskiluokkaan, joka oli varakasta keskittyen kuntiin, joissa maatalous oli pääelinkeinona. IKL oli heränneiden talonpoikien sekä uskonnollisten virkamiesten puolue. Kokoomuslaisten loikkaaminen IKL:n riveihin ei ollut ennenkuulumatonta, eikä se ollut erityinen kuortanelaisen poliittisen kulttuurin piirre.¹¹³ Tältä osin kuitenkin Kuortane oli hyvinkin otollista maaperää IKL:lle.

¹¹² KKa, III 3 Ca:1, Keskusvaalilautakunnan pöytäkirjat 1918–47.

¹¹³ Uola 1982, 146–156.

Sukupuolinäkökulma kunnanvaltuustojen kokoonpanoa tarkastellessa on mielenkiintoinen lähestymistapa. Naiset saivat vasta oikeuden äänestää ja asettua ehdolle vuoden 1919 kunnallisvaaleissa, mutta naisia valittiin varsin vähän maalaiskuntien valtuustoihin, melko sattumanvaraisestikin.¹¹⁴ Vaikka Kuortaneelta eduskunnassa oli ollut naiskansanedustaja, Eveliina Ala-Kulju, ei ole ollenkaan erikoista edellä mainittua taustaa vasten, ettei kunnallispolitiikassa ollut naisia mukana. Ala-Kulju oli kansanedustajana heti ensimmäisessä eduskunnassa, mutta kunnallispolitiikassa hän ei esiintynyt.¹¹⁵ Kuortaneella hän toimi lähinnä erilaisissa luottamustehtävissä, kuten kansakoulun johtokunnassa sekä raittius- ja edistysseuroissa.¹¹⁶ Tätä tietoa vasten Kuortaneella ei pidetty kunnallispolitiikkaa naisten osaamisalueena, sillä vaikka heillä oli valtakunnallisestikin tunnettu naiskansanedustaja, ei hän ollut kunnanvaltuustossa, eikä ollut edes ehdolla. Siitä, oliko Ala-Kuljulta itseltään tietoinen valinta olla pyrkimättä kunnanvaltuustoon, ei ole tietoa, mutta tuskinpa häntä on kovasti kosiskeltukaan listoille ehdokkaaksi, sillä kuten sanottua, naisia ei ollut ehdokkaina kunnallisvaaleissa tutkittavana ajanjaksona. Yleisesti ottaen naisvaltuutettuja on ollut aina 1960-luvulle saakka alle 10 prosenttia valtuutetuista, ja he ovat yleisesti olleet vauraissa kaupungeissa kuin pienissä maaseutukunnissa. Myöskään naisia ei ole asetettu kovinkaan montaa ehdokkaaksi, mutta Kuortaneen tapauksessa on ollut ainakin kaksi naisehdokasta, Hilma Peltonen (myöh. Peltokangas) sekä Eliina Lindén. Peltonen oli porvarillinen ehdokas Lindénin ollessa sosialistien listalla ehdokkaana. Poliittisessa järjestelmässä myös istuvilla ehdokkailla on ollut etulyöntiasema, joten naiset tulokkaina ovat olleet hankalassa asemassa. Kuortaneella naiset olivat ehdokaslistoilla häntäpäässä, joten läpipääsystä ei ollut toivoakaan.¹¹⁷

3.2 Kuortaneen kunnallispolitiikan mahtimiehet

Kunnalliset luottamushenkilöt ovat kiinnittyneet hyvin löyhästi edustamiinsa puolueisiin muun muassa niiden kunnallispoliittisen organisaation kehittymättömyyden vuoksi. Puolueet alkoivat kiinnittää paikalliseen politiikkaan kunnissa vasta 1950-luvulla, joten vaikka kuortanelaisetkin kunnallispoliitikot identifioituivat jonkun (useimmiten porvarillisen) puolueen ehdokkaiksi tai

¹¹⁴ Holli, Luhtakallio & Raevaara 2007, 11. Soikkanen 1966, 639.

¹¹⁵ Eveliina Ala-Kulju toimi kansanedustajana Suomalaisen puolueen ja myöhemmin Kansallisen kokoomuksen riveissä vuosina 1907 – 1910 sekä 1914 – 1919. Kansanedustajamatrikkeli verkossa, luettu 29.4.2020.

¹¹⁶ Rasinperä 1968, 255.

¹¹⁷ Vaasa, 3.2.1920, 12.11.1921 & 10.11.1925; Holli, Luhtakallio & Raevaara 2007, 19–23.

edustajiksi, he eivät olleet puolueeseen kovin lujasti sidoksissa. Toisaalta kuntalaisten osallistuminen kunnallispolitiikkaan alkoi juuri puolueiden välityksellä. Kuitenkin kunnallisen luottamusjärjestelmässä päätöksenteko keskittyi valtuustoryhmien johtohenkilöille, eikä Kuortane ole tässäkään poikkeus ainakaan kunnanvaltuuston pöytäkirjojen perusteella.¹¹⁸ Vallan keskittyminen kunnallispolitiikassa muutamille vahvoille henkilöille on ominainen piirre Kuortaneen poliittiselle kulttuurille. Samat henkilöt hoitivat monia eri asioita, ja useasti valtuustossa oli sellaisia henkilöitä, joita ei mainita millään lailla kunnanvaltuuston pöytäkirjoissa tehdyissä päätöksissä.

Kuortanelaisessa kunnallispolitiikassa vahvoja hahmoja tutkittavana ajanjaksona on ollut vain muutama. Heistä mainittakoon maanviljelijä Aleksanteri Koivisto, maanviljelijä Vilho Ala-Kulju, talokas Jussi Mikkilä ja maanviljelijä sekä pankinjohtaja Aukusti Luoma, kaikki kokoomuslaisia, mutta ainakin Luoma myöhemmin edusti Isänmaallista kansanliikettä. Heistä Ala-Kulju ja Mikkilä istuivat kunnanvaltuustossa koko tarkastelujakson ajan. Koivisto ja Luoma taasen olivat kansanedustajina kunnanvaltuutetun toimen lisäksi. Myös Elias Sippola (ml), Heikki Vesteri (ml) sekä Kustaa Uusi-Kokkila (kok tai ml, ei ole varmuutta) esiintyvät usein kunnanvaltuuston pöytäkirjoissa.¹¹⁹ Kunnanvaltuuston ”ulkopuolelta” on mainittava kunnankirjurina toiminut Juho Kokkila, joka virkansa puolesta oli monessa kunnallispoliittisessa hankkeessa tai päätöksessä mukana.

Tutkittavan ajanjakson alussa kunnanvaltuuston puheenjohtajana toiminut Aleksanteri Koivisto (23.5.1863–22.12.1921) oli ollut nuoresta pitäen mukana kuntakokouksissa. Kolmekymppisenä hän oli kunnallislautakunnan esimies, kunnankirjuri ja rahastonhoitaja. Koivisto hoiti lähes yksin kaikkia kunnan juoksevia asioita, joten Kuortaneen poliittinen kulttuuri oli tuolloin varsin vahvasti yhden henkilön varassa. Koivisto työskenteli kunnan luottamusmiehenä yhtäjaksoisesti kuolemaansa saakka eli 35 vuotta. Tämän lisäksi Koivisto toimi myös viimeisillä säätyvaltiopäivillä (1905–1906) sekä osallistui ensimmäisen yksikamarisen eduskunnan toimintaan vuodesta 1907. Eduskunnassa Koivisto oli mukana esimerkiksi suuressa valiokunnassa tekemässä lakiehdotusta muun muassa presidentin valitsemistavasta.¹²⁰ Koivisto oli suomalaisen puolueen ja myöhemmin kansallisen kokoomuspuolueen aktiivinen

¹¹⁸ Hoikka & Borg 1990, 91–93, 99.

¹¹⁹ Liitteessä 2. kunnanvaltuustoissa istuneet henkilöt vuosina 1920–1939.

¹²⁰ Jääskeläinen 1973, 107.

jäsen. Hän oli myös harras uskovainen ja oli perustamassa Kuortaneelle muun muassa Kansallis-Osake-Pankin konttoria sekä osuusmeijeriä. Koivisto menehtyi 1921, jolloin hänen sanottiin ”jättäneen kunnan toimihenkilöiden riviin ammottavan aukon”. Koiviston tilalle eduskuntaan nousi Kuortaneen piirin piirilääkäri Oskari Heikinheimo, joka ei varsinaisesti ollut kuortanelainen, mutta oli paikkakuntaan kuitenkin kytköksissä.¹²¹ Koiviston ansioita kunnanvaltuuston jäsenenä tuskin voi kieltää, mutta tutkittavana ajanjaksona hän ei ollut mikään näkyvin persoona, osittain siksi, että ei ehtinyt olla kuin kaksi vuotta mukana. Hänen esille nostamisensa kuitenkin on tärkeää siksi, että hänen asemansa kunnallispolitiikassa hoitaen juoksevia asioita lähes yksin niin pitkään, vaikutti varmasti Kuortaneen poliittisen kulttuurin käytänteisiin ja tapoihin.

Koiviston jälkeen pitkäaikaisin kunnanvaltuuston puheenjohtaja oli maanviljelijä Vilho Ala-Kulju (23.2.1879–2.8.1944). Hän toimi puheenjohtajana vuodesta 1925 lähtien aina tutkittavan ajanjakson loppuun asti, luultavasti myös kuolemaansa saakka. Ala-Kulju oli innokkaasti ottamassa osaa monenlaisiin töihin toimien muun muassa Maamiesseuran sihteerinä, suojeluskuntatyössä sekä osuustoiminnassa. Hän toimi myös kirkon ja seurakunnan erilaisissa luottamustehtävissä. Häntä kuvataan rauhallisena, ystävällisenä sekä oikeudenmukaisena miehenä, joka hoiti työnsä moitteettomasti ja asiantuntevasti nauttien suurta suosiota paikkakunnalla. Hän myös oli Koiviston tapaan uskonnollinen mies. Ala-Kuljulla oli lisäksi kytköksiä myös Kuortaneen liike-elämään, sillä hän kuului osuuskaupan hallitukseen sekä Kuortaneen Säästöpankin hallitukseen.¹²² Kunnallisvaltuuston pöytäkirjojen mukaan hän ei kuitenkaan ollut mikään näkyvin persoona siinä mielessä kunnallispolitiikassa, että hänen nimeään ei useinkaan mainita päätösten kohdalla tai asioita hoitamassa. Valtuuston puheenjohtajana hänellä kuitenkin oli valtaa kunnan asioihin.

Maanviljelijä Jussi Mikkilä, alkuperäiseltä nimeltään Märijärvi (2.3.1891–27.10.1960), oli yksi pitkäaikainen kunnanvaltuuston jäsen, toimien kunnallislautakunnan esimiehenä kaksi vuosikymmentä sekä lukemattomissa muissa kunnallisissa luottamustehtävissä. Nuorena Mikkilä oli innokas lukemaan ja opiskelemaan sekä osallistui nuorisoseura- ja maamiesseuratoimintaan. Häntäkin kuvataan innokkaana osuustoimintamiehenä, sekä omaa

¹²¹ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1921 kunnalliskertomus, Rasinperä 1968, 254–255. Oskari Heikinheimo, Kansanedustajamatrikkeli verkossa, luettu 30.5.2020.

¹²² Rasinperä 1968, 258.

maatilaansa hyvin hoitavana miehenä. Työstään kunnallismiehenä hän saavutti taloustirehtöörin arvon vuonna 1932. Hän oli myös mukana suojeluskuntatyössä.¹²³ Mikkilä oli asemansa puolesta monen asian hoitamisessa mukana, ja usein vieraili Helsingissäkin milloin minkäkin asian tiimoilta. Mikkilä on yksi tärkeimmistä henkilöistä Kuortaneen kunnallispolitiikassa tutkittavana ajanjaksona, sillä hänen työnsä ja vaikutuksensa useiden asioiden hoidossa ei ole voinut olla vaikuttamatta kunnan poliittiseen kulttuuriin ja siihen, miten ja minkälaisia asioita on hoidettu.

Toinen kuortanelainen kansanedustaja oli maanviljelijä, pankinjohtaja Aukusti Luoma (8.9.1888–11.7.1943), joka oli kansallisen kokoomuksen kansanedustajana vuosina 1927–1930, mutta oli mukana IKL:n toiminnassa sen elinaikana. Häntä kuvattiin tarmokkaaksi ja taitavaksi mieheksi, joka hoiti niin puimaosuuskunnan perustamisen kuin maamiesseuran sihteerin työt, monien eri yhdistysten ja osuuskuntien tilintarkastamisen sekä maanviljelemisen päivätyönsä Kuortaneen Säästöpankin johtajana olemisen ohessa. Luoman johdossa 25 vuodessa pankki kehittyi vakavaraiseksi sekä suureksi. Poliittisen toiminnan lisäksi hän oli mukana Kuortaneen Laulajissa sekä suojeluskunnassa sen alullepanijana sekä aktiivisena toimijana. Kuortaneen kunnallispolitiikassa Luoma oli pitkään valtuuston varapuheenjohtajana.¹²⁴ Luoma oli myös yksi näkyvimpiä henkilöitä kunnallispolitiikassa, sillä vaikka hän olikin yhden kauden kansanedustajana, hän toimi silti Kuortaneen hyväksi monissa asioissa. Lapuanliikkeen toimintaan Luoma osallistui myös, ja hän osallistui ainakin yhteen kyyditykseen järjestämällä vaihdon Kuortaneella Mäntsälän johtavien kommunistien kyydityksessä.¹²⁵

Kunnallispoliitikkojen ulkopuolella Kuortaneen kunnan poliittisessa toiminnassa. Juho Kokkila (21.6.1893–17.6.1962) toimi oletettavasti kunnankirjurina ainakin jo vuodesta 1921 lähtien, jolloin hän oli tekemässä ensimmäistä kunnalliskertomusta. Hän oli tarmokas ja tunnollinen kunnallinen virkailija, joka oli kuitenkin varsinkin kunnallislautakunnan esimiehen Jussi Mikkilän kanssa monessa anomuksessa, ehdotuksessa, katselmuksessa sekä muussa päätöksiin liittyvässä toiminnassa mukana. Hänet tunnettiin vastuuntuntoisena, etevänä miehenä, jolle uskottiin monia vaativia tehtäviä ollen edustamassa kuntaa ja kuntalaisia erilaisissa

¹²³ Rasinperä 1968, 262–263.

¹²⁴ Rasinperä 1968, 261.

¹²⁵ Siltala 1985A, 300.

kuntayhtymien kokouksissa. Hän oli myös uskonnollisessa toiminnassa mukana kuuluen kirkkohallintokuntaan ja perustamassa kotiseututyöhön erikoistunutta Kuortanes-Seuraa. Myös muiden kunnan merkkimiehien tavoin Kokkila oli mukana myös nuorisoseuratyössä sekä suojeluskuntatyössä.¹²⁶ Kokkila tuntuu olleen monessa mukana, ja olleen vaikuttamassa kunnan asioihin, vaikkei varsinaisesti kunnanvaltuustoon kuulunutkaan.

3.3 Kunnalliskertomukset sekä valtuuston pöytäkirjat poliittisen kulttuurin peilinä

Kuortaneen kunnassa 1920- ja 1930-luvulla varsinainen kunnallispolitiikka keskittyi hyvin pitkälle muutaman teeman ympärille. Ensimmäisessä kunnalliskertomuksessa kunnankirjuri Juho Kokkila kirjoitti, kuinka ”Kunnallisasetuksessa määrätään kunnallislautakunnan tehtäväksi laatia joka vuodelta kunnalliskertomus. Tätä kunnallisasetuksen määräystä ei ole tietääkseni kunnassamme vielä noudatettu ollenkaan.”¹²⁷, joten vaikka kunnalliskertomuksia olisi pitänyt tehdä asetuksen mukaan jo vuodesta 1918 lähtien, syystä tai toisesta sitä ei ole tehty Kuortaneella ennen kuin vasta vuonna 1921. Joko kertomusten tekoa ei ole nähty pienessä kunnassa tarpeelliseksi, tai sitten on oletettu, että tarvittavat tiedot löytyvät pöytäkirjoista ja tilastoista. Juuri saavutetun itsenäisyyden ja aiempien vuosikymmenten venäläistämistoimien pohjalta on erikoista, ettei Kuortaneella määräystä toteltu. Suomi oli saanut itsenäisyyden Venäjältä, ja venäläisten sortotoimet olivat ohitse, joten voisi kuvitella, että lainkuuliaisena valtiollisena elimenä kunta olisi noudattanut nimenomaan suomalaisia lakeja ja määräyksiä. Tätä ”kurittomuutta” on tulkittavissa myös muissa asioissa, kun esimerkiksi maaherran päätöksistä tai kehotuksista muuttaa jotain ei ole pahemmin piitattu, vaan tehty asiat mieluummin niin kuin itse on parhaaksi nähty.¹²⁸ Toki myös pienen kunnan poliittiset toimet ovat olleet pienen piirin pyörittämiä, joten on voitu ajatella, ettei kertomukselle ole tarvetta, koska päätökset ja asiat ovat kaikkien tiedossa muutenkin.

¹²⁶ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1921 kunnalliskertomus, Rasinperä 1968, 263–264.

¹²⁷ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1921 kunnalliskertomus. Asetuksesta Maalaiskuntain kunnallislaki, 66 §, 108/1917, Viitattu 30.1.2020.

¹²⁸ Esim. palotoimesta kertovassa 2.2.5 luvussa on esimerkki siitä, kuinka palokuntaa ei perustettu, vaikka siihen tuli ”painostusta” myös maaherralta.

Kunnanvaltuuston ja kunnallislautakunnan kokoukset sisälsivät kunnalliskertomusten mukaan enimmäkseen juoksevia asioita, joita ei nähty tarpeelliseksi erikseen mainita kertomuksissa. Tätä väitettä tukevat valtuustojen pöytäkirjat, sillä kokouksissa käsiteltiin pitkälti juoksevia asioita, kuten verorästien poistamista, kuntalaisten hyvinvointia, kuten piirisairaalaan tai kunnalliskotiin lähettämistä sekä anottujen avustusten käsittelyä. Aineistosta nousi silti esiin muutama isompi teema, jotka olivat päätöksenteossa tärkeitä sekä kunnan talouden ja kehityksen edistämisen kannalta tärkeitä, ja joista oli merkintöjä useammassa kuin yhdessä valtuuston kokouksen pöytäkirjassa. Tällaisia teemoja olivat esimerkiksi oppivelvollisuuden täytäntöönpano ja terveys sekä raittiusasia. Tärkeä huomio aineistosta on myös se, ettei pöytäkirjoissa tai kunnalliskertomuksissa sen kummemmin eritelty useimpien päätösten kohdalla, minkälaista keskustelua käsitelystä asiasta on käyty, ja ketkä olivat asiasta vastaan tai sen puolesta. Joistain asioista, lähinnä rahankäytöstä, äänestettiin, mutta useimmista päätöksistä vain mainittiin, että ne tehtiin yksimielisesti tai sitten kyseinen sana jätettiin pois kokonaan, ja kerrottiin vain päätöksestä. Tämä viittasi siihen, että päätöksiä tehtiin valtuustossa melko yksimielisesti tai sitten vahvimpien johtohenkilöiden, valtuuston puheenjohtajan tai kunnallislautakunnan esimiehen johdolla. Kunnanvaltuustoaineistoon nojaten valtuustossa oleva väki oli melko yksimielistä, joten päätöksiä tehtiin melko sovinnollisissa merkeissä. Muutamista päätöksistä joku valtuuston jäsen halusi valittaa ja merkitä pöytäkirjaan vastalauseensa, mutta nekin ovat lähinnä 1920-luvun alusta.¹²⁹ Vähäinen valitusten teko ja vastalauseiden vähäisyys johtui joko siitä, että Kuortaneella kunnallispolitiikassa oli hyvin pitkälle yksimielistä väkeä, tai että vahvat johtohenkilöt olivat mielipiteineen niin vahvoja, että päätökset väkisin runnottiin läpi eikä vastalauseita hyväksytty. Valtuustojen melko homogeenisen koostumuksen vuoksi syynä lienee kuitenkin yksimielisyys, jossa ei paljonkaan muita mielipiteitä kuultu tai ei haluttu kuulla.

Kunnallislain uudistuksen yhteydessä 1924 oli kansanedustaja Rieti Itkosen esityksen johdosta mietitty laki- ja talousvaliokunnassa, että voiko yleisen käytännön mukaan kunnanvaltuustossa jättää äänestämättä ja todeta asia yksimielisesti päätetyksi, kun yksinkertaisesti vastaehdotusta ei ole. Tätä yleistä käytäntöä vastaan oli myös tehty muistutuksia, joten epäselvyys haluttiin korjata. Kunnallislakiin lisättiin, että kun päätös oli yksimielinen, sen pystyi vahvistamaan ilman äänestystä.¹³⁰ Toisin sanoen siis Kuortaneellakin päätöksiä tehtiin niin sanotusti

¹²⁹ Esim. KKa, I Cb:1 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 6.4.1920, 15.6.1920 ja 17.9.1920.

¹³⁰ Hakalehto 1984, 132.

yksimielisesti silloinkin, kun kaikki eivät välttämättä olleet samaa mieltä, mutta kun vastaehdotustakaan ei ollut tarjolla, päätös merkittiin yksimieliseksi.

Kunnanvaltuuston pöytäkirjoihin ei sen kummemmin merkitty puoluepoliittisia näkökantoja tietenkään, kun ei päätöksiä tai annettuja ääniäkään yksilöity. Tämä kertoo siitä, että kunnallispolitiikka oli hyvin pitkälle samanmielisten henkilöiden hyppysissä, ja vaikka asioista keskusteltiin (lähes jokaisen päätöksen yhteydessä mainitaan, että asiasta on keskusteltu), ne useimmiten kuitattiin yksimielisiksi päätöksiksi tai harvoin kirjattiin äänestystulos asiasta pöytäkirjaan. Useimmiten äänestyksiä järjestettiin erilaisten toimien palkan suuruudesta koskevista päätöksistä tai maa-alueiden pakkolunastuksesta.¹³¹ Kerran myös äänestettiin sankaripatsaan hankkimisesta Kuortaneen hautausmaalle, johon myönnettiin ääniin 15–4 kolmena vuotena 35 000 mk (n. 14 700 e/2017) määrärahaa, mutta tähän esittivät työväen edustajat Lindén ja Vuoksela vastalauseensa, ettei määrärahoja saisi koota verovarosta.¹³² Vastalause on sinänsä ymmärrettävä, että sankaripatsas luultavasti olisi tullut sisällissodan valkoisen puolen kaatuneille, ja sosialistiedustajat kokivat, ettei sitä ainakaan verovaroin saa pystyttää.

Vaikka kunnanvaltuuston pöytäkirjat olivat päätöspöytäkirjoja, puoluepoliittisten näkökantojen ja niiden myötä tapahtuvan erottelun puuttuminen vahvistaa mielikuvaa siitä, että poliittinen ilmapiiri oli hyvin porvarismielistä, pienen piirin toimintaa, jossa usein oltiin samaa mieltä kaikesta. Rajuja riitoja tai erimielisyyksiä asioista ei ollut, ainakaan näennäisesti, sillä ulospäin haluttiin antaa kuva yksimielisyydestä. Oliko yksimielisyys niin aitoa, kuin pöytäkirjat antavat kunnallispolitiikasta ymmärtää, vai hiljennettiinkö eriävät mielipiteet kokouksissa ja jätettiin ne merkkäämättä pöytäkirjoihin? Kunnanvaltuuston kokoonpanoa katsellessa yksimielisyys tuskin oli ainakaan tutkittavan ajanjakson alussa niin selkeä, kuin aineisto antaa olettaa. Mitä myöhemmälle tutkittavana ajanjaksona liikutaan, yksimielisyys varmasti vahvistui, kun sosialistit tiputettiin valtuustosta pois ja samat henkilöt istuivat vuodesta toiseen valtuuston kokouksissa päättämässä asioista, kuten esimerkiksi oppivelvollisuuden täytäntöönpanosta.

¹³¹ KKa, I Cb:1 & I Cb:2: Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 6.4.1920, 15.6.1920 & 21.12.1927.

¹³² KKa, I Cb:1 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 17.9.1920.

3.4 Oppivelvollisuuden täytäntöönpano sekä koulujen rakentaminen

Vuoden 1920 valtiopäivillä eduskunta muutti lopullisesti suomalaista yhteiskuntaa, kun lakiehdotus oppivelvollisuudesta ja kansakoululaitoksen kustannuksista hyväksyttiin kokonaan. Oppivelvollisuus kattoi kaikki 7–13-vuotiaat lapset, ja sen mukaan kuntaan oli perustettava riittävä määrä oppikouluja lapsille, jottei heillä tulisi koulumatkaa viittä kilometriä enempää. Velvoitteet oli maalaiskunnissa hoidettava 16 vuoden kuluessa. Tämä johti siihen, että vuosikymmenen alkupuolella oppivelvollisuuden täytäntöönpanokysymys sekä sen lopullinen hyväksyminen oli Kuortaneellakin yksi isoista teemoista, josta kunnallispolitiikassa keskusteltiin. Koulujen rakentaminen ja oppivelvollisuuden täytäntöönpano eivät sinänsä liity poliittiseen kulttuuriin itsessään, mutta ne olivat asioita, joista puhuttiin ja joista tehtiin päätöksiä kunnallispolitiikassa hyvin usein. Oppivelvollisuuden täytäntöönpanoon oli löydettävä ensinnäkin varoja ja toisekseen tiloja kunnalta, sillä oppivelvollisuuden täytäntöönpanon kustannuksia koskeva laki annettiin samaan aikaan itse oppivelvollisuuslain kanssa.¹³³ Kuortaneen kunnan oli tulevien aikana rakennettava seitsemän uutta koulua, esimerkiksi Herojalle ja Heikkilään vuonna 1922, Isomäkeen 1924 sekä Länsirantaan 1926. Näiden koulutalojen rakentamiselle aikaa arvioitiin noin kaksi vuotta, mutta koulutalojen rakentaminen jatkui pitkälle 1930-luvulle saakka.

Oppivelvollisuuslain ollessa voimassa kolme vuotta, oli jo kymmenen kuntaa anonut oppivelvollisuuden täytäntöönpanolle lykkäystä.¹³⁴ Vuonna 1924 Kuortane liittyi tähän joukkoon, sillä kunnanvaltuustossa päätettiin anoa lykkäystä oppivelvollisuuden täytäntöönpanolle viisi vuotta, jotta koulujen rakentaminen voitaisiin toteuttaa kolmen vuoden välein taloudellisten ongelmien vuoksi. Oppivelvollisuuslaissa oli säädetty, että harvaan asutuilla seuduilla voitiin myöntää lykkäystä enintään 10 vuodeksi, joten tätä pykälää Kuortaneellakin haluttiin hyödyntää, koska oppivelvollisuuden täytäntöönpanosta oli muodostunut kunnille, niin myös Kuortaneelle, taloudellinen rasite.¹³⁵ Kansakoulujen rakentaminen oli tärkeä asia kunnan hyvinvoinnin kannalta, sillä esimerkiksi vuonna 1922 Kuortaneellakin oli noin 500 oppilasta, jotka tarvitsivat asian- ja ajanmukaiset tilat opiskeluun, sillä oppivelvollisuus velvoitti koululaisia opiskelemaan.¹³⁶ Koulujen rakentaminen oli iso ja

¹³³ Soikkanen 1966, 530–532; Jääskeläinen 1973, 31.

¹³⁴ Soikkanen 1966, 532.

¹³⁵ Jääskeläinen 1973, 428.

¹³⁶ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1921 ja 1922 kunnalliskertomukset.

resursseja vaativa urakka, joka heikensi kunnan taloudellista tasapainoa, koska lainaa jouduttiin ottamaan. Helputuksia rahankulutukseen etsittiin kunnanvaltuustossa kovasti. Kunnan onneksi esimerkiksi vuonna 1922 Heikkilän ja Herojan koulujen rakentamiseen vaadittava puutavara saatiin kunnan omista metsistä, sekä vuonna 1935 Ruonan koulun laajennukseen ja uuden Saranpään koulun rakentamiseen saatiin puut lainajyvästön puumakasiinista.¹³⁷ Pienen kunnan taloudellisiin ongelmiin tuli helpotusta hetkellisesti, kun rakennustarpeita saatiin kunnan omista vanhoista kiinteistöistä.

Suomalaisen kunnallishallinnon erikoispiirteenä oli laaja kirjo erilaisia lauta-, valio- ja toimikuntia, joilla oli useita funktioita kuntien itsehallintojärjestelmässä.¹³⁸ Kuortaneellakin toimi useita eri lautakuntia, toimikuntia sekä valiokuntia, joiden tehtävänä oli hoitaa erilaisia kunnan hoitoon liittyviä tehtäviä. Vuonna 1922 kuntaan perustettiin myös oma kouluvaliokunta, jonka ensisijaisena tehtävänä oli saattaa koulujen taloudelliset asiat yhdenmukaisiksi.¹³⁹ Tämä osoittaa halua saattaa kunnan taloutta yhä enemmän tasapainoisemmaksi ja yhtenäisemmäksi, jotta taloutta olisi helpompi hoitaa. Myöhemmin kouluvaliokunta velvoitettiin käymään jokaisella koululla syksyisin ennen talousarvioiden tekemistä katselemassa korjaustarpeita sekä arvioimassa irtaimiston kuntoa.¹⁴⁰ Kouluvaliokunnan tehtävänä oli siis myös varmistaa, ettei mistään turhasta maksettu eikä turhaa käytetty rahaa, sillä raha oli muutenkin tiukassa. Työnsä olisi voinut esimerkiksi myös koulujen johtokunnat hoitaa, mutta ilmeisesti kunnanvaltuuston jäsenet eivät luottaneet heidän arviointikykynsä tarpeeksi tai tavoitteena oli varmistaa kaikille kouluille tasapuolinen taloudellinen kohtelu.

Koulujen käytännön asioista Kuortaneella päättivät koulujen omat johtokunnat, mutta lopulliset päätökset esimerkiksi rakennusten laajentamisesta tai koulujen pitämisestä vuokrahuoneissa teki kunnanvaltuusto, koska se liittyi vahvasti oppivelvollisuuden täytäntöönpanoon. Koulutoimen ja erityisesti koulupiireistä tehtäviin päätöksiin ovat vaikuttaneet myös kuntalaiset, sillä esimerkiksi tammikuussa 1928 Kaarangan kyläläiset esittivät anomuksen kunnanvaltuustolle uuden koulupiirin perustamisesta Kuortaneelle. Asiasta keskusteltua valtuusto päätti valita asialle oman toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää asiaa edelleen ja

¹³⁷ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 5.9.1935.

¹³⁸ Nousiainen 1998, 300 – 301.

¹³⁹ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1922 kunnalliskertomus.

¹⁴⁰ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 17.5.1935.

esittää asia seuraavassa valtuuston kokouksessa. Kouluvaliokunnassa ja valmistusvaliokunnassa valmisteltiin asia huhtikuun kokoukseen, jossa tultiin yksimielisesti siihen tulokseen, että hanke tällä kertaa raukeaisi ja asia otettaisiin uudelleen käsittelyyn vuonna 1930, kun täytäntöönpanosuunnitelman mukaan Leppälän koululle olisi rakennettava lisärakennus toista yläkoulun opettajaa varten.¹⁴¹ Asiaa ei otettu esille kuitenkaan kuin vasta vuonna 1935, jolloin kouluvaliokunta yhdessä Kaarangan kyläläisten kanssa esitti valtuustolle uuden koulupiirin perustamisesta Leppälän koulun laajennuksen sijaan. Kokouksessa tultiin jälleen kerran yksimieliseen päätökseen siitä, että kunnan edun mukaista olisi perustaa uusi koulupiiri, sekä päätettiin rakentaa Saranpään koulu kyseiseen uuteen koulupiiriin.¹⁴² Esimerkissä oleellisinta mielestäni on se, että nimenomaan Kaarangan kyläläiset toivat valtuustolle esiin tarpeensa uudelle koulupiirille, jotteivät kylän lapset joutuisi kulkemaan pitkää matkaa Leppälän kouluun, ja vaikuttivat siten kunnallispolitiikassa koulupiirien jakamiseen.

Tutkittavana ajanjaksona koulujen rakentaminen ja niistä huolta pitäminen olivat mitä ilmeisimmin tärkeitä kuortanelaisille. Valtuuston kokouksissa käsiteltiin kouluihin liittyviä esityksiä ja päätöksiä lähes joka kerta. Vuonna 1939 kansakouluissa oli 689 oppilasta ylä- ja alakouluissa, 13 eri koulussa, mikä on tehnyt keskimäärin 53 oppilasta koulua kohden.¹⁴³ Toki toiset koulut olivat isompia ja toiset pienempiä, mutta nykymittapuulla kaikki kouluista ovat olleet suhteellisen pieniä, olihan yhdessä koulussa vain ylä- ja alakoulun opettaja, joissain pienemmissä kouluissa, joissa toimi vain alakoulu, vain yksi opettaja. Myös taloudelliseen puoleen kiinnitettiin huomiota, sillä pienimpien koulujen lakkauttamisesta oli myös keskustelua kunnanvaltuuston kokouksissa.

Vuonna 1930 keskusteltiin pienen Ruismäen koulun lakkauttamisesta oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi ja koulupiiri aiottiin yhdistää Mäyryn koulupiiriin. Päätös lakkauttamisesta tehtiin valtuustossa, mutta tällä kertaa ei yksimielisesti, sillä Aleksi Merijärvi vastusti yksinään hanketta ja tahtoi oman vastalauseensa merkittäväksi pöytäkirjaan. Luultavasti hän teki myös valituksen kouluhallitukselle asiasta, ja kouluhallituksen välipäätöksessä määrättiin valtuustoa mittaamaan matka Ruismäestä Mäyryn koululle, jotta

¹⁴¹ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 30.1.1928.

¹⁴² KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 17.5.1935.

¹⁴³ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1939 kunnalliskertomus.

Ruismäen kylän lasten matka kouluun selviäisi. Valtuusto asetti kaksi henkilöä, Heikki Vesterin ja H. Erkkilän mittaamaan matkaa, ja ilmeisesti matka oli osasyynä sille, että Ruismäen koulua ei päätetty lakkauttaa kouluhallituksen päätöksellä.¹⁴⁴ Koulua käytiinkin Ruismäessä vuokrahuoneissa, kunnes vuoden 1936 toukokuun kokouksessa koulupiirin kohtalo otettiin jälleen esille. Oppivelvollisuuden täytäntöönpanosuunnitelman mukaan koulua pitäisi ruveta rakentamaan seuraavana vuonna, mutta oppilasmäärän ollessa edelleen pieni, kokouksessa esitettiin kysymys joko koulupiirin lakkauttamisesta tai koulurakennuksen rakentamisen lykkäämisestä. Asiasta esitettiin mielipiteitä puoleen ja toiseen, kunnankirjuri Juho Kokkila ei sen kummemmin erittele jäsenten mielipiteitä, yleensä valtuustossa oltiin kuitenkin lykkäyspyynnön kannalla. Asia annettiin kouluvaliokunnalle hoitoon sekä selvitykseen. Kesäkuussa kouluvaliokunta ehdottikin valtuustolle viiden vuoden lykkäämisen hakemista sekä koulun pitämistä vuokrahuoneissa niin kauan, että nähtäisiin, mihin oppilasmäärä on vuoteen 1942 mennessä kehittynyt.¹⁴⁵ Valtuusto hyväksyi kouluvaliokunnan päätöksen yksimielisesti, ja asialle jälleen vahvistusta korkeammilta tahoilta määrättiin hakemaan kunnallislautakunnan esimies Jussi Mikkilä sekä kunnankirjuri Juho Kokkila.

Muutama alakouluista oli myös ”kiertäviä”, esimerkiksi Ylijoella ja Sarvikkaassa alakoulu vuorotteli, jotta Sarvikkaan kylän pienemmillä lapsilla olisi lyhyempi ja siten turvallisempi koulumatka. Vuonna 1936 valtuustossa esitettiin alakoulun pysyvää muuttamista Ylijoen koululle. Koulun johtokunta puolsi esitystä, mutta koska Sarvikkaan kyläkunta oli esittänyt valtuustolle toivomuksen siitä, että alakoulu edelleen kiertäisi, asian päätettiin antaa olla ennallaan, eli alakoulu jatkoi vuorotteluaan.¹⁴⁶

Koulujen arkea käsiteltiin valtuustossa muutenkin kuin vain niiden rakentamisen, korjaamisen tai lakkauttamisen takia. Koululääkärin palkkaaminen Kuortaneelle otettiin valtuustossa esille jo vuonna 1928, kun Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) kirjelmä koululääkärin ottamisesta kuntaan aiheutti keskustelua. Asia todettiin tarpeelliseksi kunnassa, mutta sitä ei nähty valtuustossa kovin helppona järjestelynä Alavudella asuvan, Alavuden ja Töysän kanssa yhteisen, kunnanlääkärin vuoksi, asia jätettiin toistaiseksi eikä koululääkäriä palkattu kuntaan.¹⁴⁷ Seuraavan vuoden huhtikuussa asia oli jälleen MLL:n kirjelmän vuoksi esillä

¹⁴⁴ KKa, I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirja, 25.7.1930, 12.9.1930 ja 24.2.1931.

¹⁴⁵ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 13.5.1936, 26.6.1936.

¹⁴⁶ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 23.9.1936.

¹⁴⁷ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 30.1.1928.

valtuustossa, tällä kertaa keskustelussa asiaa kannatettiin mutta myös vastustettiin, mutta asia päätettiin siirtää käsiteltäväksi seuraavan menoarvion yhteydessä, koska tuolloin lääkärille ei olisi ollut varoja. Pöytäkirjaan ei ole merkitty, ketkä asiaa kannattivat ja ketkä vastustivat, eikä myöskään sitä, miten paljon eri mielipiteitä asiasta kannatettiin.¹⁴⁸ Kunnankirjuri Juho Kokkila ei jostain syystä ole tässä eikä monissa muissakaan asioissa nähnyt tarpeelliseksi erotella henkilöitä mielipiteiden takana, joten poliittista ilmastoja on vaikea kunnanvaltuuston pöytäkirjoista sekä kunnalliskertomuksista koostuvan aineiston perusteella päätellä. Koululääkärin toimi päätettiin perustaa vuoden 1930 alusta lähtien, kun joulukuun kokouksessa talousarviota käsitellessä kunnanlääkäri E. Lattu oli myös alustamassa asiaa, joko pyydettyä tai omasta aloitteestaan.¹⁴⁹

Mielenkiintoinen yksityiskohta on myös elokuun 1931 kunnanvaltuuston kokouksen pöytäkirjaan merkattu kohta, jossa kerrotaan, että Maria Puodinkedolle ei vuokrattu Länsirannan koululta koulukeittolahuonetta, sillä yksi kyseisen koulun johtokunnan jäsenistä vastusti asiaa niin jyrkästi.¹⁵⁰ Asiasta ei ole merkattu sen enempää keskustelua, eikä asian taustat tule ilmi pöytäkirjasta eikä mistään muustakaan, ei myöskään johtokunnan jäsenen nimeä kerrota. Ilmeisesti kuitenkin yhden jäsenen jyrkkä vastustus, ehkä henkilökohtainen vihanpito tai muu vastaava ihmissuhteisiin liittyvä asia, eväsi naiselta koulukeittolahuoneen vuokraamisen. Tämä asia vahvistaa edelleen mielikuvaa siitä, että Kuortaneen poliittinen kulttuuri kunnallispolitiikassa oli pienen piirin pyörimistä ja jonkinlaista hyvä veli-verkoston pyörittämistä.

3.5 Terveys ja raittius poliittisissa päätöksissä

Kuortaneella ei ollut omaa kunnanlääkärinä 1920-luvun alussa, vaan lääkäri oli yhteinen Alavuden ja Töysän kuntien kanssa. Samaa kunnanlääkärinä kahden muun kunnan kanssa oli kuitenkin vaikea käyttää, varsinkin, kun lääkäri asui Alavudella ja siten noin 30 kilometrin päässä Kuortaneen kirkonkylästä. Asiassa odotettiin ratkaisua keuhkotautiparantolan tonttikysymykseen, sillä parantolan valmistuttua Kuortaneella olisi keuhkotautiparantolassa lääkäri, joka voisi toimia myös kunnanlääkärinä. Keuhkotautiparantolaa ei kuitenkaan

¹⁴⁸ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 22.4.1929.

¹⁴⁹ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 20.12.1929.

¹⁵⁰ KKa, I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 5.8.1931.

Kuortaneelle rakennettu, joten oman kunnanlääkärin toimen perustaminen otettiin valtuustossa esille tammikuussa 1927, jolloin päätettiin perustaa viisihenkinen toimikunta asiaa hoitamaan sekä etsimään lääkärielle sopivaa huoneistoa kunnan alueelta. Toimikuntaan kuuluivat valtuustosta Jussi Mikkilä, Aukusti Luoma, Vilho Ala-Kulju, Elias Koivisto, sekä ammattinsa puolesta valtuuston ulkopuolelta apteekkari A. Pärnänen. Toimikunnan sihteeriksi valittiin kunnankirjuri Juho Kokkila.¹⁵¹ Asuntoa uudelle kunnanlääkärielle etsittiin, mutta maaliskuussa toimikunta totesi, että asia on jätettävä seuraavaan kesään asuntovaikeuksien vuoksi. Asiasta keskusteltiin vasta keväällä 1928, kun valtuustossa mietittiin erään talon ostamista kunnalle. Kokouksessa päätettiin talon ostamisesta, joten tulevan kunnanlääkärin asunto-ongelma oli ratkaistu ja toimi voitiin perustaa. Tässä vaiheessa toimikunnassa apteekkari Pärnänen vaihtui valtuuston jäsenen Heikki Kuhaan, joten vähäininkin asiaan vaikuttaminen valtuuston ulkopuolelta loppui.¹⁵²

Kunnanlääkärin virka julistettiin haettavaksi, ja kuuden hakemuksen joukosta uudeksi, Kuortaneen omaksi kunnanlääkäriksi valittiin Paavo Vilhelm Hirvelä Kivinevalta, mutta ilmeisesti hän ei joko tyydyttänytään valtuuston haluja ja tarpeita lääkäristä, tai sitten hän itse tuli katumapäälle, eikä täyttänyt tointa, sillä jo marraskuussa kokouksessa käsiteltiin uusia lääkäreiden hakupapereita, joiden joukosta valittiin lääketieteen lisensiaatti Aleksi Kotiranta Lavalta.¹⁵³ Aineistosta ei kuitenkaan pysty tulkitsemaan, mihin lääkäreiden lähtöjen syyt liittyivät, mutta uusia kunnanlääkäreitä jouduttiin kunnassa valitsemaan lähes joka vuosi 1930-luvun alkupuolella. 1930-luvun alussa kunnallislääkärin virka laitettiin hakuun jopa neljä kertaa, kunnes 1934 virkaan valittiin Lauri Salmenharju.¹⁵⁴

Sanomalehdissä laajasti puhuttanut keuhkotautiparantolan rakentaminen Kuortaneelle ei sen sijaan näyttänyt saavan valtuuston kokouksissa paljoakaan keskustelua aikaan. Toukokuussa 1924 keskusteltiin Kuortaneelle aiotusta keuhkotautiparantolasta. Asiaa ajamaan ja vireillä pitämään valittiin emäntä Eveliina Ala-Kulju sekä Heikki Kuha. Heidät valtuutettiin myös ottamaan selvää siitä, mitä mieltä eteläpohjalaiset kansanedustajat asiasta olivat. Eveliina Ala-Kuljulle jopa myönnettiin matkakulujen korvaus, jotta hän kävisi parantola-asiaa ajamassa

¹⁵¹ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1923 kunnalliskertomus, myös KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 21.1.1927.

¹⁵² KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 17.3.1927, 25.4.1928.

¹⁵³ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 1.11.1928.

¹⁵⁴ KKa, I Cb:3 & I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 12.9.1930, 30.9.1931, 8.3.1933, 2.6.1934.

Helsingissä. Entisenä kansanedustajana Ala-Kuljulla oli vielä kytköksiä eduskuntaan ja sen virkamiehistöön. Asia ei kuitenkaan edennyt matkasta huolimatta mihinkään, sillä kahden vuoden kuluttua kesäkuussa valtuuston pöytäkirjaan merkattiin jälleen parantola-asian Helsingin matkan kuluista, jotka päätettiin suorittaa valtuuston käyttövaroista.¹⁵⁵ Keuhkotautiparantola-asia oli edelleen samassa pisteessä, kuten sanomalehtiaineistokin osoittaa. Loppujen lopuksi koko parantolaa ei rakennettu Kuortaneelle, mutta se ei ollut suinkaan ainut parantola, joka kuntaan olisi haluttu, sillä loppuvuodesta 1929 valtuustossa on keskusteltu risatautisten lasten parantolasta, joka oli aikeissa rakentaa Kuortaneelle, mutta tutkittavana ajanjaksona sekin jäi rakentamatta.¹⁵⁶ Halu saada parantoloita rakennettua kuntaan oli siis korkea, luultavasti niiden taloudellisen tuottavuuden takia sekä siitä seuraavien valtiotasosten, kunnalle edullisten päätösten takia, mutta lopulta kuitenkin hankkeet kariutuivat Kuortaneen osalta syystä tai toisesta, keuhkotautiparantola enimmäkseen kunnan ulkopuolisista poliittisista syistä. Parantola olisi valmistumisensa jälkeen tuonut Kuortaneelle rahallista valtionapua, joka houkutteli valtiollisen laitoksen perustamista, vaikka menoerä olisikin ollut kunnalle huomattava.¹⁵⁷

Kuortaneella pyrittiin vaikuttamaan kuntaa koskeviin, valtakunnallisen tason päätöksiin erilaisilla lähetystöillä. Aiemmin käsittelemässäni luvussa terveydenhuollosta Helsinkiin lähetettiin lähetystö keuhkotautiparantolan asiassa, jossa olivat osallisina Heikki Klemetti, Aukusti Luoma, toimittaja Ikola sekä apteekkari Pärnänen, samasta asiasta oli jo lähetetty aiemmin Eveliina Ala-Kulju Helsinkiin. Edellisessä asiassa tulvavahingoista maaherran puheille oli lähetetty Elias Koivisto sekä Jussi Mikkilä. Myös muissa asioissa muun muassa Jussi Mikkilää lähetettiin asioita selvittämään kunnan puolesta. Lähetystöjen lähettämässä on nähtävissä jatkuvuutta niin sanotulle anomus- ja valituskulttuurille, joka juontaa juurensa säätyvaltiopäiväjärjestelmään 1800-luvulle.¹⁵⁸ Paikan päälle meneminen ja asioihin suoraan vaikuttaminen juttelemalla asiasta vastaavalle henkilölle valtiovallassa nähtiin paljon paremmaksi keinoksi kuin esimerkiksi julkinen keskustelu tai vaikkapa kirjeiden lähettäminen.

Terveydenhuollollisissa asioissa valtuuston pöytäkirjoissa esiintyy suurimmaksi osaksi samat nimet, jotka ovat asioita hoitaneet ja käyneet esimerkiksi piirisairaalan kokouksissa Seinäjoella.

¹⁵⁵ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 21.6.1926.

¹⁵⁶ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 27.9.1929, 20.12.1929.

¹⁵⁷ Soikkanen 1996, 73.

¹⁵⁸ Karonen, Roitto & Ojala 90–91.

Lähes poikkeuksetta joko Aukusti Luoma, Vilho Ala-Kulju tai Jussi Mikkilä valittiin edustamaan Kuortanetta kokouksiin, joissa päätettiin piirisairaalan eri osastoiden sairassijoista tai muista asioista.¹⁵⁹ Huomionarvoista myös kunnanvaltuuston päätöksissä, varsinkin terveydenhuollollisissa asioissa, oli se, että useimmiten kunnanvaltuustolle tulleista kirjelmistä tai ehdotuksista kunnan terveydenhuollon kehittämiseen kyllä keskusteltiin, mutta yleensä keskusteluissa päädyttiin tulokseen, jossa tehtiin vasten kirjelmiä tai ehdotuksia useimmiten taloudellisista syistä. Esimerkiksi 1932 toukokuussa tuberkuloosin vastustamisyhdistys esitti erityisen tuberkuloosirahaston perustamista kuntaan, mutta keskustelun jälkeen päädyttiin siihen, että perustaminen jätettäisiin toistaiseksi, koska kunnassa vallitsi kireä taloustilanne. Tuberkuloosirahastosta tehtiin ehdotuksia myös monta kertaa ensimmäisen ehdotuksen jälkeen, mutta vasta 1934 syksyllä päätettiin perustaa tuberkuloosilautakunta sairauteen liittyviä asioita hoitamaan, johon valittiin ”itseoikeutettuja jäseniä”.¹⁶⁰ Pöytäkirjasta ei sen suuremmin ilmennyt, ketä nämä itseoikeutetut jäsenet ovat, mutta luulisin, että jäsenistö ei kovin kaukana ollut edellä mainituista henkilöistä tai ainakin osasta heistä. Toinen, hyvä esimerkki asiasta oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton lähettämä kirjelmä äitiyshuollon järjestämisestä ja hammaslääkärin toimen perustamisesta, mutta valtuustossa todettiin, että äitiyshuolto on jo kätilöjen tehtävä ja hammaslääkärin tointa ei voitu perustaa taloudellisista syistä. Äitiyshuoltoneuvojan palkkaamisesta keskusteltiin vielä loppuvuodesta 1935, mutta silloinkin asia päätettiin hylätä, vaikka kunnanlääkäri Salmenharjukin esitti asiasta oman näkökulmansa kunnanvaltuuston kokouksessa. Valtuuston päätöksen mukaan kunnan kätilöt hoitivat äitiyshuoltoa jo, ja koska valtionavun saaminen asiaan oli epävarmaa, asia päätettiin hylätä.¹⁶¹

Raittius ja kieltolakiasiaa käsiteltiin kunnanvaltuuston pöytäkirjoissa jonkin verran, ja niiden vaikutuksia Kuortaneen poliittiseen kulttuuriin oli nähtävissä. Kieltolain kannatus oli suurinta muissa puolueissa kuin kokoomuksen ja edistyspuolueen piirissä, joissa sallittiin myös lakia vastustava mielipide.¹⁶² Kuortaneella erityisesti kokoomus oli vahva puolue tutkittavana ajanjaksona, mutta myös maalaisliitolla ja sosialidemokraateilla oli jonkin verran kannattajia. Kuortaneen kokoomuslaiset lienevät kuuluneet siihen kokoomuksen osastoon, joka vastusti alkoholinkäyttöä, sillä pöytäkirjat antoivat ymmärtää, että alkoholiin oli kielteinen linja kunnallishallinnossa sekä poliittisten merkkihenkilöiden mielipiteissä, sillä esimerkiksi

¹⁵⁹ Esim. KKa, I Cb:1, I Cb:2 & I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 15.6.1920, 21.1.1927, 21.12.1927, 10.6.1937, 28.9.1937.

¹⁶⁰ KKa, I Cb:3 & I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 12.5.1932, 20.12.1932, 12.10.1933, 27.9.1934.

¹⁶¹ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 11.12.1934, 31.10.1935, 18.12.1935.

¹⁶² Jutikkala 1976, 172–173.

erilliselle Kuortaneen kunnan raittiuslautakunnalle jaettiin varoja melko avokätisesti.¹⁶³ Kunnanvaltuutetuista monet, varsinkin johtohenkilöt, olivat uskonnollisia ihmisiä, mikä vaikutti heidän suhtautumiseensa alkoholiin ja raittiusasiaan. Raittiusasia oli tutkittavana ajanjaksona poliittinen kysymys, sillä sen suhteen tehtiin päätöksiä niin valtakunnallisella tasolla ja kunnallisella tasolla. Kieltolain säätäminen (ja sen kumoaminen) valtiollisella tasolla oli tutkittavana ajanjaksona iso poliittinen kysymys, joten raittiusasialla oli vaikutusta poliittiseen kulttuuriin Kuortaneellakin.

Kuortaneella välillä määräykset jätettiin huomiotta tai niitä sovellettiin itselle parhaimmalla tavalla. Kuortaneella haluttiin kunnallishallinnossa erityisesti valvoa kieltolain toteutumista. Kieltolain tultua voimaan 1919, vuoden päästä kesällä 1920 valtuuston pöytäkirjaan on kirjattu paikkakunnan raittiuden tilaa, koska sosiaaliministeriö edellytti selvittämään kuntien tilaa juoppouden suhteen. Tuolloin katsottiin, että juopottelu oli Kuortaneella vähenemään päin, jos otti vertailukohdaksi ensimmäistä maailmansotaa edeltävän ajan. Kieltolain ei katsottu vaikuttaneen millään lailla köyhimpien kerrosten asemaan. Kunnassa oli käytännössä koitettu toteuttaa kaikkia tehokkaita keinoja kieltolain valvonnan ja raittiuden tehostamiseksi. Keskusteluissa oli jopa nostettu esiin, että lääkäreiden kirjoittamien reseptien, jotka sisälsivät alkoholipitoisia aineita, valvontaa tehostettaisiin. Valvontaa tehostettiin palkkaamalla ylimääräinen konstaapeli Ala-Kuortaneelle.¹⁶⁴

Valvonta ja salapolttimoiden hävittäminen ei kuitenkaan ollut niin tehokasta ja helppoa kuin aiemmat pöytäkirjat antavat ymmärtää. Syyskuussa 1927 valittaessa raittiuslautakunnan jäseniä sekä raittiuden valvojia, joita olivat esimerkiksi Urho Hiiro, Elias Sippola, E. Mäki-Turja, Ensio Taimisto, J. K. Kontteli sekä Svante Keski-Kuha,¹⁶⁵ keskusteltiin valtuustossa siitä, oliko kieltolain valvonta riittävän hyvällä tasolla. Kuntalaisilta oli nimittäin tullut ilmiäntojoja viranomaisten, nimismiehen ja poliisin suhteen siitä, etteivät he toimineet kyllin tarmokkaasti kieltolakirikosten selvittämiseksi. Viranomaisia oli valitusten mukaan vaikea saada liikkeelle tarkastamaan salapolttimoita, vaikka rikoksia annettiin ilmi, eivätkä he lähteneet ollenkaan, jollei joku raittiuslautakunnan jäsen ollut mukana. Valtuusto katsoi kokouksessa, etteivät

¹⁶³ KKa, I Cb:1, I Cb:2 & I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 6.4.1920, 18.12.1925, 27.11.1930. Vuonna 1925 Kuortane liittyi myös Etelä-Pohjanmaan kieltolakiliittoon jäseneksi, mutta kuitenkin Kieltolakitaistelun tukijärjestykseen ei ole katsottu tarpeelliseksi liittyä.

¹⁶⁴ KKa, I Cb:1 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 15.6.1920, 28.12.1920.

¹⁶⁵ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 26.9.1924, 29.9.1925.

viranomaiset voi olettaa, että raittiuslautakunnan jäsenet olisivat velvoitettuja lähtemään tarkastusmatkoille mukaan, koska heille ei makseta palkkaa siitä, toisin kuin viranomaisille. Valtuustossa päätettiin muistuttaa viranomaisia sekä poliisia, että heidän velvollisuutensa oli tehdä kieltoalain valvonnassa itsenäisempää työtä.¹⁶⁶ Poliittisen kulttuurin näkökulmasta Kuortaneella haluttiin kunnallisvaltuustossa tehdä juoppouden vastaista työtä, vaikka ilmeisesti viranomaiset olivat asiassa hieman haluttomia tekemään mitään, tai sitten kunnanvaltuusto sysäsi vastuuta pois omilta harteiltaan. Kieltolaki sekä raittius oli valtakunnallisestikin esillä jatkuvasti, ja Kuortaneellakin haluttiin tehdä asian eteen työtä, sillä juoppouden aiheuttamat lieveilmiöt olivat ongelmallisia kuntalaisille. Huolimatta näistä valtuuston toimista, salapolton lisääntymisestä tehtiin edelleen valituksia valtuustolle.¹⁶⁷ Syksyllä 1932, kun kieltolaki oli jo huhtikuussa kumottu, valtuuston kokouksessa käsiteltiin ongelmallista käyttäytymistä Leppälän kylässä. Esityksen mukaan ”paikalliset juopot olivat ottaneet tavaksi tehdä ”rauhallisten ihmisten” elämästä sietämätöntä, eivätkä he voineet kulkea rauhassa tiettyjen paikkojen ohitse, kun salapoltto on päässyt vauhtiin kylällä.” Viranomaisten haluttiin valvovan ja lopettavan julkisen juoppottelun, ja valtuustossa päätettiin huomauttaa heille siitä. Samalla todettiin, että ”samaa valvontaa tarvitsee myös kirkonkylän takalisto”.¹⁶⁸

Salapolttimoiden hävittäminen koettiin ylpeyden aiheena, ja myös maininta vuoden 1939 kertomuksessa ”kuten tunnettua, hävitetty vain yksi tehdas”, paljastaa, että salapoltoasta kiinnijääminen oli iso skandaali, josta kaikki tiesivät ennemmin tai myöhemmin.¹⁶⁹ Myös ylpeily, että salapoltto on kunnasta melkein tyystin poissa, kertoo kuortanelaiden asenteesta viinanpoltoa ja ennen kaikkea juomista kohtaan. Julkinen tuki raittiusseuralle ilmentää myös hyvin kuortanelaiden asenteet raittiusasiaa kohtaan.

Tutkijan näkökulmasta raittius ja alkoholinkäytön kieltäminen Kuortaneella oli vahva teema, jonka eteen tehtiin kunnanvaltuustossa päätöksiä ja konkreettisia toimia. Kuitenkaan se ei ollut kunnallispoliittisesti niin tärkeää, että kunnanvaltuustossa olisi puhuttu siitä jatkuvasti tai otettu alkoholiin liittyviä asioita käsittelyyn. Myös vastuun siirtäminen viranomaisille ja taas toisaalta viranomaisten halu saada valtuuston jäseniä mukaan kieltoakirikollisuuden kitkemiseen kertoi, että jonkinlainen ristiriita asiassa Kuortaneella oli, eikä kieltoalain noudattamisessa nähty

¹⁶⁶ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 27.9.1927.

¹⁶⁷ KKa, I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 30.9.1931.

¹⁶⁸ KKa, I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 30.9.1932.

¹⁶⁹ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1938 ja 1939 kunnalliskertomukset.

sellaista paatoksellisuutta, kuin mitä uskonnollismielisiltä kunnanvaltuutetuilta olisi voinut odottaa.

3.6 Kunnan talouden kohdentamista poliittisissa päätöksissä

1920-luvun taittuessa seuraavaan vuosikymmeneen Kuortaneella huolestuttiin kuntalaisten työllisyystilanteesta. Työllistymisen tueksi alettiin kaavalla hätäaputoita, jotka yleensä olivat jonkinlaisia teiden kunnostamiseen tai metsänhoitoon liittyviä töitä. Vuonna 1929 työttömyystilanteesta keskusteltiin valtuustossa, ja jälleen kerran yksimielisesti valtuuston jäsenien keskuudessa todettiin, että työttömyyttä alkoi lisääntyä yhä enenevässä määrin kunnassa. Työttömyyden ehkäisemiseksi Kuortaneelle valittiin työttömyyslautakunta, johon kuuluivat kunnallislautakunnan esimies Jussi Mikkilä, köyhäinhoitolautakunnan esimies Elias Koivisto, työnantajain piiristä Matti Salminen sekä työntekijäin edustajana E. Mäki-Turja.¹⁷⁰

1930-luvun alkupuolella työttömyystilanteesta keskusteltiin useissa valtuuston kokouksissa, ja työttömyys näytti koskettavan paikkakuntaa erityisesti talvisin ja kiristyvän edelleen. Lisämäärärahoja myönnettiin erilaisiin töihin, joilla pyrittiin ehkäisemään työttömyyttä. Syyskuussa 1931 todetaan, että ”työttömyystilanne näyttää ensi talvena kunnassa perin uhkaavalta”, eikä kunnalla ollut mitään, mistä järjestää töitä työttömille. Valtioltakaan ei apua juurikaan herunut, vaikka suurin osa työllistymisen toivosta laitettiin apurahojen saamisen varaan. Kunnanvaltuustossa ehdotettiin sekä Kuortaneen ja Töysän välisen tien kuntoon panemista sekä Kuortaneen ja Seinäjoen välisen tien tekemistä työttömyysongelmaan ratkaisuksi, mutta määrärahojen puuttuessa sitäkään ei voitu tehdä. Tämä harmitti valtuustossa, sillä Kuortaneen ja Seinäjoen välistä tietä olisi haluttu rakentaa valtion varatyönä, jotta työttömät olisivat päässeet sen työmaalle töihin. Tietä pidettiin myös erittäin tärkeänä koko Etelä-Pohjanmaan työttömiä varten, mutta anomus määrärahasta tiehen hylättiin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriössä.

¹⁷⁰ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 27.12.1928, 16.3.1929, 20.12.1929.

Vuoden 1932 tammikuussa valtuustossa todetaan kunnassa olevan noin 180 työtöntä, jolle täytyisi keksiä työtä. Ratkaisuksi esitettiin Leppälän kylätien Kuortaneen osuuden kuntoon saattamista, sillä sitä varten kunta oli saamassa 17 000 markkaa. Työttömyysongelma oli siis ainakin hetkellisesti helpottamassa kunnassa, mutta jo samana syksynä mietittiin, mistä saataisiin työttömille työtä ja millä varoilla sitä järjestettäisiin. Veroa ei haluttu enää nostaa, sillä Kuortaneen valtaväestön, maanviljelijöiden veronmaksukyky oli vuosi vuodelta heikentynyt.¹⁷¹ Verotuksesta oli päättämässä kyseiset maanviljelijät, joten tuskinpa kukaan omaa verotustaan halusi nostaa. Syyskuussa 1934 tilanne näytti kuitenkin työttömyyden suhteen paremmalta, sillä valtuustossa katsottiin työtilanteen olevan kunnassa sellainen, että työttömyyslautakuntaa ei enää tarvittaisi, joten se päätettiin lopettaa.¹⁷²

Vuoden 1933 loppupuolella Kuortaneella ei oltu huolissaan työttömyydestä, sillä Vaasa-lehden 28.11. ja 11.12. numerot kertovat, että Kuortaneella järjestettiin runsaasti metsätöitä, jonka vuoksi kirjoitetaan, että työttömyyttä tuskin on koko talvena, vaan työtä riittää kevätpuolelle saakka. Kaikille luvattiin työmahdollisuudet vilkastuneen metsänmyynnin johdosta, jota kunta ja yksityiset tekivät. Hakkuita oli joka puolella kuntaa, joten töitäkin riitti kaikille halukkaille.¹⁷³ Työllisyys ja työttömyyshän ovat asioita, mitkä vaikuttavat niin kunnallispolitiikkaan kuin eduskunnankin politiikkaan. Työttömyyttä yritetään saada laskemaan, ja Kuortaneella ainakin talvella 1933–1934 asia oli hyvin järjestetty niin kunnan kuin yksityistenkin toimijoiden puolesta.

Tutkittavana ajanjaksona Kuortaneen taloudellinen puoli vaikuttaa kuitenkin olleen hallinnassa. Vaikka velkaa oli jouduttu tekemään, varallisuutta oli kuitenkin enemmän tutkittavan ajanjakson alkupuolella. Vuosien 1921–1923 kunnalliskertomusten mukaan velkaa on ollut puolen miljoonan markan¹⁷⁴ molemmin puolin. Myös verotuskysymys oli 1922 pinnalla niin Kuortaneella kuin muuallakin Suomessa. Se ”toi ristiriitaisuutta kunnalliseen elämään”, kuten kunnankirjuri Juho Kokkila kertomuksessaan kirjoittaa, sen enempää kuitenkaan erittelemättä, missä asioissa verotus toi ristiriitaa kunnallisessa elämässä. Luultavasti tällä viitataan siihen, että kokoomuslaiset pelkäsivät verojen kasvua. Vuosi 1923 toi kuitenkin muutoksen tullessaan

¹⁷¹ KKa, I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 25.7.1930, 30.9.1931, 22.12.1931, 28.1.1932, 11.11.1932, 24.1.1933.

¹⁷² KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 27.9.1934.

¹⁷³ Vaasa, 28.11.1933 ja 11.12.1933.

¹⁷⁴ Nykyeuroissa noin 204 000 euroa Tilastokeskuksen rahanarvonkertoimen mukaan.

kunnan taloudelliseen puoleen. Kunnalla oli rahat erityisen tiukassa, sillä veronkannossa veroja jäi saamatta noin 30 000 markkaa (10 272 e/2017), jotka siirtyivät ulosotossa perittäväksi seuraavalle vuodelle. Myös menoarvioon ei oltu kirjattu kaikkia menoja, joita tuli maksettavaksi, mikä aiheutti edelleen taloudelliseen puoleen epävarmuutta.¹⁷⁵ Odottamattomia kuluja kattaakseen kunta otti lainaa henkivakuutusyhtiö Salamalta 300 000 markkaa, sillä pankeilta oli vaikea saada lainaa rahapulan takia. Lainasta ei kuitenkaan ollut enempää erimielisyyksiä tai keskustelua, vaikka laina oli suuri

Kunnan taloudellinen tilanne vaikutti kunnalliskertomuksien perusteella saadun hallintaan vuoden 1923 rahapulan jälkeen. Vuonna 1938 veroäänimäärä kasvoi kunnassa 16 000 äänellä, eli veroja maksettiin kunnassa enemmän kuin edellisenä vuonna, ja liikkeet olivat saaneet parempia tuloksia, joten kunnankin varallisuus oli kasvanut. Veroäänien hintaa oli saatu laskettua markan verran alemmas kuin edellisvuonna, joka johtunee veroäänimäärän kasvusta. Myös kunnalliskodin maatilasta saatu tuotto auttoi kunnan taloutta hieman kohenemaan, varsinkin, kun sieltä saatu omavaraisuus kunnalliskodille auttoi menoja vähenemään, sillä kunnalliskodin ylläpito oli yksi isoimmista menoeristä kunnalle. Myös maininta 1938 kertomuksen lopussa, että velkoja on saatu vähennettyä ja omaisuutta lisättyä, kertoo siitä, että kunnan taloudelliset asiat olivat osaavissa ja hyvissä käsissä. Taloutta hoidettiin järkevästi.¹⁷⁶ Veroäänit kuitenkin kasvoivat 6100 äänellä seuraavana vuonna, mutta kunnan velkoihin se ei vaikuttanut positiivisesti, vaan velat kasvoivat jälleen. Kunnan omaisuus kuitenkin oli kasvanut uuden koulun ja kunnalliskodin maatalouspuolen arvojen noususta johtuen. Myös kunnan omistamaa metsää oli hintojen kohoamisen myötä myyty, erityisesti kunnallislautakunnan esimiehen, Jussi Mikkilän ehdotuksesta, joten metsäomistuksesta oli hyötyä kunnallistalouden hoidossa.¹⁷⁷

Vuoden 1933 keväällä Vaasan läänin maaherra velvoitti laatimaan uuden ohjesääntöehdotuksen kunnankätilöitä varten, joten toimeen ryhdyttiin kunnallislautakunnassa. Lautakunnan ehdotelma uudeksi ohjesäännöksi tuli käsittelyyn kunnanvaltuustoon toukokuussa, ja se hyväksyttiin yhdellä korjauksella, joka oli kunnanvaltuuston mielestä olennainen tässä asiassa.

¹⁷⁵ Vuonna 1922 hankitusta Porraslammin talosta jouduttiin maksaa edelleen 54 tuhatta markkaa, ja käräjäkappojen hinta nousi merkittävästi.

¹⁷⁶ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1938 kunnalliskertomus.

¹⁷⁷ KKa, Dd, Kunnalliskertomukset v. 1922–1923, 1938–1964, vuoden 1939 kunnalliskertomus. Metsien myymisestä KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 7.9.1933, 18.12.1935 ja 3.8.1937; Soikkanen 1966, 609.

Valtuustossa päätettiin yksimielisesti anoa lääkintöhallitukselta vain yhden kättilön pitämistä kunnassa, joka tapahtuisi sitten, kun toinen kättilöistä luopuisi virasta, todennäköisesti seuraavana syksynä. Asiaa perusteltiin valtuustossa sillä, että koska kunnassa oli jonkin verran yli 5 000 asukasta, ja syntyvyys oli vain noin 150 vuodessa, niin yksikin kättilö pystyi virkaa hoitamaan, sillä kaikki eivät käyttäneet kunnankättilöä synnyttäessään.¹⁷⁸ Tällä todennäköisesti pyrittiin säästämään kunnan menoissa, sillä 1930-luvun alun valtuuston pöytäkirjoissa mainittiin monestikin esimerkiksi avustuksien antamisen tai uudistuksien tekemisen hylkääminen taloudellisista syistä. Kuortaneella, kuten muuallakin Suomessa ja maailmassa, taloudellinen tilanne oli tuolloin hankala 1920-luvun talouskriisin jälkeen.¹⁷⁹

1930-luvun loppupuolella kunnantalouteen kiinnitettiin enemmän huomiota, eritoten siihen, mihin ja keiden kautta rahoja kulki. Joulukuussa 1936 kunnankassan välitarkastuksen yhteydessä nostettiin esille, että olisi kiinnitettävä yhä enemmän huomiota siihen, että rahatodisteissa (toisin sanoen kuiteissa) ja laskuissa olisi esimiesten ja asianomaisten hyväksymiset. Asiasta keskusteltua ehdotus periaatteessa hyväksyttiin ja seuraavan vuoden puolella tarkennusten jälkeen hyväksyttiin kunnolla. Samoihin aikoihin ehdotettiin myös, että kunnan rahanhoito siirrettäisiin jonkun rahalaitoksen hoidettavaksi. Ehdotuksen tekijää ei ollut merkitty ylös, mutta valtuustossa esimerkiksi oli pankinjohtaja Luoma, joten ehdotus oli saattanut tulla häneltä. Pankki olisi saanut tuloja kunnan rahanhoidosta ja lisäksi myös hyvää mainetta. Tästä todettiin, että se vaatisi suurempia järjestelyitä ja päätettiin asia jättää toistaiseksi.¹⁸⁰ Rahanhoidon uudelleenjärjestelyssä saattoi olla valtuustossa joillakin jäsenillä omat intressit, sillä ainakin Aukusti Luoma toimi pankinjohtajana sekä Vilho Ala-Kulju oli ollut Säästöpankin hallituksessa. Kuitenkaan rahanhoitoa ei uskottu valtuuston ulkopuolelle, mikä kertoo ”minä itte” tekemisen puolesta, eli tehtiin asiat mieluummin itse, kun annettiin ne muiden hoidettavaksi, vaikka tuskin rahanhoito olisi tuntemattomiin käsiin mennyt.

3.7 Tiehankkeet sekä ratasuunta Seinäjoki – Alapitkä

Kuortaneella tartuttiin innokkaasti myös valtakunnallisiin hankkeisiin. Huhtikuussa 1926 Kuortaneellekin saapui Seinäjoen rautatiekomitean kirjelmä, jossa kehoitettiin valitsemaan

¹⁷⁸ KKa, I Cb:3 Kuortaneen kunnanvaltuuston pöytäkirja 30.5.1933.

¹⁷⁹ Talouslamasta esimerkiksi Jutikkala 1976, 172–181.

¹⁸⁰ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 17.12.1936 ja 27.1.1937.

edustajia toukokuussa pidettävään kuntien yhteiseen kokoukseen. Kokouksessa oli tarkoitus kehittää ratasuuntaa Seinäjoelta Alapitkälle Savoan, joka kulkisi muun muassa Kuortaneen kautta. Valtuustossa kannatettiin yksimielisesti aloitetta sekä valittiin Aukusti Luoma edustamaan Kuortanetta kokouksessa. Valtuusto valitsi myös paikallisen komitean ajamaan ratahankkeen toteutumista, ja siihen valittiin Luoma, Elias Koivisto sekä Juho Kokkila. Kyseiset henkilöt olivat muutenkin aktiivisia rautatiehankkeen saralla, sillä he osallistuivat muihinkin kokouksiin. Rata haluttiin kulkemaan Kuortaneen läpi, sillä hankkeen ajamista varten myönnettiin 50 penniä jokaista kirkonkirjoissa olevaa asukasta kohden, mikä teki vuonna 1928 noin 3 300 markkaa (noin 1 050e / 2017). Lisäksi tehtiin päätös, että jos kyseinen rata tulisi kulkemaan Kuortaneen läpi, luovutettaisiin kunnan puolesta kaikki maa- ja vesialueet ilmaiseksi ratahankkeen käyttöön. Hanke ei kuitenkaan edennyt mihinkään, sillä loppuvuodesta 1932 pidettiin asian tiimoilta kokous Siilinjärvellä, johon ei päätetty enää lähettää edustajaa, vaikka hankkeen toteutumista päätettiin edelleen kannattaa yksimielisesti.¹⁸¹ Rautatie toteutuessaan olisi tuonut liikennettä Kuortaneelle, mutta myös helpottanut valtaviin metsävarantojen vientiä muualle. Kunnallispolitiikassa oli mukana metsää omistavia maanviljelijöitä, joita rautatien läpikulku oli taloudellisesti hyödyttänyt. Edustajana lähettämättömyys Siilinjärven kokoukseen kuitenkin osoitti, että rautatie ei loppujen lopuksi ollut niin kiinnostava, että sen eteen olisi tehty kaikkensa.

Tutkittavana ajanjaksona Kuortaneen kunnanvaltuustossa käsiteltiin pienempiä teitä koskevien päätösten ohessa kolmea isoa tiehanketta, Kuortaneen ja Lehtimäen välistä tiehanketta, Kuortaneelta Töysään menevää tiehanketta sekä suurimpana Kuortane–Seinäjoki -välistä tieosuutta. Myös Alavuden aseman ja Kuortaneen kirkonkylän välillä kulkevan tien kunnossapidosta keskusteltiin varsinkin samaan aikaan, kun oletettiin vielä keuhkotautiparantolan rakennettavan Kuortaneelle. Tie haluttiin valtuustossa yksimielisesti ottaa valtion haltuun kunnossapidettäväksi, koska autoliikenteen ylläpitäminen tulisi olemaan välttämätöntä kyseisellä tiellä rautatieasemalta keuhkotautiparantolaan.¹⁸² Tiehankkeiden vaikutus poliittiselle kulttuurille on merkittävä, sillä tieyhteyksien parantuessa myös Kuortane olisi parantanut asemiaan niin liikenteen solmukohtana kuin valtionapujen saamisen kannalta.

¹⁸¹ KKa, I Cb:2 & I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 6.4.1926, 24.7.1926, 27.12.1928 ja 11.11.1932.

¹⁸² KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 22.1.1926.

Lehtimäen kunta teki aloitteen vuonna 1929 koskien Lehtimäen ja Kuortaneen välille rakennettavasta tiestä. Kuortaneen valtuustossa päätettiin jälleen yksimielisesti kannattaa tiehanketta, mutta tien kulkuehdotelmista molemmat vaihtoehdot saivat kannatusta. Lopulta päätettiin puoltaa entistä Kaarangan kylän tietä jatkamaan Lehtimäelle, mutta asiaan jätettiin valtiolle takaportti, jos valtio ehdottaisi toista kulkureittiä rakennettavaksi, voisi Kuortaneen kunta siihen yhtyä. Suuntakysymys lopulta kuitenkin jätettiin tutkijoille, joiden tehtävänä oli selvittää, mistä tien olisi parhain kulkea Lehtimäelle.¹⁸³ Yhteistyötä tehtiin myös Töysän kunnan kanssa, koska kuntien välillä, myös Kuortaneen Leppälän kylän halki kulkeva tie haluttiin saada myös valtion ”haltuun” eli ylläpidettäväksi. Kuortaneen puolesta asiaa ajamaan lähetettiin kunnallislautakunnan esimies Jussi Mikkilä sekä kunnankirjuri Juho Kokkila. Mikkilän mielestä asialle olisi hyväksi, jos sen vuoksi käytäisiin tie- ja vesirakennushallituksessa henkilökohtaisesti, ja hänet valittiinkin Töysän edustajan kanssa siellä käymään sekä samalla ministeriössä. Tien rakentaminen kuitenkin venyi muidenkin tiehankkeiden tapaan lähes 10 vuotta, sillä vielä joulukuussa 1937 asiasta edelleen puhuttiin kunnanvaltuustossa, sillä tiesuunta oli tutkimatta.¹⁸⁴

1930-luvun loppupuolella Kuortaneen ja Seinäjoen välinen tiehanke otti tuulta alleen kunnolla. Jo vuonna 1928 tiehankkeesta keskusteltiin valtuustossa, ja sitä pidettiin erittäin tärkeänä ja jos suinkin mahdollista, tiehanke olisi saatava aikaan sekä tie rakennetuksi. Aukusti Luoma sekä Elias Koivisto valtuutettiin ottamaan asiasta selvää, luultavasti siis tiedustelemaan asiaa Seinäjoen suunnasta sekä valtion johdosta. Samaan aikaan tekivät myös yksityiset toimijat aloitteen, jota päätettiin kannattaa yksimielisesti. Tie oli tarkoitus rakentaa Alavuden ja Alajärven välisestä maantiestä lähtien Mäyryn ja Ruismäen kautta Seinäjoelle. Asia ei edennyt kahdeksaan seuraavaan vuoteen juuri ollenkaan, mutta kuten sanottua, vuodesta 1936 lähtien asiaa alettiin ajamaan uudelleen. Myös muitakin vaihtoehtoja tien suunnalle käytiin läpi. Alakuortanelaiset, eli Salmen ja Ruonan¹⁸⁵ kyläläiset esittivät valtuustolle anomuksen, että kunta kannattaisi Kuortaneen ja Seinäjoen välistä tietä kulkemaan Seinäjoelta Salmen ja Ruonan kautta Lehtimäelle, mutta asiassa ei tehty toimenpiteitä. Lisäksi Lapuan ja Nurmon välinen hanke, jossa tietä ehdotettiin kulkevaksi Seinäjoelta Nurmon rautatieaseman kautta Lapuan Tiisijärvelle, josta se Hirvijärven ja Pelanderin kylien kautta kulkisi Lapuanjoen eteläpuolta Salmen kylään Kuortaneelle. Osa kuortanelaisista oli jo siirtynytkin kannattamaan

¹⁸³ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 22.4.1929.

¹⁸⁴ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 17.12.1936 ja 28.9.1937, 17.12.1937.

¹⁸⁵ Salmen ja Ruonan kylät sijaitsevat Kuortaneen pohjoisosassa.

tätä ehdotusta paikallisista syistä¹⁸⁶, ja koska lausuntoa varten ei saatu yksimielistä päätöstä, järjestettiin asiasta äänestys. Kuitenkin jo aiemmin päätetty tiesuunta Mäyryn kautta niin Seinäjoelle kuin Lehtimäellekin sai enemmän kannatusta 11 äänellä kuutta vastaan.¹⁸⁷ Tiehanke toteutuessaan yhdisti Kuortanetta vahvemmin eteläpohjalaiseen kulttuuripiiriin sekä helpotti kulkua yhä kasvavaan Seinäjoen pitäjään. Eduskunta lopulta hyväksyi Kuortaneen ja Seinäjoen väliselle tielle eteläisen suunnan, eli alun perin suunnitellun, Mäyryn kautta kulkevan suunnan. Tämä päätös tuki myös Kuortaneen ja Lehtimäen välisen tien kulkusuuntaa, joka jatkuisi Seinäjoen tiestä aina Lehtimäelle saakka.¹⁸⁸

Tietä varten oli annettu valtuuston jäsenille, Elias Koivistolle sekä Aleks Merijärvelle, ja Heikki Vesterille, Aukusti Peltokankaalle ja Kustaa Uusi-Kokkilalle ilmaisia luovutussitoumuksia maanomistajilta, joiden maiden läpi tie tulisi kulkemaan.¹⁸⁹ Luovutussitoumuksien antajat sitoutuisivat luopumaan maistaan ilmaiseksi tien rakentamista varten. Vuonna 1937 valtuutettiin Lauri Kokkila, Aukusti Luoma sekä Heikki Vesteri keskustelemaan Mäyryssä maksullisten sitoumusten antajien kanssa hinnoista. Hintaehtotukset maista olivat kuitenkin valtuuston mielestä liian hintavia, ja pakkolunastamista väläyteltiin vaihtoehtona maiden hankkimiselle. Pakkolunastus nähtiin kuitenkin valtuuston enemmistön osalta viimeisenä keinona, ja sitä päätettiin siirtää tuonemmaksi yhdeksällä äänellä kahdeksaa vastaan, ainakin siihen saakka, kun edellä mainittu Kuortaneen ja Lehtimäen välinen tiesuunta olisi tutkittu ja päätetty. Samalla voisi nimittäin hoitaa molempiin teihin tarvittavien maiden pakkolunastus.¹⁹⁰ Pakkolunastusta ei siis välttämättä haluttu siirtää sen takia, että valtuuston jäsenet olisivat jotenkin halunneet sääliä maanomistajia tai eivät halunneet käyttää pakkotoimia, vaan asiaa siirrettiin osittain taloudellisista syistä, jotta pakkolunastus voitaisiin hoitaa taloudellisesti tehokkaasti. Säästäväisyys kunnallistaloudessa oli kuitenkin perusajatus, eikä tuhlailua katsottu hyvällä, joten mieluusti asia hoidettiin samalla muiden asioiden kanssa. Myös valtuuston kokoonpano vaikutti pakkolunastuksien haluttomuuteen, sillä porvarillisten

¹⁸⁶ Perusteluina oli muun muassa, että tämän suunnan kannattajat olivat kauempana rautatiestä, tulisi tien suuntautua pohjoisesta heidän kylälleen, jotta olisi helpompi kulkea. KKa, I Cb:4 Kuortaneen kunnanvaltuuston pöytäkirja 30.5.1933.

¹⁸⁷ KKa, I Cb:2, I Cb:3 & I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 27.11.1928, 25.1.1929, 11.11.1932, 30.5.1933 ja 17.12.1936.

¹⁸⁸ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 18.12.1935.

¹⁸⁹ Koivisto ja Merijärvi ottivat sitoumuksia vuonna 1931, Vesteri, Peltokangas sekä Uusi-Kokkila vuonna 1935, kun tiestä oli kaksi eri suuntaehdotusta, eteläinen ja pohjoinen suunta.

¹⁹⁰ KKa, I Cb:3 & I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 5.8.1931, 24.1.1935, 16.11.1937 ja 17.12.1937.

isäntien näkökulmasta sosialisointiin viittaava pakkolunastus ei keinona sopinut heidän ajatusmaailmaansa.

3.8 Poliittista kulttuuria viranomaistoiminnassa

Poliittinen toiminta eikä sen puoleen kulttuurikaan ollut kuitenkaan pelkkää harmoniaa ja sopusointua. Kuortaneella pitkäaikaisen poliisikonstaapeli Juho Vuoksen eläkkeelle jäämisessä olikin sitten draamaa ja politiikkaa kerrakseen. Tammikuussa 1931 oli hänen aikansa jäädä pois virastaan, ilmeisesti hänen oli tarkoitus jäädä eläkkeelle. Nimismiehiltä oli myös tullut valituksia, että poliisikonstaapelin toiminta oli ”leväperäistä ja puutteellista” ja niin ikään kunnassa oli samansuuntaisia kokemuksia poliisikonstaapelin viranhoidosta. Vuoksela ei kuitenkaan tätä sulattanut, vaan oli kerännyt itse nimiä listaan hänen virasta vapauttamista vastaan, sillä hän oli saanut jostain käsityksen, että häntä oltaisiin erottamassa ilman eläkettä. Lisäksi Vuoksela uskoi, että entinen ylimääräinen poliisi V. Mylläri on asian takana, jotta hän itse saisi poliisikonstaapelin paikan, vaikkei nauttinut edes paikkakuntalaisten luottamusta. Valtuustossa todettiin, että asia oli väärinkäsityksiä täynnä, sillä Vuoksen vapauttamista virasta päätettiin puoltaa ja antaa tälle eläke. Mylläriä puolestaan ei haluttu poliisikonstaapelin virkaan, koska kuntalaisilla oli jotain häntä vastaan. Päätettiinkin yksimielisesti, että jos poliisitoimi tulee Vuoksen jälkeen hakuun, ja Mylläri sitä hakisi, käännyttäisiin maaherran puoleen, sillä häntä ei tosiaankaan haluttu virkaan.¹⁹¹ Esimerkki kertoo jälleen Kuortaneella vallitsevasta poliittisesta kulttuurista. Henkilöitä, joista ei pidetty tai jotka tiedettiin jotenkin huonoiksi hoitamaan asioita, pyrittiin kaikin voimin estämään saamasta mitään virkaa kunnasta. Tässäkin tapauksessa päätettiin kunnanvaltuustossa oikein yksimielisesti, että jos Mylläri poliisikonstaapelin virkaa tulisi hakemaan, hänen valintansa estettäisiin kääntymällä maaherran puoleen. Toinen hyvä esimerkki asiasta on tapaus vuodelta 1925, kun kunnanvaltuustossa käsiteltiin erään tuberkuloosihoitajattaren tapausta. Kunnallislautakunta oli saanut kanteita, luultavasti kuntalaisilta, että hänen käytöksensä oli sopimatonta ja vaadittiin hoitajattaren erottamista. Valtuustossa päätettiin jälleen yksimielisesti, että jos kanteet kerran tuberkuloosihoitajattarta vastaan olivat niin raskauttavia, niin erottakoon kunnallislautakunta hänet.¹⁹² Kanteita ei sen kummemmin tutkittu ainakaan kunnanvaltuustossa, vaan asia jätettiin kunnallislautakunnan tehtäväksi.

¹⁹¹ KKa, I Cb:3 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 17.1.1931.

¹⁹² KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 27.5.1925.

Kuten olen jo aiemmin sivunnut, kunnallispoliitikoilla oli jonkinasteisia vaikeuksia noudattaa määräyksiä tai säädöksiä, jos niistä ei nähty olevan mitään hyötyä. Ainakin tämä poliittisen kulttuurin piirre istui hyvin pohjalaiseen uhoavaan ja itsevarmaan mentaliteettiin. Esimerkkinä tästä oli keskustelu palokunnan perustamisesta. Kesällä 1920 valtuuston pöytäkirjoissa mainittiin ensimmäisen kerran, että palokunta oli perustettava, mutta kuten usein aiemminkin, Kuortaneella ei tehty asialle mitään.¹⁹³ Palosuojeluliittoonkaan ei haluttu liittyä, mikä kertoo edelleen siitä, että Kuortaneella haluttiin hoitaa asiat omalla tavalla. Kunnallislautakunta hoiti palolautakunnan tehtäviä, eikä Kuortaneella nähty tarpeelliseksi järjestellä palotoimea mitenkään muuten, kunnes tammikuussa 1935 palolautakunnan tehtävät otettiin pois kunnallislautakunnalta, ja annettiin sen tehtävät paloapuyhdistyksen hallitukselle. Kuortaneelle valittiin kolmihenkinen palolautakunta puheenjohtajineen, johon kuuluivat kunnallislautakunnan esimies Jussi Mikkilä, Heikki Vesteri sekä Juho Kokkila, ja sen puheenjohtajaksi valittiin Heikki Kuha. Ensimmäisenä toimenpiteenä sanotun lautakunnan tuli laatia palojärjestys. Myöhemmin syksyllä maaherra antoi välipäätöksen Palosuojeluyhdistyksen antaman lausunnon perusteella, että kuntaan pitäisi perustaa jonkinlainen palokunta. Valtuustossa kuitenkin todettiin, että se oli Kuortaneelle tarpeeton, sillä palosuojelutoiminta on muuten ollut niin tehokasta, koska paloruiskuja on kaikissa kahdeksassa sammutuspiirissä seitsemän kappaletta. Lisäksi todettiin, että asutus ei ole Kuortaneella niin tiheässä, että palokuntaa tarvitsisi perustaa. Keskustelun pohjalta tehty ehdotelma päätettiin lähettää maaherralle, joka kuitenkin palasi seuraavana syksynä asiaan. Maaherran mukaan palosääntöä olisi tullut täydentää niin kuin Palosuojeluyhdistys ehdottaa lausunnossaan, mutta edelleen kuortanelaiset kunnanvaltuutetut pysyivät kannassaan ja totesivat palokunnan perustamisen edelleen tarpeettomaksi.¹⁹⁴ Palosuojelun järjestäminen oli edelleen samalla tolalla maaherran päätöksenkin jälkeen, mikä osoitti kunnanvaltuuston piittaamattomuuden maaherran päätöstä kohtaan.

¹⁹³ KKa, I Cb:1 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 10.8.1920.

¹⁹⁴ KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 11.12.1934, 24.1.1935, 5.9.1935, 23.9.1936.

4 Sanomalehdet Kuortaneen poliittisen kulttuurin kannalta

4.1 Vaasa-lehti ja ”Sanomat”

1850-luvulla Alavudelle perustetun postitoimiston sekä Kuortaneelle perustettujen ensimmäisten kansakoulujen jälkeen lukutaitokin yleistyi Kuortaneella, joten säännöllinen lehtien tilaaminenkin alkoi. Kuortane sai oman postitoimiston 1880-luvun lopulla, mikä vaikutti lehtien tilaamiseen. Uusi Suometar oli ensimmäinen pitkäaikainen ja suhteellisen yleinen paikkakunnalle tilattu lehti, sillä Kuortane oli pitkään suomettarelaisuuden vahvimpia tukialueita. Vaasalaiset lehdet Pohjalaisen myötä alkoivat löytää tiensä myös Kuortaneelle, ja vuonna 1903 perustettu Vaasa sai laajan levikin Kuortaneella. Vaasa oli vanhasuomalaisten ja sittemmin kokoomuksen äänenkannattaja, joten kun kokoomus perustamisensa jälkeen valtasi alaa entisten suomettarelaiden joukosta, joilla oli vankka pohja pitäjän poliittisessa elämässä, Vaasasta tuli pitäjän tilatuin lehti.¹⁹⁵

Kansallisella kokoomuspuolueella oli laaja lehtiryhmä, koska heidän tavoitteenaan oli muun muassa saada julkisen sanan tukea omille agendoilleen. Vaikutusmahdollisuuksia sanomalehdistön kautta lisäsi myös se, että kokoomuslehdet olivat usein johtavia lehtiä maakunnassaan. Vaasa perustettiin poliittisen lehdistöjärjestelmän nousukaudella 1903, ja silloin sitä lukivat pääasiassa vanhasuomalaiset.¹⁹⁶ Sittemmin Kokoomuksen äänenkannattajana identifioitunut vahva sanomalehti Vaasa keskittyi vahvistamaan asemaansa läntisessä Suomessa, missä äänestäjäkuntakin kokoomuksella oli laajaa. Tutkittavana ajanjaksona Vaasa oli Ilkan ohella Etelä-Pohjanmaalla johtava maakuntalehti ollen tutkittavana ajanjaksona levikiltään lähes koko ajan suurempi kuin Ilkka. Lehdet kilpailivat maakunnassa lähinnä uutisilla, sillä poliittisilta taustoiltaan ne kuitenkin olivat melko tasaväkiset, vaikka toinen olikin maalaisliittolainen ja toinen kokoomuslainen lehti. Vaasa myös muun muassa tuki heikompia kokoomuslehtiä alueellaan pyrkien siten vahvistamaan kokoomuksen asemaa yhä entisestään. Vaasa alkoi vuonna 1936 ilmestyä seitsemän päivää viikossa, kun sitä ennen se oli ilmestynyt kuusi kertaa, maanantaista lauantaihin.¹⁹⁷ Vaasan retoriikan keskiöön kuului vähätellä kumouksellisia pyrkimyksiä, jotka olisivat johtaneet kansan johonkin kuviteltuun

¹⁹⁵ Sippola 1968, 121–130.

¹⁹⁶ Salokangas 2003, 10–12.

¹⁹⁷ Salokangas 1987, 203, 277–298, 405; Ks. Myös Tommila 1998, 170–171. Lehtien levikeistä muun muassa Tommila et al. 1988A sekä Tommila et al. 1998B.

tilaan sekasorron kautta. Sen sijaan se korosti kokoavaa, rakentavaa sekä rauhallista uudistustapaa, joka toimisi sopuisasti eri yhteiskuntaluokkien ja puolueiden kesken. Lehti kiinnitti kokoomuspuolueen periaatteet vastaamaan parhaiten maakunnan kansan arvoja rakentaen itsestään tietoisesti maakunnan ääntä.¹⁹⁸ Kuitenkin lehti vastusti jyrkästi kommunismia 1920-30-luvulla, pääasiassa aatteellisen ja poliittisen linjan ollessa sellainen, joka saisi Etelä-Pohjanmaalla kannatusta. Sanomalehti oli kuitenkin myös liikeyritys, jota tuli hoitaa sellaisen tavoin. Päätoimittajalla oli paljon sananvaltaa niin julkaisumateriaaleissa kuin taloudellisestikin, minkä takia päätoimittaja oikeastaan pyöritti kaikkea sanomalehteen liittyvää.¹⁹⁹

Paikallislehdistö levisi 1920-luvun aikana myös Etelä-Pohjanmaalle. Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien näytenuumerossa 31.3.1925 lehti julistautui puolueettomaksi, sillä se on ”tinkimätön edellytys tällaisessa lehdessä”. Tämä tarkoitti sitä, että Sanomat ei ollut minkään puolueen äänenkannattaja, vaan se pyrki toimimaan poliittisesti neutraalina tiedotuslehtenä. Se mainosti itseään kaikkien kuntalaisia koskevien tiedotusten lehtenä, jonka takia lehteä tulisi tilata joka taloon. Pienet paikallislehdet, joissa toimitus oli heikohko, olivat useimmiten luonteeltaan ei-poliittisia, vähäisiä tiedotus- ja ilmoituslehtiä.²⁰⁰ (Virtain, Ähtärin,) Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien sisältö vaikutti olleen ilmoituksiin ja uutisiin painottunutta. Ainakin Kuortaneen asioissa lehti näytti pysyneen poliittisesti neutraalina, sillä yleisöltä tai muilta henkilöiltä tulevia poliittisia mielipidekirjoituksia lehdessä ei ole, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Käsiteltävänäni olleet kaksi eri pitäjänlehteä olivat periaatteessa sama lehti, mutta vuosien 1926–1927 vaihteessa lehteen tuli kaksi kuntaa lisää toimituksen siirtyessä Alavudelta Virroille, jolloin saman lehden toimituksessa painettiin viiden eri kunnan uutisia. Pitäjänlehteä ilmestyi Kuortaneella vuosina 1925–1928, jonka jälkeen Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat jatkoi paikallislehtenä ilman Kuortanetta. Lehden toimitus sijaitsi vuodenvaihteeseen 1927 Alavudella, jonka jälkeen se siirtyi Virroille, mikä omalta osaltaan vaikutti siihen, että alavutelaiden ja myöhemmin Virtain asioita lehdessä oli huomattavasti enemmän verrattuna kuortanelaiden ja töysäläisten asioihin, vaikka kussakin

¹⁹⁸ Salokangas 2006, 687–690.

¹⁹⁹ Laukkonen 1978, 122, 207; Salokangas 1987, 361.

²⁰⁰ Steinby 1963, 141–142.

kunnassa lehdellä oli oma toimittaja.²⁰¹ Lehteäkin Kuortaneelle tilattiin ”melko runsaasti”, kuten lehdessä joulukuussa 1925 kerrottiin. Toimitus uskoi, että lehden tilausmäärät Kuortaneella nousisivat, kun kunta päättäisi ilmoittaa ”Sanomissa” tärkeistä asioista.²⁰²

Edellistä lausetta vasten on hieman ristiriitaista, että Kuortaneen kunnallisia asioita käsiteltiin lehdessä niin vähän. Toisaalta edellä oleva lauseella ei välttämättä ole minkäänlaista faktapohjaa, vaan sen avulla on saatettu yrittää yhtäältä saada kuortanelaiset tilaamaan lisää lehteä, mutta toisaalta ennen kaikkea kuntaa ilmoittamaan asioistaan lehden välityksellä. Joka tapauksessa, sen pahemmin kuortanelaisia kuin kunnan poliitikkoja ei kiinnostanut lehden kirjoittaa, mikä ei lisännyt pitäjänlehden houkuttavuutta. Nimimerkki I. P. kirjoittaakin elokuussa 1925, että kuortanelaiset eivät viitsi kovin usein kirjoitella sanomalehtiin, vaikka usein tapahtuukin sellaista, mistä olisi hyvä muidenkin tietää.²⁰³ Tästä päätellen kuortanelaiset eivät ole olleet kovin ahkeria kirjoittelemaan lehteen, joko he eivät ole nähneet sitä tarpeelliseksi kokien asian kulkevan paremmin suullisesti tai ei ole ollut aikaa tai kiinnostusta. I. P.:n kirjoituksesta ei myöskään selviä, keitä hän muilla tarkoittaa, Kuortaneen ulkopuolella asuvia vai kenties Kuortaneella asuvia, jotka eivät välttämättä ole niin aktiivisia oman pihapiirin ulkopuolella.

Edellä olevan perusteella kuortanelaiset viihtyivät keskenään eivätkä niin välittäneet kirjoitella omista tapahtumistaan tai kuulumisistaan lehteen. Tutkittavana ajanjaksona Kuortaneella ei ilmestynyt muita pitäjänlehtiä, joten kuntalaisten oli saatava tietonsa kunnallisista asioista jostain muualta lehden ilmestymisen loppuessa, kun ei maallisia kuulutuksiakaan kirkoissa enää vuoden 1925 jälkeen käyty läpi.²⁰⁴ Yksi keino lienee ollut kunnan alueella olleet ilmoitustaulut, joita oli laitettu vuonna 1925.²⁰⁵

Kuortaneelta ei siis paljonkaan kirjoiteltu eri lehtien palstoille, vaan palstatilan veivät muut kunnat ja niiden asiat. Sanomalehtikirjoittelun pääpaino oli vaalien ympärillä aineiston rajauksesta johtuen, mutta kunnallispolitiikka ja kunnan hyvinvoinnin kannalta tehdyt

²⁰¹ Aalto 1988, 27.

²⁰² Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 16.12.1925.

²⁰³ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 27.8.1925.

²⁰⁴ Tommila 1998, 282.

²⁰⁵ KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja, 11.3.1925.

päätökset saivat myös hieman palstatilaa Vaasan ja Sanomien sivuilla. Toki kuitenkin aineiston rajaaminen on vaikuttanut siihen, että sanomalehtikirjoittelun tutkimisen pääpainona ovat vaaleja koskevat kirjoitukset, mutta Sanomien osalta poliittista kirjoittelua on voinut seurata koko lehden olemassaolon ajan.

4.2 Kirjoitukset lehdissä ennen vaaleja

Kunnallisvaalit eivät olleet kuortanelaisille tärkeä vaikuttamisen väylä tutkittavana ajanjaksona. Osittain tästä syystä erityisesti Kuortaneelle kohdistuvaa kirjoittelua ei oikeastaan tutkittavana olevissa Sanomien numeroissa ollut. Ainoastaan muutamia kirjoituksia oli ennen vaaleja, ja nekin olivat mielipidekirjoituksia. Esimerkiksi joulukuussa 1924 muutamaa päivää ennen vaaleja nimimerkki Kuortanelainen nosti esiin ”pystyvät miehet”, joita ainoastaan kuortanelaisten tuli äänestää. Hän ohjeisti, että pystyviä miehiä löytyi niiltä listoilta, joissa maanviljelijä Elias Koiviston nimi oli ensimmäisenä, ja niissä listoissa toisella sijoilla olivat sellaiset ehdokkaat, joita eri kyläkunnat toivoivat edustajinaan valtuustoon.²⁰⁶ Kuortanelainen pyrki selvästi vaikuttamaan siihen, että kuortanelaiset olisivat äänestäneet tiettyjä listoja neuvomalla äänestämään juuri niitä listoja, joissa Koivisto oli. Myös sanavalinta ”pystyvät miehet” rajasi täysin naiset pois, joita ei montakaan listoilla ehdokkaina ollutkaan.²⁰⁷ Kuortanelaisen mielestä vain miehet olivat pystyviä hoitamaan kunnallisia asioita, joka vaikutti myös olleen vallitseva mielipide kunnassa, sillä valtuustoissa oli vain miehiä tutkittavana ajanjaksona. Pystyvät miehet viittasi myös sellaisiin henkilöihin, jotka olivat jo todistaneet kykynsä valtuustossa, joka tuki sitä, että Kuortaneella äänestettiin ja tuettiin henkilöitä, jotka olivat jo aiemmin istuneet valtuustossa.

Yleistä vaalipropagandaa esiintyi kuitenkin Vaasan numeroissa ennen vaaleja melko paljonkin. Esimerkiksi ennen vuoden 1921 kunnallisvaaleja Maamies-nimimerkki kirjoitti, että ”vaikka näillä seuduilla ei olekaan juuri pelkoa siitä, että kommunistit tai sosialistitkaan tulisivat saamaan ratkaisevaa määrää omia miehiään valtuustoihin, olisi kuitenkin meidän porvarillisten näytettävä tämänkin viivan vedosta, kuinka voimakkaita me olemme.”²⁰⁸ Kirjoituksesta tuli ilmi hyvin kirjoittajan mielipide, jossa sosialisteilla tai kommunisteilla ei ollut suurtakaan

²⁰⁶ Vaasa, 2.12.1924.

²⁰⁷ Valituista ks. Liite 2. Naisia on ollut ehdokkaina ainakin kaksi, suutarin vaimo Eliina Lindén sekä emäntä Hilma Peltokangas (Peltonen).

²⁰⁸ Vaasa, 30.11.1921

uhkaa porvaripuolueille. Tämä kertoi ilmapiiristä myös Kuortaneella, sillä nähtiin, että kokoomuksella ja ylipäättään porvaripuolueilla oli niin suuri ylivoima kunnassa, että olisi ihme, jos sosialistit saisivat valtuustoihin jäseniä enemmän kuin puolet. Myös ennen vuoden 1928 kunnallisvaaleja Vaasassa oli kirjoitus ”Kuortaneen valitsijoille”, jossa kirjoitettiin kunnalliselämän olleen nähin saakka varmoissa käsissä. Kunnan kehitys oli kulkenut tasaisesti ja taloudellinen asema oli hyvä, eikä uudet haihattelevat puolueet olleet saaneet jalansijaa sanottavasti. Kehityksen jatkumiseksi kirjoittaja kehotti äänestämään yleisehdokas maanviljelijä Jussi Mikkilää, jonka ”nimi jo takaa sen, että kuntalaiset voivat täydellä luottamuksella äänestää häntä”, tarkoittaen ilmeisesti Mikkilän toimia kunnallispolitiikassa. Muista ehdokkaista kirjoituksessa mainittiin Aukusti Luoma, joka tuntui olleen kunnassa monessa mukana, pankinjohtaja Heikki Kuha, maanviljelijä Heikki Sysilampi sekä opettaja Esa Harju.²⁰⁹ Kaikki heistä tulivatkin valituiksi kunnanvaltuustoon, joten kirjoittajan vetoamus kuortanelaisille vaikutti toivotulla tavalla.²¹⁰

Edellisen kirjoituksen ”uudet haihattelevat puolueet” -sanavalinta oli myös mielenkiintoinen, sillä molemmissa esillä olevissa kirjoituksissa kirjoittajat ajattelivat, että vanhojen puolueiden kannattamisessa oli hyvä pysyä. Nämä heijastivat konservatiivisia arvoja, jotka Kuortaneella vallitsivat. Seuraavan päivän numerossa kerrottiin punaisten eli sisällissodassa hävinneen osapuolen, johon kuului lähinnä työväenluokkaa²¹¹, kunnallisista vaalivalteista, jotka olivat oikeastaan vallankumouspäämäärää palvelevia. Punaisilla kirjoittaja ilmeisesti viittasi sosialidemokraatteihin, joiden vaalivaltit eivät olleet kirjoittajan mielestä yleisetu taikka kunnan etu. Toinen kirjoitus samassa numerossa koski erään kansalaisen huolta siitä, että ”neljä päivää on vaaleihin, mutta useissa eteläpohjalaisissa kunnissa nukutaan välinpitämättömyyden paha ennustavaa unta.” Kirjoituksessa myös kritisoitiin sitä, ettei kunnallisvaalien alla ollut juurikaan elonmerkkejä lähestyvistä vaaleista, ja että kunnanvaltuustoja kritisoitiin verojen noususta valtuuston taitamattomuuden ja tuhlailun vuoksi. Näiden seikkojen takia kirjoittajalle oli tärkeää, että porvarillisten äänestäjien oli hierottava unihiekka silmistä ja mentävä äänestämään.²¹² Tällaiset kirjoitukset, vaikka ne eivät varsinaisesti kuortanelaisia koskettaneetkaan, vaikuttivat jollain lailla ainakin äänestysaktiivisuuteen sekä siihen, ketä äänestettiin. Ne heijastivat myös pelkoa siitä, että punaisten vallankumous tulisi jälleen ja

²⁰⁹ Vaasa, 29.11.1928.

²¹⁰ Ks. Liite 2.

²¹¹ Hentilä 2018, 18–27. Hentilän tutkimuksessa muun muassa sisällissodan osapuolista tarkemmin.

²¹² Vaasa, 1.12.1921.

kovalla hinnalla saatu vapaus riistettäisiin jälleen suomalaisilta, mikä oli yleinen pelkotila suomalaisten keskuudessa sodanjälkeisenä aikana. Valtiollinen politiikka oli keskustavetoisten hallitusten käsissä ja vasemmiston sisällä sosialidemokraatit menettivät paikkojaan Suomen Sosialistiselle Työväenpuolueelle.²¹³

Kunnallisvaalien järjestelmä muuttui vuonna 1925, niin, että aiempien kolmasosan paikkojen täyttämisen sijaan koko valtuusto valittiin vaaleilla uudelleen.²¹⁴ Vaasan marraskuun 28. päivän numerossa eräässä tekstissä äänestäjiä kehoitettiin kaikkia muistamaan vaalipäivän. Kenenkään ei kirjoittajan, joka ei tekstistä selviä, mielestä saanut ajatella, ettei yksi ääni paljon merkitse, sillä vasemmistolle ajatustapa olisi eduksi. Lopuksi kirjoittaja vetosi vielä kansaaäänestäjiin lauseella ”me saamme syyttää omaa välinpitämättömyyttämme valtuuston huonosta kokoonpanosta.”²¹⁵ Sanavalinnat kertoivat, että kirjoittajan mielestä kaikkien oli ehdottomasti mentävä äänestämään, ettei valtuustolle tule huonoa kokoonpanoa, koska siitä joutuisi kolme seuraavaa vuotta kärsimään. Vaaleissa ei kuitenkaan valittu yhtäkään sosialistia valtuustoon, vaan kaikki edustajat olivat porvarillisia.²¹⁶ Toisaalta kirjoitus vaikutti äänestäjiin niin, että satunnaisesti äänestämässä käyneet ottivat asiaksi lähteä äänestämään, koska valtuuston kokoonpanoon pystyi vaikuttamaan vasta kolmen vuoden päästä uudelleen. Tätä vahvisti myös äänestysprosentin nousu vaalien 1924 ja 1925 välillä, vaikkei se mairittelevasti noussutkaan.

Kirjoittelemattomuus ennen kunnallisvaaleja Vaasa-lehdessä oli merkillepantavaa, sillä siitä voi päätellä, että varsinaisesti vaalipropagandaa ei suuremmin käyty ainakaan lehden palstoilla ennen kunnallisvaaleja. Toisaalta valtuustossa istuivat vuodesta toiseen suunnilleen samat henkilöt, eikä vaihtuvuuteen juurikaan uskottu, tai sitten kunnallispolitiikasta todellisuudessa olivat kiinnostuneet vain harvat kuortanelaiset. Ainakin äänestysprosentti kunnallisvaaleissa tutkittavana aikana kertoi siitä, ettei vaaliuurnille tahdottu löytää syystä tai toisesta. Joko asiat olivat kuntalaisten mielestä hyvin, eikä muutoksille ollut tarvetta, eikä sitä kautta myöskään lehtien palstoille kirjoittelua nähty tarpeellisena, tai sitten asia ei suuremmin päivittäistä arkeen ja elämänmenoon vaikuttanut, jotta olisi nähty vaiva ja menty äänestämään. Myös vaaliväsymys kunnallisissa vaaleissa oli tosiasia, sillä ne eivät jaksaneet kiinnostaa suurta

²¹³ Hentilä 2009, 127–136, 148.

²¹⁴ Soikkanen 1966, 591–593.

²¹⁵ Vaasa, 28.11.1925.

²¹⁶ KKa, Kvaaliltk III 3 Ca:1, Keskuslautakunnan pöytäkirjat v. 1918 – 47.

yleisöä joka vuosi. Tästä kertoivat myös alhaiset äänestysprosentit kunnallisvaaleissa.²¹⁷ Vaikutti kuitenkin siltä tutkittavana olleiden lehtien perusteella, ettei Kuortaneella tutkittavana ajanjaksona ollut kovinkaan isoja ristiriitoja tai erimielisyyksiä kunnanvaltuustossa tai asioita, jotka olisivat kuohuttaneet suurta osaa kuntalaisista. Tätä väitettä tukee myös useimpien kunnanvaltuustossa tehtyjen päätösten ainakin näennäinen yksimielisyys.

Jos ei kunnallisvaaleista Kuortaneella pahemmin innostuttu, eduskuntavaaleissa äänestäminen oli innokkaampaa, mutteivat nekään näkyneet kuortanelaisten osalta Vaasan tai Sanomien palstoilla kovinkaan paljon. Lähinnä Kuortane mainittiin vain silloin, kun Kuortaneelta oli oma ehdokas vaaleissa. Tutkittavana ajanjaksona puhtaasti kuortanelaisia ehdokkaita Vaasan läänin itäisessä vaalipiirissä oli kaksi, vuoden 1922 eduskuntavaaleissa opettaja Esa Harju, sekä vuoden 1924–1930 eduskuntavaaleissa maanviljelijä Aukusti Luoma, joka olikin kansanedustajana 1927–1930.²¹⁸ Ennen vaaleja Kuortaneella kyllä järjestettiin esitelmätilaisuuksia, joissa kokoomuksen ehdokkaita puhui kuntalaisille²¹⁹, mutta muitten puolueitten ehdokkaiden tilaisuuksista ei ole tietoa, sillä eihän niitä kokoomuslaisessa lehdessä olisi mainostettu. Tuskin kuitenkaan merkittävästi on ollut varsinkaan sosialistien esitelmätilaisuuksia, sillä eduskuntavaalien äänestystulokset Kuortaneella osoittavat kunnan äänestäneen hyvin pitkälle porvaripuolueita, ja niistäkin lähinnä kokoomusta. Siitä, olivatko kuortanelaiset innokkaita käymään esitelmätilaisuuksissa, ei ole myöskään tietoa, mutta niiden määräästä ja mainostuksesta päätellen niissä kuitenkin käytiin jonkin verran.

Oikeistolehdistä, joihin Vaasakin kuului, oli 1920-luvulla pyrkimyksiä muodostaa porvarillinen rintama vasemmistoa vastaan.²²⁰ Tämä näkyi Vaasan sivuilla Kuortaneen osalta etenkin siinä, miten ehdokas Aukusti Luomaa tulisi äänestää yli puoluerajojen. Aukusti Luoman valinnan puolesta puhuttiin useammassakin numerossa ja seisottiin hänen vaaliohjelmansa takana. Ennen vuoden 1924 huhtikuussa järjestettyjä eduskuntavaaleja maaliskuun 27. päivän numerossa Vaasa-lehdessä ”Joukko valitsijoita” julkaisi kirjoituksen, joka vahvasti propagoi edustajaehdokas Luoman puolesta. Kirjoituksessa muistutettiin vaalien tärkeydestä ja siitä, ettei verellä ostettua vapautta ja itsenäisyyttä saisi antaa kumouksellisten

²¹⁷ Soikkanen 1966, 593. Äänestysprosentteista kunnallisvaaleissa kuviossa 3 luvussa 4.2.1.

²¹⁸ Esim. Vaasa, 30.6.1922, 5.4.1924, 7.7.1927, 4.-8.7.1929 ja 7.10.1930. Aukusti Luoma, Kansanedustajamatrikkeli verkossa. Luettu 31.5.2020.

²¹⁹ Esim. Vaasa, 26.6.1922, 26.3.1924 ja 26.9.1930.

²²⁰ Jääskeläinen 1973, 43.

voimien hukuttaa. Maataviljelevällä ja maalaisilla oli omat erikoistarpeensa, joiden lisäksi yhteiskunnallisia ja taloudellisia kysymyksiä ajamaan eduskuntaan olisi saatava pystyvä mies omasta keskuudesta. Ja kun nyt oli valitsijoiden mielestä saatu Kansallisen kokoomuksen edustajaehdokkaaksi kykenevän oman kunnan pojan, Aukusti Luoman, niin he kehittivät kaikkia ryhmittymään Luoman ympärille. Kirjoituksessa kuitenkin harmiteltiin myös, ettei yhteisehdokasta ympäröivien kuntien kesken saatu, joten kuortanelaisten kunniakas tehtävä oli yksinkin viedä ehdokas läpi, joka ei olisi mahdotonta, jos kaikki yli puoluerajojen äänestäisivät ehdokas Luomaa.²²¹ Lopuksi kirjoituksessa kehoitettiin myös naapurikuntien asukkaita äänestämään Luomaa.²²² Tekstin retoriikka oli hyvin ajalle tyypillistä, sillä sisällissodasta oli kulunut vain vähän aikaa, ja valkoisen Suomen suurimpana pelkona oli menettää maa punaisten johdettavaksi. Valkoisen Suomen kannattajat olivat joutuneet pettymään niin monarkiahaaveiden kariutumiseen kuin myös Itä-Karjalan valtauspyrkimyksien epäonnistumiseen sekä erityisesti sisäpolitiikan suuntaukseen, joka oli vahvasti keskustavetoinen.²²³

Poliitikkojen henkilökuvat lehdissä, kuten edellä mainittukin tavallaan oli, olivat määritelmiä poliitikosta itsestään. Luomaa kuvattiin kykeneväksi ja tarmokkaaksi, mikä loi kuvaa henkilöstä, joka omalla toiminnallaan sai paljon asioita aikaiseksi. Toisaalta Luoma oli myös Kuortaneella ilmeisimmin pidetty, mutta myös monessa kunnallispoliittisessa päätöksessä mukana jakaen luultavasti mielipiteitä. Henkilökuvissa oli kysymys poliitikon symbolisesta vallasta, sillä teksti useimmiten oli kirjoitettu yhdessä poliitikon kanssa ja joissa määritettiin poliitikkoa ihmisenä hänen toimiensa kautta. Niiden avulla pyrittiin vaikuttamaan vaalipiirissä olleiden henkilöiden äänestyskäyttäytymiseen vetoamalla erilaisin sanavalinnoin ja joidenkin asioiden sanomatta jättämisellä tunteisiin. Sanomalehti itsessään oli hyvä väline maailmansotien välisenä aikana juuri poliitikkojen suosion kasvattamiseen, tulivathan ne lähes joka kotiin.²²⁴

²²¹ Viittaa myös siihen, että kirjoittajan mielestä poliittista vasemmistoa ei Kuortaneella ole, tai ainakaan hän ei pidä sitä minään. Voi olla myös, että hän sisällyttää poliittisen vasemmiston ”kaikki” sanaan.

²²² Vaasa, 27.3.1924.

²²³ Hentilä 2009, 143, Jutikkala 1964, 31–48. Sisäpolitiikassa oli suunnattu jo 1924 oikealle, mutta sisällissota ja vapauden menettämisen pelko kummitteli vahvasti mielissä edelleen.

²²⁴ Railo 2012, 49.

Kuortaneella ainakin kokoomuslaisten keskuudessa oli ylpeyttä oman kylän ehdokkaasta, joten vahvasti puhuttiin sen puolesta, että kuortanelainen ehdokas olisi mennyt eduskuntaan riippumatta puoluerajoista. Vaalien tuloksista ilmenee, että Luoma jäi ilman edustajan paikkaa vuoden 1924 vaaleissa.²²⁵ Tulosta harmiteltiin, kun eivät muut ympärillä olevat kunnat halunneet lähteä yhteisehdokasta ajamaan, joten valitsematta jääminen vieritettiin muiden kuntien syyksi. Tätä epäkohtaa myös nimimerkki Valitsija käytti hyväkseen kesäkuussa 1927, kun hän kirjoitti otsikolla ”Valitsijoille Alavudella, Kuortaneella, Töysässä, Lehtimäellä ja Soinissa!”, että vaikka Vaasan läänin itäisen vaalipiirin läntisillä pitäjillä on vahva kokoomuskannatus, on jääty ilman omaa edustajaa, joten on keräänyttävä yhden edustajan ympärille, joka tässä tapauksessa sattuisi olemaan ehdokas Aukusti Luoma.²²⁶ Vaasan läänin itäiseen vaalipiiriin kuului muun muassa vahvasti sosialistista Keski-Suomen aluetta, Jyväskylän maalaiskunta, Keuruu ja Viitasaari, joten vaalipiiristä oli vaikea saada montaa kokoomuslaista ehdokasta eduskuntaan. Jyväskylän kaupungissa sosialisteilla oli vankka kannatus, mutta porvarillisilla puolueilla oli lähes yhtä paljon kannatusta. Läntisillä pitäjillä, joihin Valitsija vetosi, sen sijaan ei ollut niin vahva kokoomuskannatus, kuin kirjoitus antaa ymmärtää. Alavudella ja Virroilla selkein kannatus oli sosialidemokraateilla, Töysässä sen sijaan maalaisliitto oli vahvoilla. Soinissa ja Lehtimäellä kokoomuksella oli enemmän kannatusta kuin muilla puolueilla.²²⁷ Kokoomuksen äänestäjät kerääntyivät kuitenkin Luoman ympärille, niin kuin kirjoittaja toivoi, ja Luomasta tuli kansanedustaja.

Ennen vuoden 1927 sekä 1929 eduskuntavaaleja Aukusti Luoma itsekin antoi lausuntoja ennen vaaleja Vaasa-lehdessä muun muassa kehottamalla porvareita äänestämään, jotteivat sosialistit saisi maata samanlaisen sekasorron valtaan kuin esimerkiksi Neuvostoliitossa. Toiset, hieman käytännönläheisemmät kommentit koskivat kevään ja kesän tulvia, jotka olivat aiheuttaneet kesällä 1927 päänvaivaa maanviljelijöille. Hän vetosi siihen, ettei viime eduskunnassa lapualaisen maatalousmiehen, edustaja Turjan, aloitteesta tehty esitys valtion laskuun Talinkalman koskien avaamisesta, jotta vesi voisi virrata paremmin, saisi hautautua paperikasoihin, vaan se olisi saatava menemään läpi.²²⁸ Ehdokas Luoma lupasi ajaa kosken avaamista eduskunnassa, joka oli tavalliselle äänestäjälle hyvinkin käytännönläheinen esimerkki siitä, mitä ehdokas läpi päästessään eduskunnassa tekisi. Asiasta oli aiemminkin

²²⁵ Esim. Vaasa, 5.4.1924.

²²⁶ Vaasa, 30.6.1927.

²²⁷ Suomen virallinen tilasto, 29: 13. Eduskuntavaalit 1927.

²²⁸ Vaasa, 28.6.1927 ja 30.6.1927.

kirjoiteltu, jopa neljä vuotta aiemmin. Tulvavahinkoja estämään lähetettiin maaherran puheille lähetystö, jossa edustajina olivat maanviljelijät Koivisto ja Mikkilä. Maaherra lupasi vaikuttaa asiaan voimiensa mukaan, sillä Talinkalman kosken avaaminen tulisi maksamaan paljon. Asia oli neljännen kerran valtiopäivillä esillä, viimeksi asiasta oli keskusteltu noin 21 vuotta sitten.²²⁹

4.3 Olematonta keskustelua vaalien jälkeen

Vaalien jälkeen varsinaista keskustelua ei oikeastaan syntynyt ainakaan Vaasa-lehden palstoilla siitä, miten vaaleissa kävi tai miten vaaleissa olisi pitänyt käydä. Poliittinen kulttuuri tältä osin oli hiljaisesti hyväksyvää, eikä keskustelua nähty tarpeellisena vaalien jälkeen. Vaalien tulokset hyväksyttiin ja jatkettiin arkista eloa sen jälkeen. Varsinkin kunnallisvaaleissa istuvien ehdokkaiden vaihtuvuus oli hyvin pientä, joten luultavasti tilanteeseen oltiin tyytyväisiä, tai ajateltiin, ettei purnaaminen jälkeensä auta. Kaikkien käsiteltävänä olleiden eduskuntavaalien jälkeen lehdessä ilmoitettiin äänet, sekä myös läpimenneiden ehdokkaiden nimet ja äänimäärät. Kun kokoomuslehdessä oli kyse, niin ilmoitettiin myös kokoomuslaisten ehdokkaiden saamat äänimäärät. Kunnallisvaalien jälkeen lehdessä saatettiin ilmoittaa Kuortaneen valtuustoon valitut henkilöt, joskus ei aina niitäkään, mutta joku maininta vaaleista oli.

Vuoden 1920 kunnallisvaalien jälkeen Vaasa-lehdessä kirjoitettiin, että kokoomuksen voitollisuus ja sosialistien ja kommunistien kannatuksen alaspäin meno oli vallitsevana suuntana Etelä-Pohjanmaalla. Kokoomuksen ja maalaisliiton vaaliliitot voittivat monissa kunnissa, niin myös Kuortaneella.²³⁰ Seuraavana vuonna todettiin, että ”porvarillisen sovinnon merkeissä on tehty kokoomuksen ja maalaisliiton vaaliliitot, ja että kunnalliselämä tulee kehittymään siihen suuntaan, että varsinaiset puoluepyrinnöt tulevat häviämään porvarillisessa rintamassa sosialisteja vastaan”.²³¹ Kyseinen kehitys näkyi myös Kuortaneen kunnallisvaalien yhteydessä, sillä porvareita tutkittavana ajanjaksona kannatettiin selkeästi enemmän kuin sosialisteja. Valtuustoissa oli tutkittavana ajanjaksona ollut maksimissaan viisi sosialistia kerralla, vuonna 1920.²³² Kommunistit jopa saivat ehdokkaansa Juho Latvamäen valtuustoon vuoden 1925 kunnallisvaalien jälkeen, mikä lienee ollut muutoin niin

²²⁹ Vaasa, 1.12.1923.

²³⁰ Vaasa, 9.12.1920.

²³¹ Vaasa, 8.12.1921.

²³² Kunnallisvaltuustojen kokoonpanot liitteessä 2. 1920 on valittu valtuustoon jopa viisi sosialistia, mutta vuonna 1928 valitun yhden kommunistin jälkeen valtuustossa ei punaista väriä ole tutkittavana ajanjaksona ollut.

porvarillisessa kunnassa melkoinen shokki. Muuten paikat jakautuivat hyvin samansuuntaisesti, enemmän kokoomuslaisia kuin maalaisliittolaisia, Isänmaallisen kansanliikkeen puolueaikoina oli enemmän IKL:n ehdokkaita kuin kokoomuksen ja maalaisliiton ehdokkaita, mutta nimilistat valtuustojen kokoonpanoissa pysyivät hyvin pitkälti samanlaisina.

Eduskuntavaaleja ei sen suuremmin enää jälkikäteen puitu Vaasa-lehdessä, paitsi pääkirjoituksissa, joissa käytiin läpi tilannetta kokoomuksen kannalta yleisesti. Lähinnä kuitenkin kirjoitettiin, ketkä saivat paikan, miten äänet jakautuivat ja mikä puolue menetti, mikä sai paikkoja eduskuntaan.²³³ Kuortaneesta erityisesti mainittiin sen verran, että vuoden 1924 eduskuntavaaleissa kuortanelaiset ottivat vilkkaasti osaa vaaleihin, mitä tukee myös kyseisen vaalin äänestysprosenttikin.²³⁴ Samoista vaaleista eräs kirjoittaja jälkiviisasteli, että olisi pitänyt muodostaa suomalaisporvarillinen vaaliliitto, jotta olisi saatu enemmän paikkoja sosialisteilta, jotka saivat vaalipiiristä kuusi paikkaa. Vaaleissa kokoomus sai yhden paikan, jota kuortanelainen ehdokas Luoma ei siis saanut, vaan se meni toiselle ehdokkaalle.²³⁵ Samaa pohdittiin myös vuoden 1930 eduskuntavaalien jälkeen, kun Aukusti Luoma putosi eduskunnasta. Uutisen, jossa samalla kerrottiin vaalien tuloksista, kirjoittajan mielestä olisi ollut tärkeää liittoutua ja äänestää yksissä tuumin Luomaa, jotta hän olisi pysynyt eduskunnassa.²³⁶ Luultavasti kirjoittaja oli lehden toimituksessa oleva henkilö, joka toi ilmi sekä itsensä että lehden mielipidettä siitä, kuinka vaalit ovat menneet. Kuortanelaiset äänestivät kuitenkin kyseisissä vaaleissa kokoomusta reilusti, sillä yli 70 prosenttia äänestäneistä antoi äänensä kokoomukselle, todennäköisesti Luomalle.

Huomionarvoista oli, ettei kummassakaan, pitäjänlehdessä tai Vaasa-lehdessä, mainittu vaalien jälkeen sanallakaan sopuvaaleista. Luultavasti asia oli niin itsestään selvä eikä niin suuri asia suurelle osalle kuortanelaisista, että asiaa olisi otettu esille sen kummemmin. Joulukuulla 1930 löytyi pieni maininta, että Kuortaneella sopuvaalien kautta tuli kunnanvaltuustoon 12 kokoomuslaista ja viisi maalaisliittolaista eikä yhtään vasemmistolaista.²³⁷ Toki sopuvaalin tulos oli kokoomusta kannattavalle lehdelle mieluinen, joten tuskinpa sen lukijakunnassakaan

²³³ Esimerkiksi Vaasa 8.10.1930.

²³⁴ Ks. Taulukko 2.

²³⁵ Vaasa, 3.4.1924, 5.4.1924 ja 9.4.1924.

²³⁶ Vaasa, 8.10.1930.

²³⁷ KKa, Kvaaliltk III 3 Ca:1 Keskusvaalilautakunnan pöytäkirjat v. 1918–47, Vaasa, 5.12.1930.

kukaan asiasta kovin paljoa valitti, mutta mielenkiintoista tutkijan näkökulmasta on se, ettei minkäänlaista kommenttia asiasta ollut kumpienkaan vaalien aikana, ei ennen eikä jälkeen vaalien. Valituiksi noilta kahdelta sopuvaalilistalta tuli hyvin pitkälle samat henkilöt, sillä ainoastaan yksi henkilö vaihtui toiseen. Heikki Sippola, joka oli valittu 1930 vaaleissa kunnanvaltuustoon, kuoli vuonna 1931, ja hänen tilalleen kutsuttiin varajäsen Janne Kokkila. Kokkilan tilalta vuoden 1933 sopuvaaleissa valittiin Matti Heroja. Muuten kaikki jäsenet olivat samoja Vilho Ala-Kuljun, Aukusti Luoman sekä Jussi Mikkilän johdolla.²³⁸ Tämä seikka tuki osaltaan sitä väitettä, että Kuortaneella kunnallispolitiikka oli hyvin pienen piirin toimintaa monta vuotta, joten poliittinen kulttuurikin oli kovin pysyvää tältä osin.

Kunnallis- ja eduskuntavaaleista ei Sanomissa oikeastaan kirjoitettu, luultavasti osittain siksi, että lehti julistautui puolueettomaksi heti ensimmäisessä numerossaan, eikä halunnut valita puoluepoliittisesti suuntaansa, joten vaalipropagandaa ei ainakaan Kuortaneen osalta lehdessä esiinny merkittävästi. Lehdestä oli luettavissa valtuustoon valitut vaalien jälkeen, muttei juuri muuta, eikä niitäkään joka kerta. Oikeastaan vain vuoden 1925 vaaleista mainittiin muutakin, kuin valtuustoon valitut. Valitsijayhdistyksiä oli kunnallisvaaleihin useita, mutta vaaleihin jätettiin kolme ehdokaslistaa, joista kaksi kokoomuksen ja yksi maalaisliiton lista. Kokoomuslaisten yleisehdokkaana oli Vilho Ala-Kulju, maalaisliittolaisten taasen Elias Sippola. Kirjoituksessa mainittiin myös, että porvaripuolueiden kanssa yritettiin neuvotella yhteisestä yleisehdokkaasta, mutta kokoukseen, jossa oli tarkoitus asiasta keskustella, ei saapunut juurikaan muita kuin kokoomuslaisia, joten hanke kaatui siihen.²³⁹ Maalaisliittolaiset eivät halunneet tehdä kokoomuslaisten kanssa yhteistyötä, vaan luottivat omaan yleisehdokkaaseensa Sippolaan ja ajattelivat, että saisivat näin enemmän jäseniä valtuustoon. Vaalien jälkeen kirjoitettiin, että ”kunkin puolueen vaaliagitatsiooni oli hyvin asiallista”²⁴⁰, mikä viittaa siihen, ettei kuitenkaan suuriakaan erimielisyyksiä tai propagandistista loanheittoa ollut ainakaan 1925 kunnallisvaaleissa Kuortaneella, vaikkei yhteisiä yleisehdokkaita haluttukaan porvarillisten puolueiden kesken asettaa.

4.4 Terveiden puolesta – kannanottoja lehtien palstoilla nimimerkkien takaa

²³⁸ KKa, Kvaaliltk III 3 Ca:1 Keskusvaalilautakunnan pöytäkirjat v. 1918–47.

²³⁹ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 4.11.1925.

²⁴⁰ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 16.12.1925.

Sanomalehtien luonteeseen uutisoinnin ohella kuului ottaa kantaa asioihin, joita se pitää tärkeänä. Uutiset pyrittiin pitämään erillään mielipiteistä, mutta lehti tarjosi palstatilan kommentoinnille niille, jotka halusivat niitä esittää julkisesti. Ennen kaikkea poliittiset tapahtumat vaikuttivat mielipideaineistoon puoluelehdissä, mutta paikallisella tasolla mielenkiinto kohdistui jokapäiväisessä elämässä kohdattaviin haasteisiin.²⁴¹ Mielipidekirjoituksia Sanomissa esiintyy jonkin verran, mutta läheskään kaikissa ei lue, kuka tekstin on kirjoittanut, kuten ajan tyyliin kuului. Usein, jos mielipidekirjoituksessa oli joku nimi, se oli kirjoittajan nimimerkki. Esimerkiksi 14.5.1925 numerossa nimimerkki Tuppu toivoisi, että Kuortane saisi oman lääkärin, koska nykyisellään virka-alue lääkärille on liian laaja.²⁴² Marraskuun 1926 eräässä numerossa keuhkotautiparantola-asiaa pyöritellessä nimimerkki Juuse pohtii, voisiko parantolan alilääkäri toimia kohtuullisesta lisämaksusta myös kunnanlääkärinä, jolloin omaa kunnanlääkärinä ei tarvitsisi palkata erikseen.²⁴³ Maaliskuussa 1927 asia ei oikeastaan ole vielä edennyt, vaan lopullinen ratkaisu kunnanvaltuuston kokouksessa päätettiin siirtää tuonnemmaksi lääkärille kohdistetun asunnon ja siihen liittyvien vaikeuksien vuoksi.²⁴⁴ Kuitenkin, yli vuoden kuluttua, 11.12.1928 Vaasa-lehden numerossa kirjoitetaan, että Kuortaneen kunnanlääkäriksi on valittu lääketieteen lisensiaatti E. Lattu.²⁴⁵ Kuortaneen oma kunnanlääkärin virka perustettiin, vaikka hieman viiveelläkin.

Tärkeintä ei ylläolevassa esimerkissä ole se, että ensimmäisestä mielipidekirjoituksesta kolmen ja puolen vuoden päästä Kuortane sai oman kunnanlääkärin, vaan se, että vaikka vain yksi kuntalainen näki asian niin tärkeäksi, että kirjoitti siitä lehteen muidenkin luettavaksi. Pienestä otoksesta huolimatta ja vaikka kukaan muu ei ole asiasta lehteen kirjoittanut, on kirjoitus saattanut aiheuttaa keskusteluita lehtien lukijoiden joukossa. Myös toinen nimimerkki, Juuse, osallistui keskusteluun ehdottamalla omaa vaihtoehtoaan Kuortaneen kunnanlääkäriksi, joten siitä on selvästi ollut keskustelua lehden ulkopuolella. Vaikka on mahdoton sanoa, auttoiko asian esille ottamisessa pitäjänlehdessä niin paljon, että sen vuoksi kunnalle loppujen lopuksi palkattiin oma kunnanlääkäri, asia kuitenkin otettiin esille myös kunnanvaltuustossa. Myöskään lehdestä eikä sen eri numeroista selviä, kuka Tuppu-nimimerkin takana kirjoittaa, joten hän on voinut olla kunnanvaltuutettu tai joku muu silmäätekevä kunnassa, joka olisi voinut laittaa asian

²⁴¹ Nygård & Salokangas 1987, 126, 382.

²⁴² Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 14.5.1925.

²⁴³ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 11.11.1926.

²⁴⁴ Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 24.3.1926.

²⁴⁵ Vaasa, 11.12.1928.

vireille muutakin kautta. Hän on kuitenkin ottanut asian esille pitäjänlehdessä, tuonut oman näkökohtansa esille ja saanut toiveensa toteutetuksi. Hän toi myös kunnan elämää koskettavan ja sen elinoloja parantavan poliittisen päätöksen julkiseen keskusteluun. Juuse-nimimerkistäkään ei ole vahvistettua tietoa, mutta hän saattaisi olla lehden asiamies Kuortaneelta, Janne Kokkila. Kokkila oli ehdokkaana useissa kunnallisvaaleissa ja kerran pääsikin valtuustoon varajäsenen paikalta, ja oli kiinnostunut kunnallispolitiikasta.

Terveysthuolto on asia, joka puhuttaa ihmisiä ajasta ja paikasta riippumatta. Myös Kuortaneen pitäjänlehden sivuilla pyöriteltiin kunnanlääkärin viran lisäksi paljonkin sitä, mihin Etelä-Pohjanmaalle tulisi keuhkotautiparantola perustaa. Maaliskuussa 1925 kerrotaan, että lääkintöhallituksessa ajettiin parantolaa Kuortaneelle, sillä se oli ”paikoista sopivin” Etelä-Pohjanmaan alueella. Nimimerkki ”Kuortanelainen” kirjoittikin samassa numerossa, että keuhkotautiparantolan tulo Kuortaneelle alkoi olla varma, vaikka sivulliset ovat pyrkineet muuhun.²⁴⁶ Esimerkiksi vielä heinäkuussa vuonna 1926 todettiin, että edelleen Alavuden kunta ”hamuaa” keuhkotautiparantolaa itselleen, mistä ei Kuortaneella oltu kovin tyytyväisiä, vaikka päätös oli jo tehty aiemmin Kuortaneen hyväksi.²⁴⁷ Sivullisilla lienee tässä tarkoitettu Alavuden lisäksi myös muita eteläpohjalaisia kuntia, jotka yrittivät saada parantolaa oman kuntansa alueelle. Kuitenkin parantolan rakentaminen olikin sitten toinen asia, sillä sitä ei koskaan rakennettukaan Kuortaneelle. Aluksi piirustusten saaminen kesti, sitten rahoituksen kanssa oli pulmia.²⁴⁸ Asia puhutti myös kuntalaisten keskuudessa, sillä joulukuun puolivälissä pitäjänlehdessä kirjoitettiin, että keuhkotautiparantolan rakentamisasia kehittyi kovin hitaasti, sillä piirustuksia ei ole saatu valmiiksi niiden suuritöisyyden vuoksi. Tämä on tekstin kirjoittajan mielestä vain tekosyy sille, ettei rakentamista ole aloitettu, vaan kunnassa vain ”venytään ja vanutaan” asian suhteen.²⁴⁹ Kirjoittaja ei tutkijan harmiksi selviä edelleenkään tekstistä, mutta syytös kunnan toimien suhteen viittaa siihen, että sen kirjoitti joku kunnalliseen päätöksentekoon tyytymätön henkilö.

Helmikuussa 1926 oltiin lehden sivuilla optimistisia rakennustöiden aloittamisen suhteen, sekä arvioitiin, että parantola valmistunee vuoden 1927 keväällä.²⁵⁰ Rakennustyöt viivästyivät

²⁴⁶ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 31.3.1925.

²⁴⁷ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 18.6.1925 ja 8.7.1926.

²⁴⁸ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 23.9.1925 ja 25.11.1925.

²⁴⁹ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 16.12.1925.

²⁵⁰ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 4.2.1926.

kuitenkin edelleen ja kesäkuun 1926 lopulla pitäjänlehdessä kerrottiin, että viivästymisen syynä olivat muun muassa taloudelliset ongelmat. Kuortaneella kuitenkin oltiin asiasta toista mieltä, sillä ajateltiin, että lisärahaa rakentamiseen myönnettäisiin, kun akentaminen vain saataisiin alkuun. Tätä asiaa varten lähetettiin lähetystö Helsinkiin puhumaan asiasta, johon kuuluivat Heikki Klemetti, Aukusti Luoma, toimittaja Ikola sekä apteekkari Pärnänen. Lähetystön asiaan suhtauduttiin Helsingissä myötämielisesti, ja paikkoja tultiinkin katsomaan Kuortaneella ja muualla kaavailluissa paikoissa. Kuortanetta pidettiin parhaimpana vaihtoehtona parantolalle, vaikka sitä oli vastustettukin ”eräällä taholla” Kuortaneen–Alavuden maantiematkan pituuden takia, sillä lähimmältä rautatieasemalta parantolaan tulisi pitkä matka.²⁵¹ Saman kuun loppupuolella pitäjänlehdessä kerrottiin, että asia oli uudessa vaiheessa, ja valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä olleesta valiokunnan jäsenen tohtori Hannes Ryömän esityksestä oli Kuortane pyyhitty pois, ja samalla päätettiin, että esitetään parantolan rakentamista lähemmäs rautatietä. Ryömä oli sosialidemokraatti, mutta edusti kuitenkin maltillista siipeä SDP:n puolueessa lukeutuen puolueen puheenjohtajan Väinö Tannerin kannattajiin. Puoluenäkökanta luultavasti vaikutti hänen esitykseensä, sillä kokoomuksen vahvasta kannatuksesta tunnettu Kuortane ei ollut hänen papereissaan paras kohde parantolalle, vaikka lähetystö ja lääkärinhallinto pitivät paikkaa hyvänä. Turhautuminen asian pyörittelyyn Kuortaneella näkyy kirjoituksessa, jossa todettiin, että parantola on päätetty rakentaa kolme eri kertaa Kuortaneelle Ahokkaankankaalle, mutta taas asiassa on uusi odottamaton vaihe.²⁵²

Mielipidekirjoituksessa marraskuussa 1926 Juuse-nimimerkin mielestä vallassaolijat kuuntelevat muutamien harvojen, ehkä omaa etuaan tavoittelevien puheita, eivätkä pane täytäntöön päätöksiä, jotka asiasta on tehty. Juuse oli huolissaan siitä, että Etelä-Pohjanmaalle ei kohta tulekaan koko parantolaa, jos sitä pyöritellään ja vatvotaan edelleen. Parantola olisi Juusen mielestä kuortanelaisille hyödyksi, sillä se oli jo kunniakysymys, että se rakennettaisiin kaikkien vaiheiden jälkeen kuitenkin Kuortaneelle. Se oli myös taloudellinen kysymys, sillä toivottiin, niin kuin edellä jo kerrottiin, että parantolan alilääkäristä tulisi Kuortaneen kunnanlääkäri.²⁵³ Juusen melko vahvakin mielipide loi vaikutelman poliittisesta kulttuurista, jossa ei kunnioitettu jo tehtyjä päätöksiä, mikä oli nähtävissä myös kunnanvaltuuston

²⁵¹ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 24.6.1926, 14.10.1926 Loppuvuodesta 1926 asiasta kirjoiteltiin Sanomissa paljonkin. Elokuussa ilmeni, että parantolan rakennustyöt lisämäärärahan puutteen vuoksi lykkääntyivät yli talven, syyskuun alussa kirjoitettiin, että parantolaa ryhdytään rakentamaan heti sen jälkeen, kun eduskunta on käsitellyt ja hyväksynyt ensi vuoden talousarvion, jolloin käytettävissä olisi 8 miljoonaa markkaa.

²⁵² Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 26.8.1926, 16.9.1926 ja 30.9.1926; Uola, Hannes Ryömä. Kansallisbiografia-verkkopublication. Luettu 25.5.2020.

²⁵³ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 11.11.1926.

päätöksissä. Toki edelleen oli kyse vain yhden henkilön mielipiteestä, mutta vahvasta puheenvuorosta on nähtävissä turhautuminen asian etenemättömyyteen. Myös toinen mielipide julkaistiin Sanomissa parin viikon päästä, jossa mietittiin, että parantolan tulisi olla mäntymetsikössä tai kuivalla hiekkakankaalla, ympäristössä, jossa potilaat viihtyisivät. Sopiva paikka kirjoittajan mielestä oli edelleen paikka Kuortaneen kirkkoharjulla, johon se oli jo monta eri kertaa päätettykin rakentaa. Kirjoittaja vahvasti puhui parantolan Kuortaneelle sijoittamisen puolesta, sillä se olisi tuleviakin sukupolvia varten. Hän otti myös kantaa kirjoituksessaan rautatien kaukaisuuteen siten, että sekin asia kyllä tulevaisuudessa voidaan ratkoa.²⁵⁴ Kunnallispolitiikassa sanomalehtien mielipidekirjoituksilla ei kuitenkaan tehtyjen päätösten suhteen ollut paljonkaan painoarvoa, vaan valtuustossa päätettiin vahvasti poliitikkojen omien intressien mukaan.

Keuhkotautiparantolan rakentaminen kunnan alueelle oli Kuortaneella näiden mielipiteiden valossa haluttu ja toivottu asia, kun ei eriäviäkään mielipiteitä asiasta esitetty lehtien palstoilla. Suurin vastustus asialle taisikin tulla eduskunnan ja muiden kuntien taholta, sillä valtiovarainvaliokunnan mielipiteen mukaan valtion parantola tulisi sijoittaa käytännöllisistä ja rahallisista syistä rautatien lähetyville, mikä vesitti lopullisesti Kuortaneen toiveen keuhkotautiparantolan rakentamisesta. Valiokunta ehdotti, ettei sairaalaa sijoitettaisi Kuortaneelle, suurimpana syynä juuri rautatien kaukaisuus. Jouluaaton aattona 1926 numerossa kirjoitetaan, että parantolan sijoittaminen Kuortaneelle oli katsottava rauenneeksi. Asiasta käydyssä keskustelussa eduskunnassa esitettiin monia lausuntoja Kuortaneen puolesta, erityisesti korostaen sitä, että paikan valitseminen ei ollut eduskunnan tehtävä, vaan lääkintöhallituksen, mutta äänestyksessä päädyttiin äänin 116-57 ratkaisuun, että Kuortane paikkana hylätään, sillä rautatien läheisyys parantolalle oli välttämättömyys.²⁵⁵

Näitten uutisten ja mielipidekirjoitusten avulla on helppo tehdä päätelmiä, että keuhkotautiparantola olisi haluttu Kuortaneelle keinolla millä hyvänsä. Anomus Etelä-Pohjanmaalle perustettavasta keuhkotautiparantolasta oli tehty jo 1907 valtiopäivillä, jossa allekirjoittajana oli myös silloinen kansanedustaja Eveliina Ala-Kulju.²⁵⁶ Koska kyseisellä ajanjaksolla, kun keuhkotautiparantolan paikkaa puitiin, Kuortaneella ei ollut omaa

²⁵⁴ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 25.11.1926.

²⁵⁵ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 25.11.1926 ja 23.12.1926.

²⁵⁶ ANO 15/1907, vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Documents/ano_15+1907.pdf

kansanedustajaa, asiasta lähetettiin lähetystö Helsinkiin puhumaan asian puolesta. Parantola olisi ollut merkittävä taloudellinen piristys, mutta myös statuksellinen ja kunnian kysymys kuortanelaisille. Se, miten asiaan lopuksi suhtauduttiin parantolan rakentamisen kariutumisen myötä ei selviä Sanomien palstoilta, mutta luulisin, että koska asiasta oli esitetty niin paljon propagandaa, asian lopulliseen laitaan ei oltu Kuortaneella tyytyväisiä. Keuhkotautiparantolan kysymys Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien palstoilla on hyvä esimerkki perinteisestä poliittisesta vaikuttamisesta mielipidekirjoitusten avulla, mikä on omalta osaltaan vaikuttanut Kuortaneen poliittiseen kulttuuriin. Asioista uskallettiin puhua ja niiden puolesta haluttiin taistella, mitkä nähtiin itselle hyödyllisiksi. Valtuustossa ei kuitenkaan asiasta kovinkaan paljon puhuttu, eikä sen eteen tehty sen suurempia päätöksiä, paitsi asiasta lähetettiin lähetystö (Ala-Kulju ja Kuha) Helsinkiin. Myös muissa asioissa, kuten rautatieasiassa lähetettiin lähetystöjä Helsinkiin, joten se oli hyvin vahva poliittisen kulttuurin piirre Kuortaneella.

Terveyden edistämässä sekä haittojen ehkäisemisestä kirjoiteltiin varsinkin Sanomissa, mikä vaikutti myös poliittiseen ilmapiiriin. Raittiusasia oli tärkeää kuortanelaisille jo poliittisen jakautumisen vuoksi, sillä vaikka alkoholin käyttö oli yleistä kaikissa yhteiskuntaluokissa, erityisesti ulkosalla juopotelleet työmiehet aiheuttivat paheksuntaa.²⁵⁷ Vaikka valtuustossa tehtiin raittiustyötä, ja viranomaiset olivat kieltolakirikollisuuden vastaisessa työssä, yleinen juopottelu julkisilla paikoilla ei ollut kuortanelaistenkaan mielestä hyväksyttävää, kuten edellä on mainittu. Kieltolaki tuli voimaan 1.6.1919, ja sen valvontaa varten perustettiin muun muassa raittiuslautakuntia ja erilaisia raittiusyhdistyksiä.²⁵⁸ Raittiustyön tehostamiseksi järjestettiin kokouksia, joissa sovittiin esitelmänpidoista ja valistustilaisuuksista kouluilla ja muualla kunnan alueella, ja joissa puhujina oli esimerkiksi rovasti K. R. Kares sekä emäntä Eveliina Ala-Kulju. Näistä kokouksista ilmoiteltiin ahkerasti Sanomien sivuilla.²⁵⁹ Raittiustoimintaa myös edistettiin tilaamalla kaikille kansakouluille kieltolakilehteä, sekä korostettiin opettajien ja pappien tärkeää asemaa raittiusasioissa, sillä heidän puoleensa kehoitettiin kääntymään.²⁶⁰ Myös ennen vuoden 1925 kunnallisvaaleja eräs kirjoittaja kehotti pitäjänlehdessä raittiusväkeä aktivoitumaan vaaleissa, sillä raittiusasiaan suhtautuminen tulevassa valtuustossa oli

²⁵⁷ Pulkkinen 2015, 144.

²⁵⁸ Pulkkinen 2015, 69. Kieltolaki kielsi kaikkien yli kaksi tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien aineiden valmistuksen, maahantuonnin, myynnin, kuljetuksen ja varastossa pidon muihin kuin lääkinällisiin, teknillisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin sekä kirkkoviininä käytettäväksi. Valtio sai yksinoikeuden alkoholipitoisten aineiden valmistukseen ja maahantuontiin.

²⁵⁹ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 21.5.1925 ja 23.12.1925.

²⁶⁰ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 23.12.1925.

kirjoittajan mielestä tärkeää.²⁶¹ Kirjoittaja oli vaalipropagoimisessaan ajoissa, sillä hän kirjoitti syyskuun viimeisen päivän numeroon asiasta kunnallisvaalien ollessa vasta joulukuun alussa.

Myös Vaasa otti kantaa kieltolakiin ollen sitä mieltä, että laki oli tärkeä, vaikka siinä olikin puutteita. Lehden sivuilla raportoitiin kuitenkin, että kieltolakirikkomukset lisääntyivät ja todettiin, että laki ei ole pystynyt estämään viinaan liittyviä rikoksia. Lehti asennoitui kieltolakiin myöhemmässä vaiheessa niin, että raittius ja itsekuri oli jokaisen henkilökohtainen asia, ja kieltolaista päätöksiä tehdessä tulisi järjestää kansanäänestys.²⁶² Kansanäänestys kieltolain kumoamiselle järjestettiin joulukuussa 1921, ja Kuortaneelta äänestykseen otti osaa noin 38 prosenttia äänioikeutetuista. Täyskiellon kannalla oli noin 31 prosenttia, muutosta kieltolakiin äänesti vain noin kaksi prosenttia sekä kumoamista kannatti noin 67 prosenttia äänestäneistä. Huomioitavaa on, että naiset olivat melko tasaisesti kumoamisen tai täyskiellon kannalla, kun taas miehet selvästi kannattivat enemmän kieltolain kumoamista.²⁶³ Yleinen mielipide oli 1930-luvulla kääntynyt siis kumoamisen kannalle, vaikka äänestämässä kävikin reilusti alle puolet äänioikeutetuista.

Kieltolain valvontaa pyrittiin tehostamaan velvoittamalla maaherranvirastot raportoimaan sosiaalhallitukseen kieltolakirikoksista kuukausittain. Maaseudulla varsinaisia juopumusrikoksia oli vähemmän, mutta valmistuksesta ja hallussapidosta sakotettiin enemmän kuin kaupungeissa.²⁶⁴ Laittomien viinatehtaiden hävittäminen näyttää olleen tärkeää toimintaa Kuortaneella, sillä siitä on mainittu useammassakin pitäjänlehden numerossa. Touko- ja kesäkuussa 1925 Sanomat uutisoi, että suuri pontikkatehdas sekä suuri viinatehdas on ”taas” hävitetty, mikä viittaa siihen, että ensinnäkin viinan salapoltto oli melko yleistä paikkakunnalla, kuten myös niitten hävittäminenkin. ”Kuortaneen muutoin niin tunnollinen väestö siten säästyi mokomalta, alhaiselta villintieltä suurpyhien aikana”, lehdessä kirjoitetaan, mikä kertoo ainakin kirjoittajan suhtautumisen viinaan ja sen polttamiseen. Ilmeisesti myös viranomaiset olivat huolissaan Kuortaneen salaisista viinatehtaista, sillä huhtikuussa 1926 uutisoitiin, että Vaasan läänin maaherra on määrännyt raittiuspoliisin Kuortaneelle, kauppias Juho Lauri Rossilan. Rossila oli oikeutettu etsimään polttimeita ja pitämään kotietsintöjä kaikissa epäilyttävissä

²⁶¹ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 30.9.1925

²⁶² Laukkonen 1978, 170–171.

²⁶³ Suomen virallinen tilasto, 29C, Vaalitulasto 1. Kieltolakiäänestys vuonna 1931.

²⁶⁴ Pulkkinen 2015, 70.

paikoissa.²⁶⁵ Kieltolain valvontaa yritettiin tehostaa määräämällä raittiuspoliiseja, joiden tehtävänä oli kitkeä paikkakuntien kieltolakirikollisuutta seuraten mahdollisimman tarkkaan johtolankoja.²⁶⁶

Kunnanvaltuustossa sekä raittiuslautakunnassa raittiusasiasta on myös puhuttu ja sen eteen on tehty päätöksiä ja töitä. Kuortane liittyi joulukuun lopussa 1925 Kieltolakiliittoon jäseneksi, mikä oli verrattain myöhään ottaen huomioon, että liitto oli perustettu lokakuussa 1919 ja vuoden 1920 loppuun mennessä siinä oli jäsenenä jo yli puoli miljoonaa suomalaista, joka oli noin viidesosa suomalaisista. Luultavasti liiton jäsenyydestä ei ollut yksimielisyyttä alussa, sillä kokoomuslainen raittiusväki hallitsi Raittiuden Ystävissä, mutta maalaisliittolaiset olivat vahvasti mukana Kieltolakiliiton toiminnassa. Tämän ristiriidan takia Kuortane kuntana liittyi verrattain myöhään Kieltolakiliittoon.²⁶⁷ Lisäksi kunnanvaltuustossa myönnettiin 1500 markkaa (noin 490 e/2017) raittiuslautakunnalle käyttövaroja.²⁶⁸ Huolimatta raittiuslautakunnan toiminnasta ja Löyän raittiusyhdistyksen pyrkimyksistä pitää viinankeittäjiä paremmin silmällä, Kuortaneella viinankeittämistä kuitenkin tapahtui. Heinäkuussa 1927 Sanomissa kirjoitettiin, että Kuortaneella oli ollut tapana vältellä kieltolakirikollisuuden julkituomista, kunhan välttelyllä ei aiheutuisi harmia muille ihmisille. Täten kieltolakirikollisuutta tutkittaessa oli vaikea saada totuutta julkisuuteen, kun asioiden oikeaa laitaa tiukasti salailtiin. Kirjoittaja peräsikin kuntalaisilta yleisen moraalien nousua, jottei ”hukuta lahjusten pohjattomaan suohon”.²⁶⁹

Kunnallispolitiikan kannalta kieltolakirikollisuutta käytettiin kritisoimaan valtuuston sekä viranomaisten toimintaa, kuten seuraava esimerkki osoittaa. Pitäjänlehti oli nähty kuitenkin poliittisena lyömäaseena siinä suhteessa, että sen sivuilla annettiin palautetta kunnanvaltuuston ja raittiuslautakunnan toiminnasta. Eräessä kirjoituksessa kerrottiin, että Kuortaneella oli yleistynyt tapa pitää isoja häitä, jotka houkuttelivat viinatrokareita paikalle pyytämättä ja joskus myös pyydettyinä, mikä aiheutti häihin ongelmia ja tappeluita. Kirjoittajan mielestä valtuusto vieritti asiasta syyt viranomaisten niskoille huolimattomuudesta, vaikka asia oli hänen

²⁶⁵ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 28.5.1925, 18.6.1925 ja 8.4.1926.

²⁶⁶ Pulkkinen 2015, 76.

²⁶⁷ Tilastollinen päätoimisto. Väkiluku vuosien 1890 – 1967 lopussa; Pulkkinen 2015, 106–107. Kieltolakiliiton rivit alkoivat rakoilla vuonna 1930.

²⁶⁸ Tilastokeskuksen rahanarvonkerroin.

²⁶⁹ Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 29.7.1927.

mielestään niin, etteivät viranomaiset saaneet riittävää tukea raittiuslautakunnalta kieltolain valvonnassa. Hän pyysi kirjoituksessaan, että valtuusto ottaisi asian vakavasti ja tekisi päätöksen, jolla moiset häät lopetettaisiin ja estettäisiin niiden viettäminen maaherran vahvistuksella.²⁷⁰ Valtuustossa tästä kuitenkin oli keskusteltu ja todettu, ettei raittiuslautakunnan jäseniä voi velvoittaa toimimaan viranomaisten kanssa kieltolakirikollisuuden torjunnassa. Kuitenkaan kaikki eivät olleet tyytyväisiä kunnanvaltuuston ja raittiuslautakunnan panokseen raittiusasiassa, eivätkä myöskään kuntalaisten panokseen raittiusasian suhteen. Tyytymättömyys nykyisen valtuuston toimintaan raittiusasiassa oli kirjoittajan pääsanoma, mutta mielipidekirjoituksena siihen on suhtauduttava varauksella, että oliko asia todella niin, kuin kirjoittaja tekstissään kertoo. Huhtikuussa 1928 Juuse kirjoitti, että viinanpolto on muuttunut yksintoiminnasta yhdessä toimimiseksi, viinanpolttajilla on nykyään isommat kattilat sekä paremmat vahtijärjestelmät, jotta kiinnijäämisen mahdollisuus on pienempi.²⁷¹ Tämä viittasi siihen, että viinanpolttajat olivat joutuneet tehdä jotain, jotta oma harrastus tai jopa elinkeino pystyi edelleen jatkua, sillä he olivat tehostaneet vahtijärjestelmiä ja tehneet yhteistyötä muiden viinatrokareiden kanssa. Tässä mielessä kunnanvaltuuston raittiuspolitiikka vaikutti onnistuneen.

4.5 Halu kehittää Kuortaneen infrastruktuuria

Huhtikuussa 1926 mielipidekirjoituksessa kirjoitettiin, kuinka kunnassa oli jouduttu ensin odottamaan keuhkotautiparantolaa (jota ei lopulta koskaan tullutkaan), sitten perustetun osuuskassan sääntöjä (toiminta ei päässyt alkamaan ilman sääntöjä) sekä Seinäjoki–Alapitkä-rautatietä: viimeksi mainitusta kuortanelaisten keskuudessa esitettiin toiveita, että se kulkisi Kuortaneenkin läpi. Saman numeron uutisessa kunnanvaltuuston kokouksesta kerrottiin, että kunta päätti kannattaa Seinäjoki – Alapitkän -rautatietä²⁷², joten varmaa oli, että kunnallakin oli halu saada rautatie kulkemaan kunnan läpi. Toukokuussa 1926 järjestettiin kokous Seinäjoella rautatiehanketta koskien, jossa Kuortaneelta oli Aukusti Luoma esitelmöimässä aiheesta. Luoman esitelmässä kerrottiin radan tarpeellisuudesta ja sen merkityksestä seudulle, sillä metsärikkaiden seutujen läpi kulkevalta radalta ei tulisi Luoman mukaan puuttumaan lastia. Kokouksessa päätettiin valita toimikunta ja pitää seuraava kokous seuraavana kesänä

²⁷⁰ Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 2.12.1927.

²⁷¹ Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 5.4.1928.

²⁷² KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 6.4.1926; Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 15.4.1926.

Jyväskylässä.²⁷³ Sanomien muissakin numeroissa kevään ja alkukesän aikana pidettiin rautatieasiaa esillä, sillä toukokuun lopun ja kesäkuun alun numeroissa asiasta puhuttiin. Radan tuli olla strategisesti edullinen kulkusuunnassa, sillä Seinäjoella sijaitisi puolustuslaitoksen ammusvarastot, panostehdas sekä kohta rakennettava lentoasema. Myös armeijalle toimitettiin suuria rehuvaroja seudulta, joten rata siinäkin mielessä olisi toteutuessaan tärkeä myös puolustuslaitokselle.²⁷⁴

Elokuun 19. päivän numerossa uutisoitiin Seinäjoen-Alapitkän ratahankkeen Viitasaaren kokouksesta, jossa oli edustajia ympäri maakuntaa, lähinnä niistä kunnista, joiden kunnan alueiden läpi kaavailtu rata kulkisi. Myös Aukusti Luoma Kuortaneelta oli kokouksessa mukana, jossa ilmoitettiin kaikkien kuntien kannattavan ratahanketta. Luoma selosti ratasuunnan hyväksi tehtyä työtä, ja kokouksessa päätettiin ratahankkeen suunnan, päätepuoleiksi joko Seinäjoki ja Alapitkä, tai Lapua ja Siilinjärvi. Kuntien alueilla päätettiin käynnistää pikimmiten silmämääräinen tutkimus radan kulkuväylästä, ja kustannukset päätettiin jakaa kuntien kesken asukasmäärän mukaan. Lisäksi kunnat sitoutuivat luovuttamaan ratahankkeelle maa- ja vesialueet ilmaiseksi.²⁷⁵ Kunnat olivat siis todella sitoutuneita ratahankkeeseen ja toteutuessaan se varmasti olisi hyödyttänyt kuntien taloutta. Kuortaneella asiasta järjestettiin kansalaiskokous 29.8.1926, jossa puhetta johti kauppias Lauri Kokkila ja pöytäkirjaa piti kunnankirjuri Juho Kokkila. Yleinen mielipide Sanomien mukaan oli, että rautatie tehtäisiin kulkemaan Seinäjoelta Kuortaneenjärven eteläpuolelta, jonka jälkeen se kääntyisi pohjoiseen päin Haavistonharjun yli Lehtimäen ja Alajärven välistä Soiniin, sillä se oli vaihtoehto, jonka katsottiin hyödyttävän kuortanelaisia eniten. Kokouksessa päätettiin myös varavaihtoehto Seinäjoelta Kuortaneelle Seppälänniemen ja Hiironniemen läpi, joiden 400 metrin matkan välille olisi helppo rakentaa silta. Sen pohjoisempaan kulkevaa rataa ei katsottu enää Kuortanetta hyödyttävän, joten kokoukseen osallistuneiden mielestä edellä mainitut kaksi vaihtoehtoa olivat Kuortaneen kannalta parhaimmat.²⁷⁶ Rautatien rakentaminen Kuortaneen läpi oli iso asia kuntalaisille, joten asiasta järjestettiin kansalaiskokous. Valtuustossakin ilmeisesti nähtiin asia niin, että parempi kysyä myös yleistä mielipidettä asialle, kuin päättää siitä valtuustossa muutamien ihmisten kesken. Tämä kertoi omalta osaltaan siitä, että Kuortaneella otettiin myös kuntalaisia mukaan päätöksentekoon, ainakin isoissa asioissa, jotka

²⁷³ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 14.5.1926; Kokouksesta myös Vaasa, ”Ratasuunta Seinäjoki – Alapitkä”, 11.5.1926.

²⁷⁴ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 20.5.1926, 27.5.1926 ja 2.6.1926.

²⁷⁵ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 19.8.1926.

²⁷⁶ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 9.9.1926.

liikuttivat varmasti monen elämää niin taloudellisesti kuin ihan vain silläkin, että rata toteutuessaan olisi kulkenut jonkun tilan takapihalta.

Sanomien palstoilla oli myös jokseenkin innokkaasti järjestelty kunnan postin kulkemista sekä tienhoidollisia seikkoja. Erään kirjoittajan mielipidekirjoituksessa vaadittiin Ruismäen tien korjaamista, sillä se oli niin huonossa kunnossa, että ”sitä on mahdoton enää kulkea muulla kuin lentokoneella”. Tielain perusteella kunta oli voinut haltuunsa pieniä teitä, mutta kun kunta ei pystynyt enää ottamaan paljoa enempää kulujen vuoksi, kirjoittaja peräsi Ruismäen tien osakkaita korjaamaan itse osansa tiestä, jotta tien kunto paranisi.²⁷⁷ Myös Juuse otti kantaa tähän asiaan lehteen kirjoittamalla, että eräs nuorukainen kuoli onnettomuudessa, koska Länsirannan maantietä ei kukaan korjannut talvisaikaan. Maanomistajat eivät kirjoituksen mukaan viitsineet rikkaille Länsirannan sahayhtiölle ja osuusmeijerille korjata maata puolestaan, joten Juuse pyysi joko Kuortaneen kuntaa tai tietä tarvitsevien asianomaisten ottamaan tien korjaamisen asiakseen, jottei enää kuolemia tiellä tapahtuisi.²⁷⁸ Juuse myös oli huolissaan Ruonanperän asukkaiden postista, sillä he joutuivat hakemaan postinsa 8–9 kilometrin päästä Ruonan postipysäkiltä, mikä oli aivan liian pitkä matka. Hän esittikin kirjoituksessaan vaihtoehdon, miten posti tulisi jakaa, ja koska sivukylien asukkaat olivat postinjakelussa paitsiossa, kunnanvaltuustossa olisi pitänyt asiaa jonkun ruveta ajamaan. Juuse oli varma, että jos kunnanvaltuuston puolesta asia laitetaan asia vireille ja valtuuston nimessä tarmolla kaikin puolin oikein hoidettaisiin, niin asiat korjaantuisivat hänen ehdottamaansa suuntaan.²⁷⁹ Juuse-nimimerkillä kirjoittanut henkilö oli ainut, joka kertoi lehdessä Kuortaneen asioista sekä ehdotti parannusehdotuksia kunnan toimintaan, kuten ylläoleva esimerkkikin todistaa. Ei kuitenkaan ole varmuutta siitä, kuka nimimerkin takana oli, mutta ylläolevan perusteella luultavasti hän ei ainakaan tuohon aikaan vuonna 1927 ollut mukana valtuustossa, koska hän olisi luultavasti itse ottanut asian vireille valtuustossa. Siksi lehti oli tärkeä väylä varsinkin hänelle, jotta hän sai äänensä kuuluviin.

Kuten pitäjänlehdessä, myös Vaasan sivuilla puitiin käytännönläheisempiäkin asioita kuin vaalit. Kyseisten, tutkittavana olleiden numeroiden sivuilta löytyi muutamia kirjoituksia Kuortaneesta, jotka kertovat omalta osaltaan myös hieman poliittisesta kulttuurista

²⁷⁷ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 16.9.1926.

²⁷⁸ Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 23.3.1928.

²⁷⁹ Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 25.2.1927.

Kuortaneella. Joulukuussa 1921 nimimerkki V. L. kirjoitti Kuortaneen Leppälän kylän postiasiasta, sillä kylään kulki entistä enemmän esimerkiksi jokapäiväistä Vaasaa sekä pääkaupungin lehtiä, sekä kahden kaupan, sahan ja myllyn, koulun ja yksityisten henkilöiden kannalta katsottuna posti kulki liian harvoin Leppälän kylään. Kirjoittaja ehdottikin ratkaisuksi maitokuskia, joka kulki Ylijoella joka päivä. Maitokuski voisi tuoda samalla postin Leppälän osuuskauppaan. V. L. kirjoitti myös, että asiasta oli jo tätä ennen pohdittu, niin pidettäköön se päätettynä ja alkakoon ensi uudelta vuodelta.²⁸⁰ Kirjoitus osoitti, että postista ja muista itseä koskettavista asioista selkeästi oli kylällä keskusteltu ja päätetty tuoda julki maakuntalehdessä. Toisaalta se kertoi myös, että Leppälän kylässä ei jääty odottelemaan valtuustoa tekemään asialle jotain, vaan olivat itse järjestäneet asian ja saivat postia kulkemaan itselleen useammin seuraavan vuoden alusta.

Pitäjänlehti vuosina 1925–1928 oli jonkinlainen väylä asioihin vaikuttamiseen sekä kunnan asioista keskustelemiseen, kuten ylläolevista esimerkeistä voi huomata. Lehteen kirjoiteltiin oikeastaan käytännön asioista kuntalaisten puolesta, mutta muuten jutut pyörivät hyvin pitkälti keuhkotautiparantolan, Seinäjoki-Alapitkä -ratahankkeen, raittiusasioiden sekä kunnanvaltuuston kokouksista tehtyjen raporttien ympärillä. Huomionarvoista tosiaan oli, että Kuortaneelta tulevien tekstien vähyys verrattuna muista kunnista kertoviin teksteihin oli merkittävää, sillä varsinkin vuonna 1928 viiden kunnan pitäjänlehden palstatilaa hallitsivat muut kunnat kuin Kuortane. Jo vuonna 1926 lehden asiamies Kuortaneella, poliisikonstaapeli J. Vuoksela kirjoitti, että Kuortaneen osasto, eli Kuortaneelta annetut uutiset olivat kuivakkoja, sillä Kuortaneelta ei annettu tietoja toimitukselle. Saman kirjoituksen lopussa Vuoksela toteaman lauseen, ”Puhalletaanpa nyt tästä lähin samaan hiileen, niin saadaan nähdä, että pian siitä tuli syttyä ja sehän olisi meidän kaikkein ilomme”,²⁸¹ todellinen tarkoitus oli epäselvä, sillä ei ole varmuutta, tarkoittiko Vuoksela yhteen hiileen puhaltamisessa poliittisia asioita, kunnan hoitoon liittyviä asioita vai kenties Kuortaneen osaston lehdessä parantamista.

Parannusta tekstien lisääntymiseen ei kuitenkaan vuosien saatossa tullut, sillä helmikuussa 1928 kirjoitettiin Sanomissa, ”Kuortaneelta on ollut liian vähän näillä palstoilla painettuna, mutta parannusta tässä kohden toivotaan lähiaikoina.”²⁸² Parannusta ei kuitenkaan tullut, sillä

²⁸⁰ Vaasa, 6.12.1921.

²⁸¹ Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 16.12.1926.

²⁸² Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat, 10.2.1928.

loppuvuodesta 1928, kuten edellä on jo mainittu, monena kuukautena Sanomissa ei mainittu mitään Kuortaneesta kirjoituksissa, kunnes vuoden vaihtuessa Kuortane jäi Sanomista kokonaan pois. Kuntalaiset saivat tietonsa kunnan asioista jostain muualta, tai asioista kiinnostuneet toimivat jo sellaisissa elimissä, ettei heidän tarvinnut asioista lukea lehdestä. Poliittisen kulttuurin kannalta pitäjänlehti oli kuitenkin väylä, jossa saattoi tuoda oman mielipiteensä asioista julki. Sitä eivät vain kovin monet Kuortaneella käyttäneet, eivätkä myöskään aloitteiden tai esitysten tekemiseen, sillä kunnanvaltuuston pöytäkirjoihin ei merkitty kuntalaisten tekemiä aloitteita kovinkaan montaa.²⁸³ Varmastikaan kulttuuriin ei kovin vahvasti kuulunut kunnan asioiden vatvominen julkisissa lehdissä, vaan luultavasti sitä mieluummin tehtiin omien kesken puhumalla, jos ollenkaan.

²⁸³ Esim. KKa, I Cb:2 Kunnanvaltuuston pöytäkirja 25.1.1929: Seinäjoen ja Kuortaneen välisen tiehankkeen anomus oli yksityisiltä; KKa, I Cb:4 Kunnanvaltuuston pöytäkirja Sarvikkaan kiertävän alakoulun asia 23.9.1936.

Päätäntö

Tässä tutkielmassa olen analysoinut Kuortaneen poliittista kulttuuria 1920–1930-luvulla, sen muotoutumista sekä poliittista ilmapiiriä. Kyse on ollut ennen muuta perustutkimuksesta, sillä kattavan Kuortaneen historiankirjoituksen puuttuessa olen kartoittanut laajasti erilaisia lähdeaineistoja. Tutkimukseni pääpaino on ollut yksilöiden toiminta poliittisessa kontekstissa ja sitä kautta poliittisen kulttuurin luomisessa. Tätä varten olen tutkinut kuortanelaiden äänestyskäyttäytymistä niin eduskunta- kuin kunnallisvaaleissakin. Lisäksi olen kartoittanut vaalien ympärillä käytyä poliittista keskustelua sekä erilaisia Kuortanetta koskettavista teemoista Vaasa-lehdessä. Toisena sanomalehtiaineistona olen käyttänyt Kuortaneella tutkittavana ajanjaksona luettua pitäjänlehteä, joka kulki vuosina 1925–1926 Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien nimellä, sekä vuosina 1927–1928 Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomien nimellä. Kyseisiä julkaisuja on hyödynnetty poliittisen kulttuurin piirteiden tutkimuksessa ennen muuta paikallispoliittisten mielipidekirjoitusten ja uutisten analyysin avulla.

Luvussa kaksi käsittelin Kuortaneella käytyjen vaalien äänestystuloksia sekä äänen jakautumista eri puolueille. Äänestysaktiivisuus Kuortaneella oli eduskuntavaaleissa korkealla, mutta kunnallisvaalit eivät pahemmin kuntalaisia kiinnostaneet. Tämän perusteella politiikka ei jaksanut suurinta osaa kuortanelaisista kiinnostaa, kun oman kunnan päättäjäistä jätettiin äänestämättä, mutta valtakunnallisella tasolla haluttiin valita päättäjiä eduskuntaan. Tulosten perusteella Kuortane oli hyvin selkeästi jopa eteläpohjalaisessa mittakaavassa oikeistolainen kunta, sillä tutkittavana ajanjaksona käydyissä eduskuntavaaleissa oikeisto keräsi jatkuvasti yli 60 prosenttia äänistä. Kunnallisvaaleissa jako ei ollut niin selkeä, koska ajan tavan mukaan kunnallisvaalien äännet jaettiin tuloksissa porvarien ja sosialistien kesken. Huomionarvoista kuitenkin tässä on, että porvarilliset puolueet saivat kunnallisvaaleissa Kuortaneella ylivoimaisen äänenemmistön, sillä yli 70 prosenttia äänistä jokaisissa vaaleissa meni porvarillisille listoille. Porvarillisilla onkin ollut koko tutkittavan ajanjakson ajan ylivoimainen kunnanvaltuustoissa, sillä vuonna 1920 valtuustossa oli viisi sosialistia, mutta ajan saatossa kaikki tippuivat pois, jolloin valtuustossa oli pitkään pelkkiä porvarillisia. Porvarillisuus meni jopa niin pitkälle, että vuosina 1930 ja 1933 Kuortaneella järjestettiin sopuvaalit, joissa paikat jakaantuivat kokoomuksen ja maalaisliiton kesken.

Isänmaallinen kansanliike sai jalansijaa Kuortaneella perustamisensa jälkeen, kun osa entisistä kokoomuslaisista, entinen kansanedustaja Aukusti Luoma etunenässä, loikkasi IKL:n riveihin. Kuitenkin lapuanliikkeen kaikkia toimia ei kokoomuksenkaan kannattajien keskuudessa hyväksytty, joten osa kuortanelaisista siirtyi kannattamaan maalaisliittoa kokoomuksen ja IKL:n sijaan. Vasemmistoa ei ole Kuortaneella kannatettu, ja jos kannatettiin, se ei äänestystuloksissa näkynyt. Porvareilla ja sosialisteilla oli keskenään sopu, sillä valtuustossa ollessaankin sosialistit eivät suuremmin olleet päätöksistä eri mieltä.

Luvussa kolme olen painottanut Kuortaneen kunnallispolitiikkaa ja siinä tapahtuvia päätöksiä sekä vallitsevia poliittisen kulttuurin piirteitä. Alkuun olen kerännyt Kuortaneen kunnallispolitiikan johtohahmoja, jotka olivat mukana kunnanvaltuustossa tekemässä päätöksiä sekä ajamassa tärkeinä pitämiään asioita. Lisäksi luvussa olen käsitellyt kunnanvaltuuston pöytäkirjoista ja kunnalliskertomuksista esille nousseita teemoja, joita toistuvasti oli käsitelty jollain lailla. Yksi tällaisista teemoista oli Kuortaneen infrastruktuurin kehittäminen ja valtionavun hakeminen teiden kunnossapitoon, josta tehtiin päätöksiä lähes joka kokouksessa. Erilaisissa hankkeissa kuortanelaiset lähettivät lähetystöjä Helsinkiin, koska näkivät, että henkilökohtainen tapaaminen ja asioista valittaminen oli poliittisesti merkityksellisempää kuin kirjallisten anomusten lähettely. Toinen merkittävä teema kunnallispolitiikassa oli oppivelvollisuuden täytäntöönpano, joka aiheutti harmaita hiuksia päättäjille lähinnä taloudellisista syistä.

Kunnallispolitiikassa huomiota herättävin seikka oli, että lähes kaikki päätökset merkattiin yksimielisiksi. Tämä luo kuvan siitä, että Kuortaneen kunnanvaltuuston kokoukset olivat harmonisia tapahtumia, jossa ei riideltä asioista. Kuitenkin todellisuus lienee ollut toinen, sillä päätökset pystyttiin julistamaan yksimielisiksi jo sillä ehdolla, että vastaehdotusta ei asialle ollut. Lisäksi valtuustossa istuivat lähestulkoon samat henkilöt vuodesta toiseen, ja valtuuston pitkäaikaisena puheenjohtajana Vilho Ala-Kuljulla oli suuri sananvalta kuntaa koskevissa päätöksissä. Poliittinen kulttuuri kunnallispolitiikan henkilöiden osalta oli siis melko stabiili sekä homogeeninen, sillä suuri osa valtuutetuista oli maataomistavaa talollista väestöä.

Lukuun neljä olen koonnut esimerkkejä kuntalaisten vaikuttamisesta sanomalehtien palstoilla. Valitsin kyseiset lehdet tutkittavakseni, koska molempia luettiin Kuortaneella ahkerasti. Vaasan

levikki oli toista maakuntalehteä suurempi tutkittavana ajanjaksona, ja Kuortane vankkana suomettarelaisuuden tyyssijana oli otollinen maaperä kokoomuksen äänitorvelle. Pitäjänlehteä tilattiin ja luettiin sen tarjoamien kunnallisten ilmoitusten takia. Kuitenkaan kumpikaan lehdistä ei ole tarjonnut merkittävää areenaa poliittiselle keskustelulle Kuortaneen poliittisista päätöksistä, vaikka esimerkiksi keuhkotautiparantolan asiaa puitiin Vaasan sivuilla enemmän kuin kunnanvaltuustossa.

Lehtiin kirjoiteltiin anonyyminä tai korkeintaan nimimerkin takaa, mikä tarkoittaa sitä, että tutkijana on vaikeaa identifioida kirjoittajia kehenkään tiettyyn henkilöön. Poliittisen kulttuurin näkökulmasta hedelmällistä kuitenkin on, että joitain kirjoituksia lehtien palstoilla oli, ja sanavalinnoillaan ne rikkoivat harmonista kunnallispoliittista kuvaa, jonka kunnanvaltuuston pöytäkirjat sekä kunnalliskertomukset omalta osaltaan loivat.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli valottaa Kuortaneen poliittista kulttuuria ajanjaksona, jolloin suomalainen politiikka oli muutenkin myllerryksessä sisällissodan jäljiltä. Oletuksena oli, että Kuortane oli vahvasti oikeistolainen kunta, ja sitä se myös aineiston perusteella oli. Poliittinen toimintatapa oli julkisesti hyvin yksimielistä, mutta välttämättä se ei oikeasti ollut sitä, koska kunnallispolitiikan johtohahmot olivat niin vahvoja hoitaen lähestulkoon kaikki asiat. Aineiston perusteella päätökset teki kunnanvaltuusto, johon kuntalaiset eivät halunneet kovin aktiivisesti vaikuttaa äänestämällä. Eduskuntavaalit nähtiin tärkeämpänä poliittisen vaikuttamisen väylänä kuin kunnallisvaaleissa äänestäminen tai sanomalehtiin kirjoittelu. Kunnallispolitiikka oli vahvasti homogeeninen, hitaasti vaihtuva sekä muutamien vahvojen miesten pyörittämää.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Painamaton alkuperäisaineisto

Kuortaneen kunta kunnanvaltuusto I Cb:1–4

Kunnanvaltuuston pöytäkirjat v. 1919–1938

Kuortaneen kunta keskusvaalilautakunta III 2 Ca:1

Vaalilautakuntien pöytäkirjat v. 1930–54-

Kuortaneen kunta kunnallisvaalilautakunta III 3 Ca:1

Keskuslautakunnan pöytäkirjat V. 1918–1947

Kuortaneen kunta kunnallisvaalilautakunta III 3 Cc:1

Kunnallisvaalilautakuntien pöytäkirjat v. 1918–53

Kuortaneen kunta keskusvaalilautakunta III 3 Db:1

Keskuslautakunnan kirjetoistheet v. 1920–53-

Virallisjulkaisut

Valtiopäivät v. 1907 Liitteet

Perustuslakivaliokuntaan lähetetyt adressi- ja anomusehdotukset

ANO 15/1907, Saantitapa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Documents/ano_15+1907.pdf

Kuortaneen kunnan kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus

Dd Kunnalliskertomukset 1922–1923, 1938–1964

Kuortaneen kunnan kunnalliskertomukset 1921–1923, 1938–1939

Tilastot

SVT: Suomen virallinen tilasto, Saantitapa: <https://www.doria.fi/handle/10024/67153>

Sarja 29, Vaalitilastot 10–20A; Eduskuntavaalit vuosina 1922–1939.

Sarja 29 B, Vaalitilasto 1; Kunnallisvaalit vuosina 1918–1922 sekä Kunnallisvaalit vuosina 1921–1928.

Sarja 29 C, Vaalitilasto 1; Kieltolakiäänestys vuonna 1931.

SVT: Suomen virallinen tilasto, Saantitapa: <http://www.doria.fi/handle/10024/91484>

Väestön elinkeino: Väestön elinkeino kunnittain vuosina 1880–1975.

Sanomalehdet

Luettu Historiallisen sanomalehtikirjaston kautta, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/>

Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat

1925–1926

Vaasa

1920–1930, 1933, 1936, 1939

Virtain, Ähtärin, Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat

1927–1928

Aikalaiskirjallisuus

Klemetti, Heikki (1932), Kuortaneen vaiheita sanoin ja kuvin: muistojulkaisu pitäjän 300-vuotisjuhlaan 1932 / kid. Heikki Klemetti. - Näköisp. - [Kuortane] : [Kuortaneen kunta], 1987. - [4], 416 s. Näköisp. Alkuteos julk.: Porvoo : WSOY, 1932

Tutkimuskirjallisuus

Aalto, Eeva-Liisa (1988), Alavuden, Kuortaneen ja Töysän Sanomat. Teoksessa Suomen lehdistön historia: 5, Hakuteos Aamulehti-Kotka nyheter : sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985. Kuopio: Kustannuskiila.

Ahtiainen, Pekka, Tervonen, Jukka & Teräs, Kari (2010), Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja. Vastapaino. Tampere.

Ala-Honkola, Erkki 2008. Tervaa, voita ja maitoa. Teoksessa Pihasta pihaan. Kuortaneen Länsirannan kyläkirja. Toimittanut Paula Hämäläinen. Länsirantaaset ry. Ykkös-Offset Oy. Vaasa.

Alanen, Aulis J. (1968), Kuortaneen nokiottat. Teoksessa Kyrönmaa XIV. Kuortaneen kirja. Seinäjoen kirjapaino. Seinäjoki.

Alapuro, Risto (1994), Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933. Hanki ja jää. Helsinki.

Hakalehto, Ilkka (1984), Kunnallisen kansanvallan kehitys, kunnallisvaalit ja -valtuustot. Teoksessa Suomen kaupunkilaitoksen historia 3. Itsenäisyyden aika. Kunnallispaino Oy. Vantaa.

Hentilä, Seppo (2009), Itsenäistymisestä jatkosodan päättymiseen. Teoksessa Suomen poliittinen historia 1809 – 2009. Toim. Jussila, O., Hentilä, S., Nevakivi, J. WSOY. Helsinki.

Hentilä, Seppo (2018), Pitkät varjot. Muistamisen historia ja politiikka. Siltala. Helsinki.

Hoikka, Paavo & Borg, Sami (1990), Suomen kunnallishallinnon arvot. Tutkimus paikallisen itsehallinnon historiallisista kehityspiirteistä ja arvoista. Tampereen yliopiston kunnallistieteiden laitos. Tampere.

Holli, Anne Maria, Luhtakallio Eeva & Raevaara, Eeva (2007), Sukupuolen valta/kunta. Poliittikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa. Vastapaino. Tampere.

Hyvämäki, Lauri (1964), Kommunisminvastaisen lainsäädännön synty ja lapuanliike. Teoksessa Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919 – 1939. Toim. M. Castren, E. Jutikkala, P. Tommila. WSOY. Porvoo.

Jussila, Osmo (2009), Suomi suurruhtinaskuntana 1809–1917. Teoksessa Suomen poliittinen historia 1809–2009. Toim. Jussila, O., Hentilä, S., Nevakivi, J. WSOY. Helsinki.

Jutikkala, Eino (1964), Suuntaus oikealle (1923–26). Teoksessa Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–39. Toim. M. Castren, E. Jutikkala, P. Tommila. WSOY. Porvoo.

Jutikkala, Eino (1976), Ensimmäinen tasavalta (1919–1945). Teoksessa Suomen poliittinen historia 1809– 1975. 2. osa. Vuodet 1905–1975. WSOY. Porvoo, Helsinki, Juva.

Juva, Einar W. (1964), Svinhufvudin presidenttikausi (1931–37). Teoksessa Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–39. Toim. M. Castren, E. Jutikkala, P. Tommila. WSOY. Porvoo.

Jääskeläinen, Mauno (1973), Suomen kansanedustuslaitoksen historia. Seitsemäs osa. Itsenäisyyden ajan eduskunta 1919–1938. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Karonen, Petri, Roitto, Matti & Ojala, Jari (2018). Poliittiset kulttuurit 1430-1930. Teoksessa Kansanvallan polkuja. Demokratian kehityspiirteitä Suomessa ja Ruotsissa 1800-luvun lopulta 2020-luvulle. Toim. Meinander, H., Karonen, P., Östberg, K. Suomen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Latvala, Pauliina (2013), Kerrottu politiikka. Muistitietotutkimus arjen poliittisesta kulttuurista. Suomen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Laukkonen, Ilmari (1978), Vaasa aikansa kuvastimena 1903–1939. Vaasa Oy. Vaasa.

Mickelsson, Rauli (2007), Suomen puolueet: Historia, muutos ja nykypäivä. Tampere: Vastapaino.

Mylly, Juhani (1989), Traditio, järjestelmä, symbolit: Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta. Turku: Turun yliopisto

Myllymäki, Arvo (2006), Etelä-Pohjanmaan taloudellinen kehitys ensimmäisestä maailmansodasta maaltamuuttoon. Teoksessa Etelä- Pohjanmaan historia VII. 1910-luvulta 1960-luvulle. Ykkös-Offset Oy. Vaasa.

Nousiainen, Jaakko (1975), Valtiollisten järjestelmien muodot ja kehitystyypit. Teoksessa Poliittisen kulttuurin historialliset juuret. Historian perintö 1. Toim. Vilho Niitemaa et. al. Turun yliopisto. Turku.

Nousiainen, Jaakko (1998), Suomen poliittinen järjestelmä (10. uud. painos). WSOY. Porvoo, Helsinki, Juva.

Nevakivi, Jukka, Hentilä, Seppo & Haataja, Lauri (1983), Johdatus poliittiseen historiaan. Weilin + Göös. Espoo.

Rantatupa, Heikki (1996), Poliittinen historia paikallishistorioissa. Teoksessa Paikallishistoria. Toim. Mauno Jokipii. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Rasila, Viljo (1977), Tilastolliset menetelmät historiantutkimuksessa. Otava. Keuruu.

Rasinperä, Ville (1968), Muistettavia kuortanelaisia. Teoksessa Kyrönmaa XIV. Kuortaneen kirja. Seinäjoen kirjapaino. Seinäjoki.

Riukulehto, Sulevi & Rinne-Koski, Katja (2013), Otta noessa. Kuortaneenjärven kotiseututuhentymien syvärakenteita. Helsingin yliopisto.

Salokangas, Raimo (1987) Puoluepolitiikka ja uutisjournalismi muuttuvilla lehtimarkkinoilla. Teoksessa Suomen lehdistön historia: 2, Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan. Kustannuskiila. Kuopio.

Salokangas, Raimo (1988A), Ilkka. Teoksessa Teoksessa Suomen lehdistön historia: 5, Hakuteos Aamulehti-Kotka nyheter: sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985. Kustannuskiila. Kuopio.

Salokangas, Raimo (1988B), Pohjalainen. Teoksessa Suomen lehdistön historia: 6, Hakuteos Kotokulma-Savon Lehti: sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985. Kustannuskiila. Kuopio.

Salokangas, Raimo (1998), Poliittisen lehdistöjärjestelmän suuruuden kausi (1905–n. 1930). Teoksessa Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Edita. Helsinki.

Salokangas, Raimo (2003), ”Ankarat käskyt kohtalon”. Vaasa Oy, Vaasa-lehti ja Pohjalainen kohtaavat lehtimarkkinoiden muutoksen. Vaasa Oy. Vaasa.

Salokangas, Raimo (2006), Sanomalehdistö puolueiden ja maakunnan asialla. Teoksessa Etelä-Pohjanmaan historia VII. Ykkös-Offset Oy. Vaasa.

Siltala, Juha (1985A), Lapuan liike ja kyyditykset 1930. Otava. Keuruu.

Siltala, Juha (1985B), Aktivismista Lapuan liikkeen kautta Isänmaalliseen kansanliikkeeseen. Teoksessa Etelä-Pohjanmaan poliittishistoriallinen rakenne. Res Botnica 84. Toimittanut Antero Auranen. Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston julkaisusarja 10/1985.

Sippola, Paavo (1968), Tiedotusvälineiden saapuminen Kuortaneelle muistitiedon perusteella. Teoksessa Kuortaneen kirja. Kyrönmaa XIV. Helsinki.

Soikkanen, Hannu (1966), Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia. Maalaiskuntien liiton kirjapaino. Helsinki.

Soikkanen, Hannu (1996), Kunta paikallishistoriassa. Teoksessa Paikallishistoria. Toim. Mauno Jokipii. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Steinby, Torsten (1963), Suomen sanomalehdistö. Suomentanut ruotsinkielisestä käsikirjoituksesta ”Finlands tidningspress” Jaakko Kaurinkoski. WSOY. Porvoo.

Teikari, Erkki (1973), Suomen oikeistoradikaalinen lehdistö vuosina 1930–1944. Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos. Tampere.

Tommila, Päiviö et al. (1987) Suomen lehdistön historia: 2, Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan. Kustannuskiila. Kuopio.

Tommila, Päiviö et al. (1988A), Suomen lehdistön historia: 5, Hakuteos Aamulehti-Kotka nyheter : sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985. Kustannuskiila. Kuopio.

Tommila, Päiviö et al. (1988B), Suomen lehdistön historia: 6, Hakuteos Kotokulma-Savon lehti: sanoma- ja paikallislehdistö 1771-1985. Kustannuskiila. Kuopio.

Tommila, Päiviö (1989), Suomen historiankirjoitus. Tutkimuksen historia. WSOY. Porvoo.

Tommila, Päiviö (1996), Paikallishistorian tutkimus eilen ja tänään. Teoksessa Paikallishistoria. Toim. Mauno Jokipii. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Turunen, Ritva (1984), Maatalouskiinteistöjen pakkohuutokaupat Kuortaneen kihlakunnassa talouspulan vuosina (1928–1935). Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Uola, Mikko (1982), Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944. Otava. Helsinki.

Vattula, Kaarina (1976), Etelä-Pohjanmaan työväenliikettä viime vuosisadan lopulta nykypäiviin. Etelä-Pohjalainen Osakunta. Helsinki.

Vehmas, Raino (1970), Lehdistööppi. WSOY. Porvoo.

Ylikangas, Heikki (1983), Etelä-Pohjanmaan historiallinen perinne nykyajassa. Teoksessa Etelä-Pohjanmaan ominaispiirteet. Res Botnica 83. Toimittaneet Seppo Siirilä ja Kauko Aronen. Etelä-Pohjanmaan kesäyliopiston julkaisusarja 8/1983.

Internet-lähteet

Vanhat kansanedustajat, Aleksanteri Koivisto, Aukusti Luoma, Oskari Heikinheimo, Eveliina Ala-Kulju, Reino Ala-Kulju, Kansanedustajamatrikkeli verkossa:

https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/entiset_kansanedustajat/Sivut/default.aspx

Maalaiskuntain kunnallislaki 108/1917 verkossa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1917/19170108001>

Tilastokeskuksen rahanarvonkerroin 1860–2017 verkossa:

https://www.stat.fi/static/media/uploads/rahanarvonkerroin_1860-2017.xlsx

Sulamaa, Kaarle: Ala-Kulju, Eveliina. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica

4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 31.5.2020)

Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä

tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-007431>

(ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)

Uola, Mikko: Ryömä, Hannes. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4.

Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 25.5.2020)

Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä

tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-000693>

(ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)

Liitteet

Liite 1. Eduskuntavaaleissa Kuortaneella annettujen äänien äänijakauma 1922–1939. Lähde: Suomen virallinen tilasto 29, Vaalitulokset 10–20A, Eduskuntavaalit 1922–1929.

Eduskuntavaalit 1922

Puolue	Äänimäärä
Kansallinen kokoomuspuolue	883
Maalaisliitto	169
Suomen sosialistinen työväenpuolue	158
Kansallinen edistyspuolue	65
Sosialidemokraattinen puolue	43
Muut puolueet	2
Ruotsalainen kansanpuolue	0

Eduskuntavaalit 1924

Puolue	Äänimäärä
Kansallinen kokoomuspuolue	1022
Maalaisliitto	145
Sosialidemokraattinen puolue	90
Työväen ja pienviljelijäin vaaliliitto	43
Kansallinen edistyspuolue	20
Ruotsalainen kansanpuolue	0
Muut puolueet	0

Eduskuntavaalit 1927

Puolue	Äänimäärä
Kansallinen kokoomuspuolue	1193
Maalaisliitto	155
Sosialidemokraattinen työväenpuolue	126
Sosialistinen työväen ja pienviljelijäin puolue	61
Kansallinen edistyspuolue	12
Ruotsalainen kansanpuolue	0
Muut puolueet	0

Eduskuntavaalit 1929

Puolue	Äänimäärä
Kansallinen kokoomuspuolue	1096
Maalaisliitto	207
Sosialidemokraattinen työväenpuolue	98
Sosialistinen työväen ja pienviljelijäin puolue	64
Suomen pienviljelijäin puolue	31
Edistyspuolue	6
Muut puolueet	4
Ruotsalainen kansanpuolue	0

Eduskuntavaalit 1930

Puolue	Äänimäärä
Kansallinen kokoomuspuolue	1489
Maalaisliitto	318
Sosialidemokraattinen työväenpuolue	52
Isänmaallisen vaaliliiton pikkuryhmät	27
Suomen pienviljelijäin puolue	22
Kansallinen edistyspuolue	9
Sosialistinen työväen ja pienviljelijäin puolue	0
Ruotsalainen kansanpuolue	0
Muut puolueet	0

Eduskuntavaalit 1933

Puolue	Äänimäärä
Kansallisen kokoomuksen ja Isänmaallisen kansanliikkeen vaaliliitto	1081
Maalaisliitto	632
Sosialidemokraattinen työväenpuolue	56
Suomen pienviljelijäin puolue	18
Kansallinen edistyspuolue	6
Muut puolueet	5
Ruotsalainen kansanpuolue	0
Kansanpuolue	0

Eduskuntavaalit 1936

Puolue	Äänimäärä
Isänmaallinen kansanliike	1075
Maalaisliitto	707
Kansallinen kokoomuspuolue	215
Sosialidemokraattinen puolue	73
Kansallinen edistyspuolue	18
Suomen pienviljelijäin puolue	2
Ruotsalainen kansanpuolue	0
Kansanpuolue	0
Muut puolueet	0

Eduskuntavaalit 1939

Puolue	Äänimäärä
Isänmaallinen kansanliike	965
Maalaisliitto	507
Kansallinen kokoomuspuolue	370
Sosialidemokraattinen puolue	102
Kansallinen edistyspuolue	21
Pienviljelijäin ja maalaiskansan puolue	5
Ruotsalainen kansanpuolue	0
Ruotsalainen vasemmisto	0
Muut puolueet	0

Liite 2. Kuortaneen kunnan kunnanvaltuutetut vuosina 1920–1939. Lähde: Kuortaneen kunta kunnanvaltuusto I Cb:1–4, Kunnanvaltuuston pöytäkirjat v. 1919–1938

	Ammatti	Nimi	Vuodet kunnan- valtuustossa
IKL	Maanviljelijä	Ala-Honkola Heikki	1931 - 1939
kok.	Maanviljelijä	Ala-Kulju Vilho	1920 - 1939
KOK/IKL	Maanviljelijä, isännöitsijä	Ala-Mäyry Heikki	1925
	Maanviljelijä	Ala-Mäyry J.	1920 - 1921
	Maanviljelijä	Ala-Porkkunen Aleks	1937 - 1939
IKL	Maanviljelijä	Ala-Sysilampi Heikki	1929 - 1939
ml	Maanviljelijä	Ekola Svante	1926 - 1928
kok	Maanviljelijä	Eloranta Einari	1923 - 1925
	Kauppias	Hannula K.	1920 - 1921
kok.	Opettaja	Harju Esa	1920 - 1924, 1929 - 1936
Sos.	Palstatilallinen	Hauta-aho Elias	1922 - 1924
	Maanviljelijä	Heikkilä J. K.	1920 - 1924
porv.	Maanviljelijä, talokas	Heroja Matti	1934-1939
porv.	Maanviljelijä	Hiiron Urho	1924 - 1925
kok.	Maanviljelijä	Honkasalo Juho	1920 - 1924
kok.	Maanviljelijä, herastuomari	Honkola Juho	1920 - 1921
kok	Maanviljelijä	Ilvola Juho	1921 - 1925
kok./IKL	Maanviljelijä	Jylhä Elias	1921 - 1923
kok	Maanviljelijä	Kallioniemi Heikki	1921 - 1925
kok/IKL	Maanviljelijä	Kangaslahti Elias	1929 - 1939
porv.	Maanviljelijä	Kattelus Viljo	1931 - 1939
kok	Maanviljelijä	Keski-Heikkilä Juho	1925 - 1928, 1931 - 1936
kok	Maanviljelijä	Keski-Porkkunen Heikki	1925 - 1928
kok.	Maanviljelijä	Keski-Nisula Juha	1925
kok	Maanviljelijä	Ketola Elias	1924 - 1930
kok.	Maanviljelijä	Koivisto Aleksanteri	1920 - 1921
kok.	Maanviljelijä, kauppias	Koivisto Aleks	1920 - 1922
kok	Maanviljelijä, herastuomari	Koivisto Elias	1925 - 1936
kok.	Maanviljelijä	Kokkila Janne	1921 - 1923
IKL	Kauppias, maanviljelijä	Kokkila Lauri	1937 - 1939
kok.	Maanviljelijä, pankinjohtaja	Kuha Heikki	1922 - 1924, 1926 - 1930
		Kulju Elias	1925
kok / IKL	Maanviljelijä	Kontteli Juho K.	1920 - 1921
Komm.	Suutari	Latvamäki Juho	1920 - 1922, 1929 - 1930
Sos.	Suutari	Lindén Evert	1920 - 1923
kok. / ikl	Maanviljelijä / Pankinjohtaja	Luoma Aukusti	1920 - 1921, 1926 - 1939
ml	Maanviljelijä	Löyä Vilho	1926 - 1939
kok	Maanviljelijä	Maunuksela Vilho	1926 - 1936
IKL	Maanviljelijä	Maunus E. V.	1937 - 1939
porv.	Maanviljelijä	Merijärvi Aleks	1926 - 1936
KOK	Talonpoika	Mikkilä Jussi	1920 - 1939
kok.	Maanviljelijä	Niemi Jussi	1926 - 1928
KOK	Maanviljelijä	Peltokangas Aukusti	1920 - 1922
porv.	Maanviljelijä	Rantala Svante	1937 - 1939
kok.	Maanviljelijä	Ruismäki Elias	1920 - 1925
porv.	Maanviljelijä, kauppias	Salminen Matti	1929 - 1936
kok	Maanviljelijä	Sarvikas Aleks	1920 - 1922
	Maanviljelijä	Siirilä E.	1920 - 1921
ML	Maanviljelijä	Sippola Elias	1922 - 1930
kok.	Maanviljelijä	Sippola Heikki	1920 - 1925, 1929 - 1933
kok.	Maanviljelijä	Taimisto Juho	1921 - 1925
Sos.	Palstatilallinen	Tervola August	1920 - 1921
porv.	Maanviljelijä	Uusi-Kokkila Kustaa	1924 - 1928, 1931 - 1939
ml	Maanviljelijä	Vesteri Heikki	1923-1925, 1929-1939
kok.	Maanviljelijä	Viitala Kustaa	1922-1924
Sos.	Palstatilallinen	Wuoksela Juho	1920-1921
kok/IKL	Maanviljelijä	Yli-Hallila Elias	1924-1928
IKL	Maanviljelijä	Yli-Hynnälä Heikki	1937-1939
IKL	Maanviljelijä	Yli-Leppälä Aleksanteri	1937-1939